

Uri Asaf versek	3
Zohár a Teremtés könyvéről	5
Uri Asaf: Magyarázatok a Zohár könyvéhez (próza)	12
Mikor, Ha Nem Most? (Íméinterjú Uri Asaffal)	20
Uri Asaf versek	24
Cseke Ákos: A találás öröme (esszé)	29
Tokai Tamás: esüstkamra (versciklus)	47
Nagypál István versek	50
Kántás Balázs: Idegen arcok, idegen érintések (Nagypál István: <i>A fiúkról</i>)	52
Lanczkor Gábor: Folyamisten (próza)	57
Takács Nándor versek	65
Juhász Tibor versek	68
Karátson Endre: Kénköves (próza)	70
Báger Gusztáv: Kert (vers)	79
Búzás Huba : Prága fénymadarai (vers)	80
Tóth Tünde: Átok és psziché (Babics Imre: <i>Gnózis</i>)	81
Babics Imre: Abrak a vadnak, ablak a vaknak (versciklus, részlet)	85

A borítón és a lapzárókon Uri Asaf munkái

E számunk szerzői:

Asaf, Uri költő, fordító, képzőművész (Bp.), Babics Imre költő, lagomán (Bakonyszücs), Báger Gusztáv költő (Bp.), Buzás Huba költő (Veszprém), Cseke Ákos esztéta (Bp.), Jász Attila kultúrmunkás (Tóvároskert), Juhász Tibor költő (Bp.), Karátson Endre író (Párizs), Kántás Balázs költő, kritikus (Bp.), Lanczkor Gábor költő, író (Szeged), Nagypál István költő (Lengyelország), Takács Nándor költő (Bakonybél), Tokai Tamás költő (Szeged), Tóth Tünde kritikus (Dunaföldvár)

Éjjel háromkor
kiderült, hogy a légy
még az álmomat is meglopta,
titkon átvette, viszi és mert fehér, senki nem látta.
Ha a légy nem látszik, csak fehér lehet,
mint a nagyszüleim
nem létező halotti gyolcsa,
Asztalos Mihály és Weisz Róza,
magyarul beszéltek, csak magyarul.
Szívük újfalusi és derecskei,
a vasúton látták őket utóljára.

SKORPIÓ A SAROKBAN

Skorpió a sarokban. (Nem az én sarkam.)
A fölös gyomorsav a zivataroktól születik.
Intarziás képekről olvastam, melyek
mélán merednek, mint a lyukas kalap,

völgykatlan, opobalzsam,
kerek kapaszkodó az álmatlanságban.
Feldolgozzuk a zsidó-keresztény örökséget!

Ez a páros semmire nem kötelez,
arrogánsabb hangot kellene használni,
vagy semmilyen.

4 LONDONI EMLÉK

Új reggel óv és a magas ég,
az egyetlen, akihez szólhatok e holdbéli tájon.
Test nélküli fej, koronás betű három lábon.

Álmodok a múzeum udvarán,
hogy néma üvegeként karon fogsz
és hangot nyelsz.

Megcsókolom a zongorához alkalmatlan kezedet.
Csillogó fémcsővön vágat a nap,
megelőzzük a piros autóbuszokat.

KARÁCSONY ELŐTT

A résen bedugta a fejét és sóhajtott.
Szárnya volt, de a lakásba bejönni nem tudott,
nem fért be a szellőzőnyíláson.

Az idetévedt lélek kétszer horkant,
én a nyomokat keresem, egy elmozdult képet,
kint szél dühöng, bent meleg,

melybe csak úgy hajtogatják az emberéleket.
Saját múltam nem áll az utamban,
se a fekete kutya a havon.

A házak falán fényeket láttam,
melyeket minden évben felgyújtanak,
ilyenkor, ebben az órában.

Kezdetben, (Ter 1, 1) a Király, első határozatával jeleket¹ vésett [írt] a *fenti* ragyogásba.² Ettől, a legteljesebb rejtettségben, a Végtelen³ kezdetén, sötét szikra⁴ pattant elő, ködszerű kerek korona, mely nem fehér, nem fekete, nem vörös, nem zöld, hanem teljesen színtelen. Majd méretet öltött, és a fényhez színeket készített.

ZOHÁR A TEREMTÉS 5 KÖNYVÉRŐL *

A szikra mélyén egy forrás fakadt, mely *lent*, a Végtelen titkának legmélyén, mindent megfestett. Az [Őt körülvevő] levegő⁵ meghasadni látszott, de addig minden ismeretlen maradt, amíg e hasadék belsejéből egy *fenti* rejtett *pont* világítani kezdett. A *pont* körül minden ismeretlen, és **Kezdet**nek nevezik, mert a *kijelentések*⁶ közül az első.

Az értelmesek pedig ragyognak,⁷ mint az égnek ragyogása; és akik sokakat az igazságra visznek, miként a csillagok örökkön örökké (Dán 12, 3).

Ragyogás. A Mindennél Rejtettebb meglökte az [Őt körülvevő] levegőt, de ezt a *pontot* alig érintette, és akkor a **Kezdet** kiterjedt, a saját dicséretére és dicsőségére *palotát* épített. Ott magot vetett, hogy a világ javára életet fakaszson. Ennek titka: *Az ő törzsük szent mag lészen* (Ésa 6, 13). *Ragyogás.* Magot vetett a saját dicsőségére, finom bíbor selyem magjához hasonlót, és azt magára öltötte, és *palotát* készített a saját dicséretére és mindenki hasznára. Ezzel a *Kezdet*tel, az Ismeretlen Rejtett *palotát* teremtett. A *palota* neve **Elohim**, [Isten] és ennek titka: **Kezdetben teremté Isten**. *Ragyogás.* Ebből [a ragyogásból] teremtette az összes kijelentést, a rejtélyes *ragyogó pont* kiterjedése nyomán. Nem meglepő, hogy írva áll: *teremtette*, mert [ugyanígy az embert is *teremtette*]: **Teremté tehát az Isten az embert az ő képére** (Ter 1, 27). *Ragyogás.* Titok, a **Kezdetben**, amely mindegyik közül az első.⁸ *Vagyok:* ezt a szent nevet véste⁹ az oldalaiba.¹⁰ **Elohim:** ezt véste a koronára.¹¹ *Aki:* a rejtett, titkos *palota*, a **Kezdet** titkának eleje. Az *aki*,¹² fej, amely a **Kezdet**ből¹³ jön. Mikor a *pont* és *palota* végül egyek lettek, a **Kezdetben** magához vette a Bölcsesség *fenti Kezdetét*. Ekkor ennek a *palotának* a színe megváltozott, a neve *ház* lett, és a *fenti pont* neve *fej*, és a kettő a **Kezdetben** [בראשית] titkában¹⁴ egyesült. Mikor ezek egyesültek, a *ház* még lakatlan volt. Midőn magot vetett belé, hogy lakott legyen, **Elohim** néven szólíttatott, aki *titokzatos* és *rejtett*.

Ragyogás. Titokzatos és rejtett, de a megszületésre váró utódok benne vannak, és ahogy a szentség magja változik, a *ház* is gyarapodik. Mielőtt megfogant és kiterjedt, hogy lakható legyen, még nem volt **Elohim** a neve, mert a **Kezdetben** [szó] még egyben volt. Ahogy [a ház] felvette az **Elohim** nevet, az elvetett mag

utódokat hozott. Mi ez a *mag*? Ezek a megformált betűk, a Tóra rejtélye, mely abból a *pontból* ered. Ez a *pont*, három [másik] pont magját is elvetette a *palotában*, melyek neve: *holám*, *suruk*, *hirik*,¹⁵ amelyek egyesültek és egy titkot alkottak, melyet egybehangzó hang követett:¹⁶ Mert ahogy [a hang] megszólalt, vele együtt megszólalt a párja, és vele az összes betű. Így hangzott: **Az eget**.¹⁷ A hang és a párja.¹⁸ Az **egyet** hangja megfelel¹⁹ a másik *vagyoknak*.

Ragyogás. Ily módon, eddig minden szín²⁰ látszott, és íme a *fenti* rejtély három fokozata: Az *Úr*, [a mi] *Istenünk* [az] *Úr*.²¹ **Kezdetben teremté Isten az eget és a földet** (Ter 1, 1). A **Kezdetben**, az első²² rejtély. A **teremté**, hétpecsétetes titok, melyből minden kibontakozik; [Elohim] **Isten**, a *lenti* világnak életet adó titok. **Az eget**,²³ két elválaszthatatlan [fokozat], a *női* és a *férfi* jelleg egysége. Az **eg-et** tárgyesete, a héb. **et** [את], két betű, az *ÁBC* eleje és a vége, ezzel az összes betűt jelöli. Végül mellé került a névelő, **az eget**, [את השמים], hogy a *hé* betű minden betűhöz kapcsolódjon,²⁴ ezért úgy nevezik, hogy *te*,²⁵ [אתה]. Erről szól a *te adsz életet mindnyájoknak* (Nehem 9, 6). A héb. **et**, Ádonáj titka, így is nevezik.²⁶ **Az eget**, ez JHVH, a *fenti* rejtély. A **ve-et**, a két nem *egysége*.²⁷ A **ve-et**, (a) JHVH titka, aki *egy*. **A föld, Elohim**, aki, mint *fent*, gyümölcsöt és füveket terem. Ez a *név* három helyhez²⁸ kapcsolódik, és onnan különböző oldalakra elágazik. Ennyit a [magyarázatok] titkairól, amelyet egyetlen versből²⁹ rajzolt, formált és állított, rejtett utakon.

Továbbiakban, a **Kezdetben**, [héb. *Beresit*] két szóra bontható: **bárá-sit**.³⁰ Vagyis az *égnek egyik szélétől az égnek másik széléig* (MTörv 4, 32) *hatot* teremtet, hat [kozmosz] oldalt, a kezdeti pontból való kiterjedés *fenti* titka szerint. A **teremté** [héb. *bárá*] az egyetlen *fenti* pont kiterjedése. Ebben van a negyvenkét betűs *név* titka.³¹

Az értelmesek pedig ragyognak, mint az égnek ragyogása (Dán 12, 3). Az [értelmesek] az intonációs jelek³² módján [*ragyognak*], melyek dalát betűk követik és azokat magánhangzók, akik úgy menetelnek a betűk után, mint király után a katonái. A betű a test, a pont a lélek, és mind az intonációt követi, ez ad nekik életet. A intonáció zenéjét betűk követik és pontok. Ha elhallgat, ők is megállnak, a helyükön maradnak. *Az értelmesek pedig ragyognak, mint az égnek ragyogása.* Az *értelmesek*: A betűk és a pontok; *mint az égnek ragyogása*: Az intonációs jelek; *az ég*: A zene áradása a dallamjegyek egymásutánjában; *akik sokakat az igazságra visznek*: A szünetjelek, akik a dallamnak megálljt parancsolnak, ezért hallatszik a [kimondott] szó; *ragyognak*: Betű és pont együtt világít, a rejtélyes mozgásban, a rejtélyes ösvényeken.³³ Minden ebből ered.

Jákob pedig egyedül marada (Ter 32, 24). Rabbi Hijá így magyarázott: *Nem illet téged a veszedelem, és csapás nem közelget a sátorodhoz* (Zsolt 91, 10). *Jöjj és lásd*, mikor a Szent, áldott legyen, a világot teremtette, minden nap elvégezte az arra a napra kiszabott munkát, miként tanították. A negyedik napon teremtette a *világító testeket*, (Ter 1, 14) és a hold hiányosra sikerült, a fénye fogyni látszott. Mivel a [*világító test*] nevéből hiányzik a *váv* betű,³⁴ ezt a helyet szellemek, démonok és a forgószéllel terjedő bajok [*járványok*] töltötték be. Ezek, csábító erejükkel járják a világot és másokat elcsábítanak. Leginkább a romok között, a kopár mezőn és a pusztaságban tanyáznak, mindegyik a tisztátalanság szellemének oldala felől, mint magyarázták. Mivel a tisztátalanság szelleme az ármányos kígyótól ered, ezért valóban fertelmes, és arra hívatott, hogy próbára tegye az embereket. Ezért van az, hogy a gonosz ösztön uralja a világot, az embereket intrikával és ravaszsággal beárnyékolja, és eltéríti őket a Szent, áldott legyen, útjairól. Ahogy Ádámot elcsábította, és halált hozott az emberiségre, ugyanígy elcsábítja az embereket, ezért ők is beszenneyezik magukat. Ha valaki beszenneyezi magát, azzal magához vonja a tisztátalanság szellemét, amely hozzá tapad. Hány [*szellem*] vár arra, hogy [*az ember*] beszenneyezze magát, és az ember tisztátalanná váljon ezen a világon, és az eljövendő világ számára, mint mondták. De ha az ember megtérni kíván, a tisztátalan szellem eltakarodik előle, nincs többé hatalma felette. Erről szól: *Nem illet téged a veszedelem, és csapás nem közelget a sátorodhoz*. Rabbi Josze azt mondta: *Nem illet téged a veszedelem*. Ez Lilit;³⁵ *csapás nem közelget a sátorodhoz*. Ez a többi démon, mint tanították és magyarázták.

Rabbi Elázár azt mondta: Már beszéltünk arról, hogy senki ne menjen ki egyedül éjszaka, különösen akkor, amikor nincs telihold, mert azt tanították, hogy ez a tisztátalanság szellemének ideje, a *veszedelemé*, [*a gonoszé*].³⁶ Mi a *gonosz*? A *gonosz* kígyó És a *csapás*? Az, aki rajta lovagol. A *gonosz* és a *csapás* egy dolog, de tanultuk, hogy a *csapás*, az *emberek járványai*, melyek Ádámtól erednek. Mert azokban az években, amikor Ádám nem hált a feleségével, megkörnyékezték őt a fertelmes szellemek, és megtermékenyültek tőle, azután szellemeket és démonokat szültek neki. Ezeket úgy nevezik, hogy az *emberek járványai* (2Sám 7, 14).³⁷ Azt mondják, mikor az ember alszik, nem ura a testének, és a testére rátelepszik a tisztátalan szellem. Néha női démonok jönnek, közelébe húzódnak, vágyra gerjednek, és szellemeket, démonokat szülnek, az *emberek járványait*, akik néha hasonlítanak az emberre, de mindig kopaszak. Az embernek védekezni kell ezektől, a Tóra útjait kell követni, nem szabad beszenneyeződni általuk. Mert aki az ágyában alszik, éjszaka megízleli a halál ízét, mert a lelke eltávozik belőle. Mikor az ember

teste a szent lelke nélkül marad, előbukkan a tisztátalan szellem, rátelepszik és beszennyezi. Már tanultuk, hogy reggel az embernek nem szabad a kezével a szeméhez nyúlni,³⁸ mivel [a kezéhez] tisztátalan szellem tapad, miként magyaráztuk. *Jöjj és lásd*, bár a Szent, áldott legyen, szerette Jákobot mégis mikor [éjszaka] egyedül maradt, egy idegen szellem akart vele egyesülni.³⁹

Rabbi Simon azt mondta, *Jöjj és lásd*, mit írtak a gonosz Bálámról: *Elméne azért egyedül*, [héb. *vá jelech sefi*] (Szám 23, 3).⁴⁰ Mi az, hogy *sefi*? *Egyedül*. Mint a *szarvaskígyó* [*sefifon*] az *ösvényen* (Ter 49, 17). [Bálám *úgy járt*], mint egy kígyó, amely lesben áll az utakon az ösvényeken. Így ment Bálám, *egyedül*. Miért? Hogy kerítsen magának egy tisztátalan szellemet. Pedig, ha valaki egyedül jár, szokásos időben a városban, és szokásos helyeken, bármikor sebezhető. Ezért az ember soha ne sétáljon az úton egyedül, és még a városban sem, ha nincsenek kint emberek, csak olyan helyen, ahol még éjszaka is jönnek-mennek az emberek. Ezért mondja a parancsolat, *ne maradjon éjjel az ő holtteste a fán* (MTörv 21, 23), mert nem maradhat a lélek nélküli test éjszákára a szabadban. Azért ment a gonosz Bálám egyedül, mert [maga is olyan] mint a kígyó, ahogy magyarázták.

És tusakodik vala ő vele egy férfiú (Ter 32, 25). Mi az, hogy *tusakodik vala* [héb. *vá-jeávek*]? Rabbi Simon azt magyarázta, hogy a [*tusakodik*] a *por* szóból, [héb. *ávák* származik], a *por* pedig rosszabb, mint a *föld*.⁴¹ De mi a különbség a kettő között? A *por* a tűz maradéka, melyből soha nem lesz gyümölcs, a *föld porából* [héb. *áfár*] pedig minden gyümölcs megterem, a *fenti* és a *lenti* egyaránt.⁴² Erre így szólt Rabbi Jehuda: Ha így van, hogyan értelmezzük a *felemeli a porból a szegényt* (1Sám 2, 8)? Rabbi Simon így válaszolt: Az értelme szerint: *Felemeli a porból a szegényt*, mert nincs neki a világon semmije, és mert aki szegény és akinek nincsen semmije, az ebből a fajta porból való. A világ minden gyümölcse és jósága ebből a *porból* terem, és általa válik valóra a világ minden cselekedete, mint írva áll: *Mindenik a föld porából való* (Préd 3, 20),⁴³ és tanultuk, hogy *minden* a *föld porából* való, még a nap kereke is. De abból a *porból*, [hamuból, mely a tűz maradéka] nem származik se növény, se gyümölcs. A *tusakodót*⁴⁴ belepi ez a *por*, és ezen lovalog, hogy Jákobot legyőzze.

És tusakodik vala ő vele egy férfiú, egész a hajnal feljöveteléig (Ter u. o.).⁴⁵ Ameddig meggyengült és elmúlt az uralma, ahogy a jövőben történni fog. Mert most a száműzetés olyan, mint az éjszaka – mert ez az éjszaka – a hamu, amely Izraelt uralja, aki idegen porban fekszik, de csak addig, amíg reggel lesz, és a nappal kivilágosodik. Akkor Izraelé lesz az uralom, és övé a királyság,

mert ők a Magasságos szentjei, mint mondták: *Az ország pedig és a hatalom, és az egész ég alatt levő országok nagysága átadatik a magasságos [egek] szentjei népének* (Dán 7, 27).

És monda: Bocsáss el engem, mert feljött a hajnal (Ter 32, 27). Rabb

Jehuda így kezdte, *Kicsoda az, aki úgy láttatik mintegy hajnal, szép, mint a hold, tiszta, mint a nap* (Én 6, 7). Ezt a verset megmagyarázták, és beszéltek róla, de mégis, ki az, *aki úgy láttatik?* Ők Izrael, akiket a Szent, áldott legyen, felemel [a porból], és kivezet a száműzetésből. És akkor számukra egy vékony, fénnel teli rés nyílik, és aztán egy másik szélesebb, míg végül a Szent, áldott legyen, megnyitja előttük a világ négy oldalának *fenti* kapuit. Így tesz a Szent, áldott legyen, Izraelért és köztük az igazakért, így, és nem egyszerre. Mint az az ember, akit a sötétségbe vettek, és mindig ott volt a lakhelye. Mikor a fényt elébe tárják, csak tű vékonyságú fénysugár érheti, és azután mindig egy kevéssel több, mielőtt a teljes fény rávetül, ahogy szeretnék. Így tesz Izraellel: *Lassan-lassan űzöm őt ki előled, míg megszorodol és bírhatod a földet* (Kiv 23, 30). Mert ilyen az, aki gyógyulni kezd: Nem egyszerre, hanem *lassan-lassan*, amíg erőre kap. De Ézsauval más a helyzet, Őt egyszerre éri a fény, de fokozatosan elveszíti, miközben Izrael megerősödik, és mindenhol kipusztítja őt ebből világból és az eljövendő világból. Mivel egyszerre éri a fény, mindent elveszít. De Izrael *lassan-lassan* jut a fényhez, hogy megerősödjön, hogy a Szent, áldott legyen, örök fényét élvezze. Mindenki mondja és kérdezi, *kicsoda az, aki úgy láttatik mintegy hajnal?* Ennek kezdetén, először csak halvány fény, aztán *szép mint a hold, aztán tiszta, mint a nap*. De aztán *rettenetes, mint a zászlós tábor* (Én u. o.) melynek vakító a fénye, erős, ahogy kell. *Jöjj és lásd*, mikor sötét van, nem látszik a nappal, a fény csak lassan terjed, míg megnövekszik, ahogy kell. És ekkor felkel a Szent, áldott legyen, hogy fényben fűrössze Izrael Gyülekezetét. Először úgy világít, mint a *hajnal*, mely fekete, aztán világos, *mint a hold, aztán tiszta, mint a nap*, és aztán *rettenetes, mint a zászlós tábor*, mint mondták. *Jöjj és lásd*: Mikor **feljött a hajnal**. Nem írva áll, hogy „jött a hajnal”, hanem **feljött** (Ter 32, 26), mert amikor „jött a hajnal”, az a megbízott [Számáel] erőt gyűjtött, és megütötte Jákobot, mert a feketeség órája Ézsauinak erőt ad. Mikor eltűnik a hajnal feketesége, megjelenik a fény, és Jákob erőre kap, mert eljött az ideje, hogy világítson.

(Fordította: Uri Asaf)

*A teljes mű rövidesen megjelenik az Atlantisz Kiadónál

¹ Az isteni fokozatok (szefirot) jelei.

² Fenti: a Zohárban isteni, égi, mennyei, a felső fokozatok tartománya.

³ Végtelen, héb. **ejn szof**, a Kabbala szerint az isteni Korona legfelső fokozatán túl lévő világ.

⁴ Arám. bucina, lámpás, gyertya, **szikra**.

⁵ Arám. **ávírā**, szó szerint levegő, a legmagasabb fokozatot, a Keter-t (Korona) körülvevő „burok”.

10

⁶ A világot tíz **kijelentéssel**, (héb. **máámár**) teremtették (Ávot 5, 1).

⁷ Károlinál „fénylenek”, itt **ragyognak**; a könyv címe Zohár, magyarul **ragyogás**.

⁸ **Kezdetben:** a Teremtés Könyvének első szava.

⁹ Vagyok, héb. **ehje**, a Keter (Korona) egyik megnevezése; Mózes az égő csipkebokor előtt Isten neve felől kérdez, Isten válaszol: héb. ehje áser ehje: **vagyok, aki vagyok** (Kiv 3, 14).

¹⁰ A Keter oldalai: az összes alatta lévő fokozat.

¹¹ Itt a korona a Sechina, akit Elohim névvel is illetnek.

¹² **Aki**, héb. **áser** (אשר) betűit más sorrendben írva, **fej**, héb. ros: שרא.

¹³ **Kezdet**, héb. **resit**: תשיאר, ennek az első három betűje **fej**.

¹⁴ **Kezdetben**, héb. **Beresit**, a betűk „átrendezésével” egyszerre **fej** és **ház**: (בית + ראש)

¹⁵ Holám, suruk, hirik magánhangzók (o, u, i), az ún. **pontok**.

¹⁶ Az említett három magánhangzó, **hang**-zást ad a betűknek (a mássalhangzóknak); ezek a magánhangzók nem tartoznak a héb. ÁBC betűi közé.

¹⁷ **Az eget** (Ter 1.1), héb. **et há-sámájim**. Az **ég** a Tiferet (Szépség) fokozata.

¹⁸ A hang párja a **Sechina**, akinek jele a héb. **et** (את), a tárgyeset kétbetűs kötőszója, amely a héb. ÁBC összes betűjét jelöli, mintha azt mondanánk: Á-tól Z-ig, vagy áleftől távig.

¹⁹ Két idézet: **teremté Isten az eget** és a **vagyok aki vagyok** analógiája szerint.

²⁰ A **szín** gyakran szinoním a fokozattal.

²¹ Ádonáj Elohénu Ádonáj, három név a Smá ima első sorából: **Úr, Istenünk, (az) Úr**; ez a hármas a Hochmá, Biná és Tiferet fokozati hármására utal, akárcsak az ehje aser ehje (vagyok aki vagyok) hármasa

²² Mert társul vele a Hochmá, (Bölcsesség) **kezdeti** pontja.

²³ **Az eget**, héb. et há-sámájim, ahol az **et** a Sechina, a nő, és a **há-sámájim**, a Tiferet, a férfi.

²⁴ A héb. **há-sámájim**-ból a **há** (ה) névelő az Úr nevének rövidítése, ezért az Úr (neve) mind a 22 betűhöz kapcsolódik; Nehemiás könyvéből vett idézet szerint Isten minden betűnek életet ad.

²⁵ A héb. **et** (את) és az azt követő hé (ה) betű egybeolvasva אתה, jelentése, **te**, személyes névmás.

²⁶ A Sechina egyik megnevezése **Ádonáj** (JHVH kiolvasásakor mondják).

²⁷ Héb. **ve-et**: a váv és az et egysége. Ebben a „kapcsolatban” a **váv** (ve) a férfi, és az **et** a nő.

²⁸ Az Elohim három „helyre” a Biná, Sechina és Gevurá fokozataira utal; a föld a Sechina.

²⁹ **Kezdetben teremté Isten.**

³⁰ Bárá –sit azt jelenti, hogy hatot teremtett.

³¹ A Tóra első negyvenkét betűjének titka, az első bet-től a Bohu bet-jéig.

³² A hagyományos bibliaolvasás **akcentusai**, a szövegben feltüntetett intonációs jelek.

³³ A szefirot fájának ágai mozgásban vannak: (lásd. II. melléklet) a tíz fokozat mellett, huszonkét ösvény van, amelyet az ÁBC 22 betűje jelöl.

³⁴ Hiányos írásmód, héb. ktáv hászer, lat. scriptio defectiva.

³⁵ Lilít: a démoni nő.

³⁶ **Veszedelem:** az eredeti szövegben (Zsolt 91, 10) a héb. **ráá** szó áll, mely ez esetben **rosszat, gonoszt** jelent.

³⁷ Fordítás, 2Sám (7, 14): „emberek fiainak büntetése” helyett „emberek járványai” héb. negié bné ádám.

³⁸ **A szemet óvni kell** a tisztátalan szellemtől, mely megrontja a látást.

³⁹ Ez a szellem az angyal volt, akivel éjjel megküzdött (Ter 32, 24).

⁴⁰ Fordítás, Szám, (23, 3): „elméne azért egy kopasz oromra” helyett „elméne azért egyedül”, héb. **vá-jelech sefi**.

⁴¹ Rabbi Simon a **por** alatt, egyfajta hamut ért, amely a tűz után marad; ebben a porban lakozik a démoni.

⁴² Por, héb. **ávák**, a terméketlen démon, Lilit; de a föld (pora), héb. **áfár**, pedig a termékeny Sechina.

⁴³ Há kol hájá min he-**áfár**; a versben a **föld** (pora) szerepel.

⁴⁴ Számáel, Jákob ellenfele, akivel birkózik, és aki meglovagolja a port, azaz Lilitet.

⁴⁵ A démon uralma **hajnalban** megszűnik .

A Zohár szerzője kedvenc szokása szerint belenézett a reggeli napba, mely Áv hónapban erős fénysugarakkal pásztázta az alacsony mennyezetű szobát. Aztán behuntya a szemét és szivárványt látott. Még Tisré¹ szürke napjaiban is

napfény nélkül, elő tudta varázsolni a szivárványt úgy, hogy behunyt szemét egy ujjal lenyomta, majd lassan elengedte és óvatosan figyelte a fényjelenséget, melyben angyali küldöncöket látott. A kül-

12 Uri Asaf

MAGYARÁZATOK A ZOHÁR KÖNYVÉHEZ

döncök a színes sugarakon ültek, vagy közöttük lépegettek. A hunyorgatás és a varázsos látvány kellett a munka hangulatához, az éjjeli penzumhoz. Mose de Leon nappal emberekkel találkozott és pergamen könyvecskéit árulta, a *Zohár* könyvét, folytatásokban. Munka közben a gyertyaláng ügyelt rá, de fel is izgatta, mert a láng nő hajfonatnak tűnt, melynek remegése nagyon is valódi volt, és ez Mose de Leon egész testére kiterjedt. Egész életében a fénnel játszott, közben az Élet Fája körüli patakokra gondolt, a folyékony fényre, melyről végre szabadon írhatott, mert az érdeklődés egyre csak nőtt. Ismeretlenek jöttek a könyvért a messzi Languedoc-ból és a közeli Geronából. Ma ötvenhat éves, de erről senki nem tud. Ma úgy érzi, hogy sokat fog írni. A nappali fényben soha nem kísérelte meg az írást, mindig a gyertyagyújtásra várt. A gyertya volt a legjobb barátja, aki rendszeren súgott. A fejében már koradélután volt, a homloka mögött rendezett hadak, adószedők és katonák masíroztak, az orrnyergén lovasok ágaskodtak. A homloka délután zárva volt, de a gyertya fényére megnyílt. A régi mester, Rabbi Simon ott várt a sötétben és minden egyes sort biccentéssel nyugtázott. A mester szakállából homiletikák szálltak elő, dicséretetek és dörgedelmek. Ő abból a világból beszélt, melynek neve magyarul Eljövendő Világ.

A Földet furatok járják át keresztül-kasul. A távolabbi dombok között a váratlan mélységben megcsillan a Sós-tenger. Itt végződik az a járat, akna vagy furat, mely annyiszor megnyílt Pascal széke alatt a Port Royal-béli szobában. Pascal nem ismerhette félelmeinek geológiai hátterét, de nagyon szenvedett. A földi megváltás csak annak lehetséges, aki eljut az akna fényárban úszó kijáratához a sivatag párnaszerű kiemelkedései között. Talán Pascalnak is felkínálkozott ez a lehetőség: „Ő szent Sion, ahol minden állandó, és ahol semmi sem enyész el”.² Vajon eszébe jutott, hogy a padló alatt incselkedő nyílásba lépjen, és elinduljon a távoli kijárat felől hívogató fényforrás felé?

Az utca szélét nézem, melyről az aszfaltburkolat leszakadt, ahol a fenyő sárga és a júdásfa lila virágpóra díszleg. Az élet és a halál nem vesz mintát a földi dolgokról, hanem a felhők mozgását utánozza. Mindkettő szakadatlanul gyors, nem ismer könyörületet. Az élet koldus, akit csak néhány napja ismerek, megszokni se lehet. A száraz vízmosságban érzem az áradás szagát, az előzőét és a következőt, amelyről időben morajlás figyelmeztet. Gép és utas vakon ereszkedik, a kerekek még nincsenek kieresztve, nehéz a földetérést váratlanul befogadni. Kell egy kapaszkodó, egy lámpasor, hogy félre tolja az ezüst homályt, melyet Afrika kevert a fénybe, és amely a retinán a téglavörössel nagyon lassan egyenlítődik.

Új Forrás 2014/2 – Uri Asaf: Magyarázatok a Zohár könyvéhez

Pontban fél tizenegykor földregés volt. Először arra gondoltam, hogy rosszul lettem. Aztán a rosszullét kilépett belőlem és az egész épület rengett. Tíz másodpercig döntésképtelen voltam, aztán kirohantam a lépcsőházba. A szomszédok ajtai egy időben nyíltak, ijedt arcokat láttam. Nem, nem tudok felnézni a napfényes égre, mely szégyenszemre most se avatkozott be. Az ég megveti a valóságot, az életet. A földrengéskor éppen verset írtam, arról, hogy az otthon lassan úszó tutaj, amelynek soha nem látom a szélét. Ha elvetődöm a tutaj végébe, a vízbe kíváncszom, hogy együtt ússzak a tutajjal. Ő, (vagyis az élet) olyan mozgulatot tesz, mint a visszahúzó kéz, amely sajnál tőlem minden másodpercet, és a saját vágyait ízelve félresodor. Soha nem jutottam a közelébe. Megálltam az önámítás útján, felé nyúltam és a karom mozgulat közben kővé vált. Erőre nem gondoltam, mert más vagyok. Ehelyett élősködtem a tennivalók felületén. Közben nem nyúltam semmihez, és engem se érzett semmi. A délutáni fénybe kakasszó keveredett, a hideg légtömegek pontos helyét csak az újság és az internet tudta. A dörgés Ciprus felől jött, a madarak nyugodtak voltak, nem észlelték a változást. Mennyire tévedtem, mikor Penelopére gondoltam, hiszen már én is kifogytam a szerepemből. Ha kisüt a nap, a tenger mély kékre színeződik, a szél homokot csap az arcomba, és arra gondolok, hogy az a valaki itt áll a küszöbön.

Az alpesi pisztráng, mikor leereszkedik a csúcsról a palackzöld tóba, sítalpakon jön, mint a többi hal a patakban, a köveken, a fenyődeszka lépcsőfokokon. Az uszonyain sálécek nőnek és négyfelé forognak. A szél bejön az ajtó alatt, a lucfenyő gyantát könnyezik, a gyantás savó kifolyik az erek közül. Az erdő alatt kisváros. A kisváros egyetlen kirakatában zsugorított fejek díszelnek a virággal díszített kosárban. Színes sapkát viselnek és kifejezéstelenek, mint a tojás. A virág erről a helyről való. Sárga, mintha emberhúsból lenne. Az erdőből hozták a fenyők közül.

Mi lenne, ha az őszi avarhoz hasonlóan kisöpörném a felesleges könyveket, melyeket soha nem nyitok ki. Ez a vékony kötet kivétel. Walserrel szép sétákat tettünk. Séta a vérem. Könnyen lehet, mert nincs csomagom. A házam üres, csak az van benne, ami feltétlenül szükséges. Nem gyűjtök semmit.

14 *A Tűz című novella egy berlini tűzvészről szól. Az égő város „ismeretlen tenger, áthatolhatatlan erdő buja vadon”. Az utcát ellepik Ernst Ludwig Kirchner kalapos női, akik lila, zöld és fekete csoportokban menekülnek. Az égből jeges parázs hullik, világító felhőlovasok. A levegőben érezni a tél ígését. Mit ígér? Sétát Robert Walserrel? A hóban felejtett nyomokból látszik, hogy a járása egyre bizonytalanabb. Élete utolsó sétáján Robert Walser lefeküdt a hóba, mert érzékinek találta. Ez az ő titka.*

Ki volt Jób? Időtlen idegen. Jób megértette, hogy Isten nem ő érte van. Pedig mindenki ezt szeretné. Jób tudta, hogy hálát kell adni azért, hogy van apám, van világom! Az élet menedék, mely nem omolhat össze. Ez a menedék magából nézve fagyos fény, aurája visszahajlik a földre. David Vogel³, a költő hason fekve elmélkedik a gerinc ellenében:

*Az erdei úton halk visszhang halad
akár az azúr fonál mikor a világ szunnyad
az éber öreg feketében összes napja száguldására néz*

Vogel verse úgy hangzik, mint egy régiség, melytől nem tudunk elfordulni. Vogelt nem érdekelte, mi lesz a héber nyelvből a hatvanas vagy a kilencvenes években. Zsákutcába terelte őt egy szomorú gondolat. Ha a költő onnan visszatekint, ezer évet letagadhat a korából, ezért nem is akar előre nézni.

Gyötör a fal, gyötör a meghatározhatatlan. Végül is ez nem fal, hanem nyesett sövény, és mintha bronzból lenne. A fal simasága csak látszat. Ha hozzáérek, ha egy ujjal benyomom, enged a nyomásnak. A nyesett sövény tiszta kétség, a belém vetett bizalom bizonytalansága, a félelem textúrája. Ne imádkozz, mert nem tudod kinek szólsz. A zsoltár nem a tied, nem a magadfajta emberé. A zsoltárok istene megváltozott. Korábban egyszerű volt és bárányzagú, mint a pásztorok. Erről tanúskodik Jákob fiának, Józsefnek a szíve. József addig várt, amíg a patak visszafelé folyik, és a nap szemmagasságba kerül. „Elfelejtettek, mint a szív a halottat, elveszett edény lettem” (Zsolt 31, 13). Ez többször megtörtént. Most én vagyok az, aki fennakad, én vagyok a csapdában. A kottafejek felém fordulnak.

Rousseau azon bánkodik, hogy hazudott. Azt állítja, hogy csak egyszer. Pedig akkor már nem volt szüksége az emberekre. Ma több szeretetre vágyik, mint

amennyi az életben kapható. A negyedik séta⁴ nyugtalanító. A vallomás, a naiv, becsületbeli közlések, mind nem olyan érdekesek, mint az, ahogy a vérzést elállítja a halastóban leöblített, mohán szárított és pálinkában pácolt liliumlevéllel. A magányos sétáló vére soha nem keveredik, soha nem tűnik el, helyett megkísérti az emlékezet előhívatlan képeit. A sors 15 a függöny mögé húzza a magányos sétálót. Ez az utca páros oldala. Ő ugyanahhoz a zöldségeshez jár, ugyanazt a füstöt szívja. (Ha a nevemet nem ejtik ki pontosan, nem létezem). Függöny, avar, konfetti. Ez az alkotói forrás, vagy Madame Warens és Jean Jacques Rousseau kútja. A szombat, sétára alkalmas idő, Annecy határában, a szelídgeszenyék között. A szombat szereti a természet árnyalatnyi meglepetéseit, amelytől oly mostohán meg lett fosztva. A mi szombatunk sorban áll az idegenek között és megalvad, mint a vér.

Árnyéket keresek. A legrövidebb úton közlekedünk, nagyon meleg van. Kapaszkodunk, mint a vízhold rabszolgák. Az éles köveket ki kell kerülni, át kell ugrani felettük. Behúnyt szemmel se téveszteném el. A Sós-tenger színe a hátrahagyott boldogság egyetlen ígérete. Itt él a nautilus, aki egy pontban kezdi az életét, egy végtelenből kiragadott pontban. Az út melyet követ, a spirál formája. Az eredmény elkülöníthető objektum. A kezemben tartom, a párás tájban csak a víztükör látszik. A gyümölcsfák szürkék, a talajjal egybeolvadnak. A Genezáret-tó szívalakú hasa alatt, kisebb, szögletes halastavak csillognak. A madarak éles hangja felerősíti a tompa fényt, a napsugarak megpróbálnak áthatolni a meleg levegőn. A kövér esőcseppek rajtam párolognak. Olyan közel van az ég, hogy az ujjaim között fehér és sárga a fény. A nappali csillagok is látszanak, akár a bazalt és a vándormadarak. A vándormadár rajok nem ismerik az otthontalanságot. Kétlakiak mint én.

A vászon nem tűr más színt, csak a látható színek két határát, az ibolyát és a vöröset. A kirekesztett színek összefognak, és haragjukban elfoglalják a vászon hátsó felületét. Júlia ebben segít. Júlia szikár, barna nő. Jön-megy, vászonról vászonra száll, közben a szárnyait zárva tartja a köpenye alatt. A szája felett pihék és egyedül él, mint az elutasított próféta. Nem látom, mit fest, nem megyek közel, de hallom, amint a festéket a szájából a vászonra szórja. Ecsetet nem használ, mert a kezei elsorvadtak, és az oldalához simulva, tehetetlenül lógnak a szárnyakkal együtt. Délután van, a másik házból Schubert szonáta lassú tétele hallatszik. Lélek kopog az ablakon. Az ablaküveg túlhűtött folyadék és akármikor elvesztheti a formáját, és akkor a lélek áthatol az üvegen. A szomszéd udvarban varjút tartanak, aki házi őrszem. Ha baj van, a csőrével kopog.

Az Atyák⁵ öröksége nem mitológia. Ez ennél közelebb, mely bennünk és velünk él és hagyjuk, hogy vigyen oda, ahová akar. A leszállás (születés) pillanatában nem észleljük, mert akkor elkeverednek a lelkünkkel, annak állományát alkotják. Olyan részleteséggel és pontossággal tudjuk leírni őket, 16 mintha a szüleink lennének, kivált az egyiket, mert a három közül mindig egyet választunk magunknak. Az Atyák jelképe a háromágú sin, (ψ).

Több száz éjjelt virrasztott át a sziklához erősített láncba kapaszkodva, közel ahhoz a helyhez, ahol az első embert teremtették és a sokadikat. Az ember tisztulása itt kezdődött, a világ legmélyebb pontján. Sztefanosz évei végtelen lassúsággal teltek, testének pusztulását türelmetlenül várta, de ellenségei az évek és a hónapok útját állták. Testéből megmaradt egy áttetsző héj, melyben szabadon élt a tiszta akarát. A sorvadó Sztefanosz lámpásként világított a Sós-tenger felett. Az aszkézist legtovább bírta a hűséges szem. A szem nem vesz részt az önpusztításban, a szem élni akar, tükrözni és szólítani, minél tovább. A szemet nem érdekli a szárnyasuhogás, a szem ellentmond a szabad akaratnak, és a tanításnak. A szem mozgékony, fénnel teli csillag, az életelenség ellensége. Sztefanosz a barlangból jól látta a Sós-tenger színét, mely ígéret volt számára és enyülés. Elképzelte, ahogy lemegy a partra és a lábujjai megérik a víz olajos érintését. A halál immár az ő elhatározása volt, akarattal teli teste tudta, hogy melyik nap kell remetetársaitól elbúcsúznia. A többiek nem hitték, hogy ez búcsú, és amikor húsvét másodnapján a barlanghoz mentek, és felkapaszkodtak a kötélletrán, már nem élt. Ő is arra a helyre került, mely emberemlékezet óta tele van a feltámadásra váró lelkek ikraszerű halmazával. A hold, a nap és a többi csillag a helyén maradt, velük a holnap.

A diófa hallhatóvá teszi a szelet. A szél hangjába lélek szorul. A diófa felágaskodik, és ha a szél megáll, az oldalára dől. A széles poros úton csak mi járunk, a lejtők és az emelkedők. Mennék a tengerre, de nincs. Győrben folyó van, a Mosoni-Duna és a Rába. A Mosoni-Duna békalencsétől zöld, a Rába okkersárga iszapot tol maga előtt. A zöld és az okker sokáig egymás mellett rohan, aztán a híd alatt egymásnak esnek és felfalják egymást. Mikor idejöttem, nem tudtam kezelni a kaput, nem tudtam bezárni, kinyitni. A háziak megmosolyogtak. A kapukilincs fényes, akár a majolika. Villányi Laci tanácsára, első utam az antikváriumba vezetett, ahol megvettem Karácsony Benő⁶ könyvét, a Napos oldalt. De akármerre forgattam a könyv lapjait, nem láttam benne egyetlen napsugarat sem. A könyv borítója sárgás vászon, a lapok fehérek. Úgy tudjuk, később a szerző is észrevette, hogy az ő oldala inkább árnyékos, mint napos, ezért örök hallgatásba burkolózott, ahonnan vissza se tért.

Talán még inkognitóban él közöttünk? Derűs magyar neve az utóbbi lehetőségre utal. Még zajlik a forgalom a Kossuth hídon, de ember sehol.

Az emlékezet nem hagyta nyugodni, nem tudott megbocsátani az anyanyelvének. Kiegyenesedett és teljes erejével megfeszítette a derekát, majd mindent darabokra zúzott maga körül. Előtte sokáig hallgatott, de többé nem maradhatott csendben. Törött testét vonszolta az utcákon és a hídon egy óvatlan pillanatban a folyóba vetette magát. Senki és semmi nem állíthatta meg. A korlát egy pillanatra megingott, felismerni vélte a költőt, de hagyta, hogy lépjen egyet előre. A nyelvnek vezeklésre se maradt ideje az öngyilkos szájában. Az anyanyelvnek felbecsülhetetlen az értéke, de minden meggyőződés híján való. Sok mindent teszek vele, de nem gonoszságból, vagy bosszúvágyból. Ha megolvad a jég, félelem nélkül kilépek a házból.

Miért esik Bucsacsban annyi eső? Azért, hogy a nyírfaerdők megtisztuljanak a halottak képeitől. Galícia rejtelmes szülőháza, ahova a költők születni vagy meghalni járnak, mint Georg Trakl. Agnont⁷ nem anya szülte, hanem Galícia. Bucsacs (Buczacz) városát kőpadra feszítették, ahogy a bukovinai székelyek faragott kapujára írták: „habár testünk vérben ázik a Tejúttól a Golgotáig.” Bucsacs helyett Agnon másik hazát talált, másik kertet nevelt, mely a sivatagra néz. A bucsacsi rossz hírek hallatán, megkérdezte illatos kertjét: „lehet az, hogy egy egész város, tele élettel és Tórával, egyszerre gyökerestül kiszakad a világból és vele pusztul minden lakos, öreg, fiatal, férfi, nő és gyermek”? A város most néma, Izraelnek egyetlen lelke sincs benne. A másik galíciai Bruno Schulz, aki arcán viseli a megalázó haláljegyeit, körülményeit, sőt részleteit, melynek készségesen elébe ment. Abból, ahogy Bruno Schulz egy lengyel bélyegen alulról felfele néz, látszik a gyengesége. Tévedés ne essék, nem az írás gyengesége, hanem a galíciai sebezhetőség, ahogy vihartól cibálva, a föld repedéseibe bújva magányosan, örökösen túlcorduló képzeletében él. Várom a napkeltét, várom a napnyugtát. A nap minden reggel az Arnon folyó mögött kel, és minden este a Földközi-tengerben nyugszik.

„Négy dolog menti fel az embert az ítélet alól: ha alamizsnát ad, ha fennhangoz (kiáltozva) imádkozik, ha megváltoztatja a nevét és ha megváltoztatja a cselekedeteit.”⁸ Miféle ítéletről beszélünk? Sokféleről, lehet például a gyermekáldás megvonása. Elégedj meg azzal, hogy mostantól kezdve Sárának⁹ hívnak. Új lehetsz, és mégis a régi vagy. És Simon? Miért nem kap új nevet? Rajta nem segítene. Mindenki új lapot keres. Az oszlopszent megváltoztatja

az életmódját, mert a fára költözik, az oszlop tetejére. Le szeretném hozni. Vissza akarom adni az életnek, inkább ítéljék el. Tűz a nap, a bokorban rejtőzöm és onnan figyelem. Ha alszik, biztos nem tud leszállni a fáról, vagy az oszlopról. Az oszlopról nem képes leereszkedni, mert gyantás és át-
18 fogni sem lehet. Körülöttünk mindenki feketében jár, a fa koronája éjszakát teremt maga körül. Az oszlopszent testhezállósötétséget visel. A gyp tisztára van nyírva, reggelenként kopasz tornász küzd a fával. Most ezt olvasom: „én nem vagyok bűnös, mondta K.” Istenem, miért nem változtatott nevet, miért ragaszkodott ahhoz a szerencsétlen K. betűhöz?

Jákob fiainak szent gyülekezetei ellepték Podólia és Volhínia vidékeit. A hit soha nem tágitott tőlük, mert a bölcseik reményt töltöttek a szívükbe. Az embernek, hogy éljen és lélegezzon, az volt az egyetlen választása, hogy hászid legyen. Ez a bölcs és cádik Besttel,¹⁰ a hászidok atyjával kezdődött, aki teljes nevén „az igazi név gazdája”. A Best igazsága úgy terjedt a tudásra áhítozó szegények között, mint a futótűz. Kétszáz évvel később, a hívők megszámlálhatatlanul sok gyülekezete mind felült arra a repülő szőnyegre, mely azóta is planéta módjára kering a hold körül. Ukrajnában semmi nem maradt. Láttam a nyomukban burjánzó gatz, mely Kőrösmező romos zsinagógáját körülv teszi, de azt is láttam, hogy a mezericsi rabbi sírja előtt kecske legel. A kecske felnéz a cádik sírjára, és a sírfelirat láttán jobban emészt, mint bárki ezen a földön. Podólia kecskéi nem ismerik a félelmet, de mi az emlékezés iszonyatából táplálkozunk. Imádságunk zálog, de soha nem tudjuk meg, hogy ez mennyit nyom a latban. Dávid királynak sem ígértek semmit.

Üszkös tetőgerendák, a colmari megváltó¹¹ közelében. A stigmák ismét tüzet fogtak. Három fenyőforgács egyszerre kapott lángra, a tetőgerendák halálra hevítették egymást. Lángok csaptak az égre. A menekülők egy része a Rajna felé vette az útját. Nem messze innen, a Feketeerdőben ered a Duna. Az egyik folyó elmegy a másik mellett, de lehet az apja a másiknak, vagy a testvére. A nagy folyam a Breg személyében ered Martinkapelle mellett, a fenyőerdőben, a mohapárnák között. Majd a Brigach és a Breg együtt Duna lesznek. *Freiburgban sokáig kerestünk* egy Edit Stein¹² nevével megtisztelt utcakövet. Hiába. Közben telt az élet. Én egyre lejjebb csúsztam a széken, vagy a padon. Volt, aki dalt adott elő a pódiumon. Vacsorához az előétel schmalz (disznózsír) volt és kenyér, akármi legyenek. Gyermekkoromban kivettem belőle a részem, pirosaprikával meghintve. Ahogy az élők látnak, ahhoz nincs semmi fogható.

¹ Áv és Tisré, héber hónapok nevei

² Pascal, *Gondolatok*, 459 fejezet.

³ David Vogel, héber költő (1891 – 1944)

⁴ Rousseau, J. J. : *A magányos sétáló álmodozásai*, Magyar Helikon, 1964

⁵ Ábrahám, Izsák és Jákob

⁶ Karácsony Benő író (1888-1944)

⁷ Georg Trakl (1887-1914) költő; S. J. Agnon (1888-1970) író

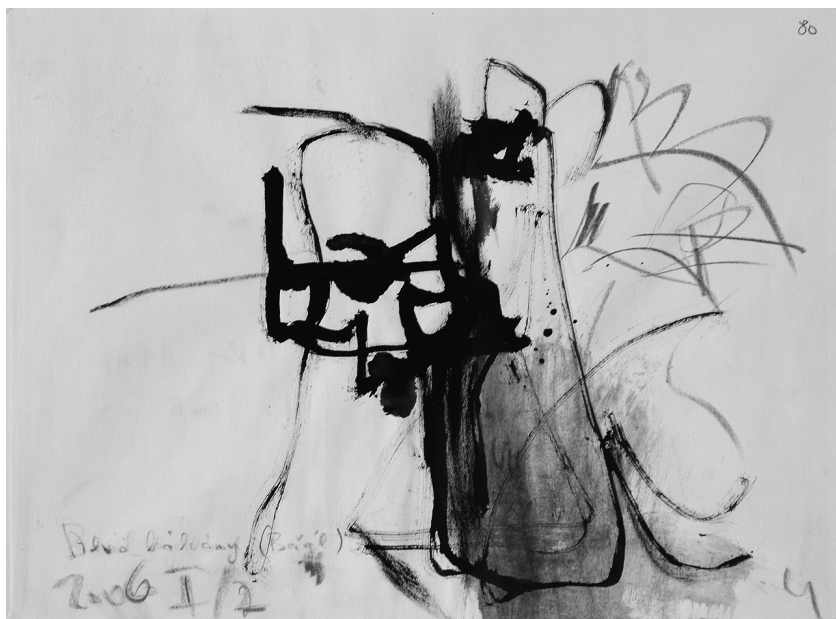
⁸ Babilóniai Talmud, Ros há-Sáná, I/16

⁹ Sárai, Ábrahám feleségének korábbi neve kiegészült egy „h” betűvel, így lett belőle Sára (Szará-h)

¹⁰ hászid: istenfélő; cádik: igaz ember.

¹¹ Mathias Grünewald oltárképe

¹² Edit Stein (1881-1942) zsidó származású filozófus, II. János Pál pápa által kanonizált szent mártír

Nemrég jöttél meg Jeruzsálemből, ahol volt egy sztrókid is. Szerencsésen felépültél. Ennyire felpörgött az életed? A kétezres évek elejéig ott éltél és volt egy nyugalmas polgári foglalkozásod is az egyetemem. Aztán hirtelen minden megváltozni látszott, kívülről. Akkortájt derült ki, hogy van érzéked a képzőművészethez, sőt az írás-hoz, de még a fordítás-hoz is. Mi történt valójában?

20 MIKOR, HA NEM MOST?

Ímé! Interjú Uri Asaffal.

Készítette: Jász Attila

2004 óta élek Budapesten. Fiatal éveimet is itt töltöttem, és az ELTÉn kutató vegyész lettem. Majd az életem közepén hosszú kaland és család-alapítás következett a szülő és névadó hazámban. A Jeruzsálemi Héber Egyetem fizikai tanszékétől 2002-ben mentem nyugdíjba. Az életemben semmi nem történt hirtelen, minden változás körül érezhető volt a kifejtet. Ez azt jelenti, hogy lassan beérő ember vagyok. 15 éves koromban kezdtem rajzolni, de az se tévesszen meg senkit, hogy az első versem csak 1999-ben jelent meg, 57 éves koromban. A vers címe: *Anselm Kiefer*. A vers közhelyes, de „emblematis”, mert Celanról és egy német képzőművészről szól. Gondolatban már hosszú ideje formálok a szavakat és rengeteget olvasok, amellet tanulom a hébert, a biblia nyelvét.

Kint születél, aztán a fiatal éveidet itt töltötted, majd visszaköltöztél. Magyarul írsz, nemzetközi nyelven festesz, egyre elismertebb művész leszel itthon. A neved miatt a köteteid impresszumában folyton keresik a fordítót az olvasóid. Melyik országot tekinted elsődleges hazádnak?

Mint említettem, több hazám is van: szülőhazám, ahol születtem, névadó hazám, ahol új nevet kaptam (a kettő ugyanaz a földrajzi hely) és nevelőhazám, amely a magyar anyanyelvet belém oltotta. Mindegyik haza egyformán értékes, ezért ingázom Jeruzsálem és Budapest között, várnak a gyerekek, az unokák. De melyik az „elsődleges”? Ez csak Jeruzsálem lehet (Cion), ahova majd eltemetnek, ahol a prófétai ígéret szerint a nemzetek összegyűlnek az idők végezetével. Néha hídnak érzem magam két világ között, ez az olvasónak is természetes lesz, ha megismer, ha megszokja a nevemet.

A neved furcsasága mellett éppoly furcsák a verseid is a magyar olvasó számára. Nagyon erős és pontos képekből szerkeszted, abszolút jellemző

rád nyelvezete, felismerhető, szerethető, és a szabad vers forma is nagyon jól passzol az általad teremtett versvilághoz. Jól gondolom, hogy mindez külön-külön és együtt is nagyon fontos számodra? Talán a képzőművészeti tevékenységedhez kötődően is.

21

A nevem „furcsasága” és a verseim furcsasága között teljes az összhang. Itt furcsaság helyett inkább a „más-ság” vagy a „szokatlan” kifejezéseket használnám. A furcsánál az ember először megütközik és félrefordítja a fejét. De mint előző válaszomban elhangzott, „ha megszokja az olvasó a nevemet” akkor a versek is közelebb kerülnek hozzá és keresni fogja a velük való találkozást. Erről a másságról – már ami a verseket illeti – részben a modern héber vers a felelős, mely nagy hatással volt rám, annak metaforisztikus (szó-képi) és aforisztikus (tömör) jellege. Ez a mérce működik az én verseimben is, ahol a metafora további magyarázatot kap egy másik szó-kép vagy szó-képek által. Idézném Dávid Vogel két sorát, melyet héberből fordítottam:

*Az erdei úton halk visszhang halad
akár az azúr fonál mikor a világ szunnyad*

Mint egy absztrakt haiku. De tovább erőltetném a kérdést, a te vizuális munkásságod és erős képi költészeted között egyáltalán nincs kapcsolat? Sokszor úgy merül fel egy-egy kép a verseidben, mint a festményeidben és rajzaidban egy-egy konkrét motívum, és jól láthatóan szándékosan ilyenek a képeid. Mondhatjuk sejtelmesnek is. És meg is fordíthatjuk, a verseid hatnak-e a képeidre?

Mi hat mire? Ez számomra is rejtély. Gyakran fülöncsípem az álmaimat, melyek közlését írásba foglalom, még azon nyomban félálomban, vagy ébredés után. Az „üzenetekből” gyakran versek lesznek. A versek közelítő pontossággal képet adnak az álomban látottról, mely helyzet-állapot, de soha nem történet. A rajz, a képi kompozíciók előhívása sokkal spontánabb, mint az írás, mert nem támaszkodnak az álomra, maguktól törnek elő festés közben. Gyorsan festek, gyakran nem is nézek oda, mi történik a vásznon, soha nem készítek vázlatot. A kép már rég készen van az agyban. Jaj neki, ha nem így van! A versek és a rajzok hasonló módon fogalmazódnak, de valószínűleg *különböző forrásból táplálkoznak* a tudatalattiban.

Leadta a kiadónak az évek óta fordított Zohár-könyvet. Miért érezted szükségét, hogy ennek éppen te állj neki, és lefordítsd? 1990-ben Bíró Dánielék már tettek rá egy kísérletet. Mit kell tudnia feltétlenül az olvasónak a Zohár-szövegről általában és mit a te fordításodról?

Új Forrás 2014/2 – Mikor Ha Nem Most? – Íméltentő Úri Asaffal.
Készítette: Jász Attila

A Zohár héber szó, jelentése ragyogás. A Zohár könyve középkori eredetű, a Bibliát értelmező monumentális írás. Én azt a részt fordítottam le, mely a Genézis (Teremtés) könyvével foglalkozik. Az Atlantis kiadónál kiadásra váró *Zohár a Teremtés könyvéről* kézirata az első magyar nyelvű teljes 22 szöveg, mely az eredeti, arámi szöveg nyomán készült, és a szöveget kísérő mintegy négyezer lábjegyzettel teljes értékű kritikai kiadást ígér a magyar olvasó számára. Mikor a könyvről először hallottam, nagy izgalmat okozott annak emelkedett stílusa és a titokzatos arámi nyelv (melyen Jézus és kortársai beszéltek) és azt gondoltam, hogy úgy hódíthatom meg, illetve akkor kerülök hozzá a legközelebb, ha magyarra lefordítom. A Zohár könyve és az abban megformált *szefirot* világa a kabbala alapját képezi.

A Zohár-fordításod, mint kiderült, komoly tudományos munka, ezért muszáj volt lábjegyzetelned is, magyarázatokat fűzni az eredeti szöveghez. Legújabb verseskönyvedben szívesen élsz lábjegyzetekkel, ami versek esetében meglepő dolog. Ez a fordítói munka hozadéka lenne?

A Zohárral való élet, a fordítással töltött két és fél esztendő hangulat formáló erővel bírt, szinte már „zoháru” gondolkodtam, és mindent kérdést, magyarázatot enciklopédikus pontossággal kezeltem, magam és az olvasó javára, ezért aztán a két utolsó verseskötetem a *Jeruzsálemi erdő* és az *Együtt és külön*, sőt az útban lévő harmadik is tele vannak lábjegyzetekkel.

Mit jelent számodra az új köteted címe? *Együtt és külön*. Rengeteg dolog eszébe jut az embernek...

Az *Együtt és külön*, a kötet címadó verse, fontos kérdést feszeget. Hogy „bújunk el” a halál elől, amit az ember csak egyedül, külön élhet át. Miben és mennyiben segít az emberen a társi (élettársi) együttlét? Rossz a külön, mert „ágasbogás”, de az együtt is rossz, mert hamis. Merre van az optimális?

Végezetül az kérdezném, merre van az optimális irány, mi lesz a következő lépésed? Tudom, hogy régóta írsz prózát is, szépprózát és esszét, azokból nem kerül át valami a látható szférába, nem lesz belőlük kötet?

A párom egyik nap azt mondta nekem: te olyan vagy, mint a villamos, te sínen jársz. Hiszek neki, és remélem, továbbra sem kell gondolkoznom ezen a kérdésen. A válasz magától adódik. A sín vezet, valami vezet, vagy valaki. Ha bízom ebben, mit számít, mi lesz ebből? Vers, próza, rajz, vagy esszé?

Az egyik, vagy a másik, vagy együtt ötvözve, ahol a betűk helyet foglalnak a képek redői között, mint azokban a középkori könyvekben, ahol a szöveg, a vers rajzot képez. Ezt úgy hívták, hogy *carmina figurata*. Ki tudja, talán megismételhető.

23

Új Forrás 2014/2 – Mikor Ha Nem Most?
Ímélinterjú Uri Asaffal. Készítette: Jász Attila

NEVEM BEN A SZÓTAGOK

Nevemben a szótagok egymásba fogóznak.
Így áll a nevem a levegőben,
és arra kér, hogy forogjak a hold körül,
és nézzem a szakadozó felhőket.

Éjjel a nevem nem ad semmi jelet,
nappal a napsugár pörget,
olyan gyorsan, hogy az arcom olvashatatlan.
Estére ráncos leszek.

EMBEREMLÉKEZET

Földi kaktusz,
vörös nyugati ég,
vulkánikus kén.
Én a kulcsot keresem.
Mikor ér véget a tanév?

Emberemlékezet óta
ostromlott városban élek.
Aki tanít,
kétrét hajlik,
amit eddig hallottam, egy életre elég.

TENGERVÍZ

25

Valaki tengervízzől beszélt.
Így telt a vakáció ég, szavak és színek között.
Elmozdítottam egy téglát, tengervizet vettem a falból.
Herakleitosz Epheszoszban
mindenhonnan tengert látott.
Ettől volt a víziszonya,
ettől a hajszálak labirintusa,
a gyémánt rideg szerelem.
Csak vízihalott lehet ennyire fénytelen.
Azt aki ember,
tengerből az égbe viszi a villamos,
a visszahulló fényben.

MENEDÉKVÁROS

A sötétbe nyíló ajtót nem ismerem.
Tágul az ég,
nyílik a föld.
A (ki)tartásomon senki nem csodálkozik,
szárnyam az ágy fölé emel.
Esély a repülés a csillagtalan éjben.
Jó napok jönnek,
vas ingerülettel szemben az izom tehetetlen.
Fonott a székem,
menedékváros a nevem.
Biztonságban itt sem leszek.

26 JOSEPH BEUYS¹ KÜLDETÉSE

Vérzik a hó az orosz róna felett,
ostoba paraszti könnyörület.
Ebből nem lesz semmi jó, csak kicsorbult kereszt,
meg iszonyú lábnym, sarló nehezek.
A tetem halántéka egyedül hallgat,
nem ünnepli sötét áradat.
Kopasz fejét zsíros kalapba mártja,
nyomorult állatot tördel, vért láttat,
hisz ez az új performansz.
Minden cseppje nektár,
kövek, vasak lépesmész.
Micsoda botrány az,
hogy iskolát teremt!

TESTVÉRCSILLAG

Eszembe jutott a galileai vendégfogadó a hegytetőn,
ahol véget ér az út,
ahol a szívárványos levegő
buzgó alakot ölt, és a magasban csillog.
Velem egyforma felhő, testvércsillag,
melyben szendereg az idő.
Útonálló a föld ura,
egy közülünk.
Izsóp és a többi fűszer
úszó ezüstsínű árnyak,
tüskék. Hogyan szólítsalak,
ha találkozom veled?

Láthatatlan hangyák a lábamban.
Aludni nem lehet, ugrálnom kell féllábon.
Virginia Woolf² a megszállott, virágokkal
és színekkel, a nők egyenjogúságával
a zöld folyóba pompás vizinövények
közé ölte magát, mint Ofélia.
Dávid Vogel és Georg Trakl³ monoton
átmérőjű körökben járkálnak, mindketten
a nyugtalan láb szindrómájától szenvednek.
Derékon alul szorongat a szél, tarkóm
hold és fénytelen, meg a falak,
amikhez bársonyként simulok.
A levegő csak eddig volt teher,
répaszín ország, ahová ajtóstul beront a veszett állat,
az ordas gyönyör. Fénylő szöcskeszárny,
láz mely a tagjaimba *süvet* ül.
Holt kikötő az életem.

A LÁTÓIDEG

Lézerkezelték a szemem,
a látóideg épen maradt.
Kitartóan bűg a galamb,
a tarsa is ezt teszi, ha ébren van.
Nem hallom, ha festik a tetőt,
a hajnal pillanathoz kötött.
A kertész fűszálat sejt a fukszia mögött,
az eső kimosta a szememből az estét,
a helyén csak árnyék maradt,
fehéren és feketén.
Az életből egy csepp se megy veszendőbe.
A csehek úgy karcolják az eget,
mint a látóideg. Én
Vladimir Holánt⁴ olvasom.

28 A HALAK NEM MAGÁNYOSAK

Milyen volt a világ az ember teremtése előtt?
Volt-e valaha gyengeség?
Kihez szólt a harcsa öreg napjaira?
Tízezer mérföldre csak növény és állat.
De jött az ember, hogy felbomlassza,
és vadmacskát tenyészt, kit naposcsibével táplál.
Este pattog a fal,
izzásig hevül a gerenda a fejem felett,
a világ leszámolt az istenhívőkkel.
Ez a titkolt hús döbbenete,
a sors, melyet
ránk róttak.

¹ Német képzőművész (1921-1986) a Düsseldorf-i iskola megalapítója

² Virginia Woolf (1882-1941) angol író

³ David Vogel (1891-1944) héber költő, Georg Trakl (1887-1914) osztrák költő

⁴ Vladimír Holan, cseh költő (1905-1980)

„Je ne cherche pas, je trouve.” – szól Pablo Picasso szállóigévé vált kijelentése:
 „Én nem keresek: én találok.” Sokféleképpen megfoszthatjuk ezt a mondatot a maga teremtő erejétől, így például tekinthetjük egy ügyes és üres bon motnak, vagy gondolhatjuk

Cseke Ákos 29

A TALÁLÁS ÖRÖME

azt, hogy csak egy hóbortos zseni vicces és provokatív művészi jelszavát olvassuk; valójában azonban talán akkor értjük meg a kijelentés igazi értelmét és célját, ha abból indulunk ki, hogy – mint Michel Foucault rámutatott – újabban elsősorban a művészek töltik be azt az antikvitasban még a filozófusok és jellemzően a cinikus filozófusok által vállalt szerepet, hogy életükben és alkotásaikban jól láthatóan és radikálisan szakítsanak a bevett szokásokkal, a képmutató vagy nem kellőképpen átgondolt gondolkodási stratégiákkal, hogy ezáltal – karneváli módon, félig bohócruhában – napvilágra hozzanak valami felkavaróan vagy megbotránkoztatóan igazat nem csak és nem elsősorban a művészetet, hanem egyáltalán az emberi létezést illetően, valamit, „aminek egy adott kultúrában nincs joga a létezéshez, vagy legalábbis aminek nincs lehetősége arra, hogy kifejezésre jusson.”¹

Amit jobb híján „kultúrának” nevezünk, az bizonyos értelemben nem más, mint el nem gondolt gondolatok roppant tárháza, válaszok furcsa egyvelege, amelyekkel – magatartásunkban, gesztusainkban, akaratainkban, szereteteinkben – magától értetődően felelünk meg olyan kérdésekre, amiket explicit módon általában fel sem teszünk; meggyőződéseink akár automatikus óvintézkedéseknek is tekinthetők bizonyos boldogságok vagy szomorúságok ellen, úgy, ahogyan a testünk is folyton-folyvást olyan programokat „futtat” egészségünk védelméért és a betegségek elleni védekezéséként, amelyeknek tulajdonképpen sem az eredetét, sem a célját, sem a lefolyását nem ismerjük. Picasso „cinikus” kijelentése, hogy ő csak talál, de nem keres, ebből a szempontból pontosan annyiban figyelemre méltó, amennyiben láthatóvá teszi, leleplezi, kiforgatja vagy inkább a feje tetejére állítja azt a kereséssel és a találással kapcsolatos, régóta magától értetődőnek tekintett kulturális logikát, amely mintegy a vérünné vált és amely kissé leegyszerűsítve azt a meggyőződést tartalmazza, hogy mi nem találunk, csak keresünk, hogy mi már csak keresni tudunk, hogy a találás öröme számunkra örökre elveszett. Keressük az igazságot, a szeretetet, a bizalmat, az örömet, az izgalmat, olykor még a szomorúságot is; de ha valakit vagy valamit megtalálni vélünk, azonnal újabb célok jutnak eszünkbe, újabb valóságok, dolgok, személyek

keresésbe fogunk, mintha valósággal rettegnénk attól, amit megtaláltunk s hogy megtaláltak lehetünk; büszkén valljuk magunkat képtelennek nem is arra, hogy bármit és bárkit végérvényesen birtokba vegyünk, hanem első-
sorban arra, hogy bárki vagy bármi – bármilyen igazság vagy szeretet
30 – birtokba vegyen bennünket. Mintha ez a megtalálással és a birtok-
lással, a megtaláltsággal és a birtoklottsággal szembeni végtelen
gyanú lenne a mi kultúránk, mintha ez lenne a mi életünk. A kérdés az: van-e nekünk itt valami „keresnivalónk”? Megérkezhetünk-e bárhová is? Nem derül-e ki előbb-utóbb minden „találásról”, hogy származás gyöngeség, akart vakság, üres álom volt csupán?

Sokat idézett regényelméleti fragmentumában a fiatal Lukács György valami végtelen és kimondhatatlan, de egyúttal elkerülhetetlen szomorúságot látott e mögött a végtelen és szüntelen keresés, kutatás mögött, amelyet „a felnőtté válás melankóliájának” nevezett és amely szerinte „abból a meghasonlott élményből fakad, hogy az elhivatottság benső hangjába vetett abszolút, ifjúkori bizalmunk megszűnik vagy megcsappan, viszont a külvilágból, amelynek immár tanulékony uralomvággal adjuk át magunkat, lehetetlen egyértelműen utat mutató és célt meghatározó hangot kihallani.”² Igen, mert korunkban, a „bűnösség” – vagyis a regény és a reflexió – világkorszakában „az élet elvesztette a lényeg immanenciáját”, és ez „az élettől teljesen eltávolodott lényeg abszolút egyedüli, transzcendens valósággá vált”, amely nemhogy nem elérhető, de talán nem is létezik, illúzióink éltetik csupán; gondolkodásunk, szeretetünk, akaratunk így tehát szükségképpen „a soha be nem teljesedő megközelítés végtelen útját járja”. Életünk: regény és mi csak – regényhősök vagyunk, a regényhősök pedig lényegük szerint tévelygők, hontalanok, keresők. „A keresés egyszerű ténye jelzi, hogy sem célok, sem utak nem lehetnek közvetlenül adva, avagy hogy pszichológiailag közvetlenül és megingathatatlanul adott voltuk nem valóban létező összefüggések vagy etikai szükségszerűségek közvetlenül bizonyos ismerete, hanem csupán lelki tény, amelynek sem az objektumok, sem a normák világában nem felel meg szükségképpen valami.”³ Vagy ahogy egy reprezentatív posztmodern nagyregényben olvassuk, amely azt a tisztánlátás erényével kecsgető meggyőződést fejt ki egy történet formájában, hogy világunkban az egyetlen titok, amelyet meg kell értenünk az az, hogy minden titok üres, vagyis hogy nincs semmiféle titok: „Felszínek. Felszínek felszínei felszíneken. A Föld bölcsessége. A mélység: örvény a síkföldön. Minek egy örvényt imádni?”⁴

II.

Feltenni a kérdést, hogy honnan származik az a meggyőződés vagy inkább hit, hogy bármilyen találás *ab ovo* lehetetlen, és hogy számunkra már csak a

szüntelen és lényegénél fogva eredménytelen keresés marad, eleve azt feltételezi, hogy magunk mögött akarjuk hagyni vagy legalábbis meg akarjuk kérdőjelezni ezt a meggyőződést, hiszen a mindenkori találással, „megérkezéssel” szembeni feltétlen gyanú nyilvánvalóan gyanúval tekint minden olyan kísérletre, amely arra vállalkozik, hogy választ találjon az eredet, például e gyanú eredetének a kérdésre; ettől függetlenül talán nem túlságosan nagy merészség azt állítani, hogy a keresés önmagáért való keresése és imádata – bár természetesen már korábban is létezett – alighanem a felvilágosodás korában vált először kifejezett és büszkén vállalt életprogrammá. Reimarus deista Biblia-kritikája védelmében Lessing például meggyőződéssel vallotta: ha választhatna, ő bizony szívesen meghagyná Istennek az igazság birtoklásának előjogát, és a maga részéről „alázattal” beérné az örök kereséssel és kutatással: „Nem az igazság – amelynek senki sincs a birtokában vagy amelyről senki sem állíthatja, hogy a birtokában van – adja az ember értékét, hanem a helyes igyekezet (die aufrichtige Mühe), amelyet arra fordít, hogy az igazság mögé kerüljön. Mert nem az igazság birtoklása (Besitz), hanem az igazság kutatása (Nachforschung) által képes az ember a saját erejének növelésére, amelyből egyedül fakadhat az emberi tökéletesség növekedése. A birtoklás álmodás, lustává és büszkévé tesz. – Ha Isten a jobb kezében tartaná az igazságot, a bal kezében pedig az igazságra irányuló törekvést, hozzátéve, hogy ezzel természetesen együtt jár a folytonos és örök hibázás is, és azt mondaná, hogy döntenem kell, melyiket választom, akkor én alázattal a bal keze után nyúlnék, és arra kérném: Atyám, ezt add meg nekem! Mert a tiszta igazság csak téged illet.”⁵

Kétségtelen, hogy a felfedezésnek, a kutatásnak van egy olyan ifjú öröme, amely ebben az életkorban minden találásnál fontosabb, így tehát Lessing álláspontjában van valami igazság, vagy legalábbis megvan benne az igazság csírája; Jean-Louis Chrétien mégis joggal jegyezte meg a német író kijelentése kapcsán, hogy ez nem más, mint bálványimádás: „Hogyan tudná az igazság szerelmese azt szeretni, hogy soha ne találjon rá az igazságra? Az állítólagos »alázat«, melynek nevében jobban szeretünk keresni, mint kapni és elfogadni, saját észjárásunk, érzelmeink, szenvedélyeink énközpontú és jelentéktelen örömet állítja az igazság helyébe.”⁶ Bizonyos értelemben persze Chrétien nemcsak Lessing, hanem általában a filozófiában újabban meghonosodott attitűd kritikáját is adja; nehéz volna tagadni, hogy a Lessing által világosan megfogalmazott program lassanként a modern társadalom egyik alapvető kulturális logikájává vált, amelynek jelenlétét nemcsak mindennapi, „regényes” életfelfogásunkban lehet lépten-nyomon kimutatni, hanem a német idealizmus romjain újjászerveződött gondolkodási

stílusokban is; akár Nietzsche, akár Husserlre, vagy újabban például Merleau-Ponty-ra vagy Derridára gondolunk, az alapvető különbségeken túl összességében mindannyian valahogy „a keresés hőseiként” tekintenek önmagukra, olyan többé-kevésbé magányos szellemi utazókként – Dante

32 Uliaszra lebeghetett a szemük előtt –, akik addig soha nem látott tájakra kalandoztak és kalauzolták olvasóikat, és akik e szenvedélyes és persze lenyűgöző kalandozásra a felszabadulás és a felszabadítás felejtethetetlen lehetőségeként tekintettek, amelyet nyilvánvalóan előnyben részesítették a találás, a megtalálás, a rátalálás, a megérkezés régimódi örömeivel, gyáva vágyával, letűnt, mert túlságosan könnyűnek ítélt lehetőségével szemben. A keresésnek, a kutatásnak ez az előtérbe helyezése elsősorban alighanem arra irányult, hogy a filozófusok elkerüljék bizonyos fogalmak és valóságok bálvánnyá emelését – nem véletlenül hirdette Heidegger, hogy a filozófiának nem az a feladata, hogy megkönnyítse, hanem az, hogy megnehezítse a dolgunkat⁷ –, úgy tűnik azonban, hogy ami ebből a mindennapi élet szintjén érthetővé és érezhetővé vált, ami tehát egyfajta általánosan elfogadott gondolkodási stílussá alakult, az nem más, mint magának a keresésnek, a kutatásnak a bálványozása.

Sok szöveget lehetne és kellene idézni ennek alátámasztására; az előbb említettek közül talán elegendő itt most Merleau-Ponty-ra hivatkozni, aki egy egész filozófusnemzedék nevében és későbbi generációk számára is inspiráló módon fogalmazta meg ezt az embert a birtoklás, a találás túlságosan triviálisnak tekintett örömetől felszabadítani kívánó, a nyitottság apológiájaként is értelmezhető programot: „A lét és a dolog csak annak kínálja fel magát, aki nem birtokolni, hanem látni akarja (non les avoir, mais les voir), aki képes igazodni a lét és a dolog saját mozgásához, aki tehát nem semmi, amit a telített lét betömné, hanem olyan, a porózus léttel összehangolódó, azt faggató kérdés, akit a porózus lét *válasz* helyett csupán saját csodálkozásával szembesít.”⁸ Ezért írhatja a francia gondolkodó ugyanitt, hogy mindez teljes mértékben „kizárja, hogy a filozófiában *megoldásról* beszéljünk (interdit qu'on parle en philosophie de *solution*)”; amivel a felvilágosodás örökségére sok tekintetben határozott nemet mondó Merleau-Ponty Lessingnek a Besitz-cel, vagyis a birtoklással szembeni ellenérzését ismétli meg, csak nem Istenre, hanem a „porózus létre” való hivatkozással. Hamvas Béla ugyanezt a keleti bölcelet nyomán mondja ki, amikor a valóság kimeríthetetlenségére, megfoghatatlanságára és meghatározhatatlanságára hivatkozva leleplezi és nevetségessé teszi „az objektum-komplexust”, amely szerinte nem más, mint „a hit, hogy a bizonytalanságon kívül is van valami.”⁹ Más meglepő példák is eszünkbe juthatnak, így például ha a filozófiai szövegekről áttérünk a szépirodalmi művekre, *A félkegyelmű* egyik passzusa mellett, ahol azt olvassuk: „Biztosak lehetnek abban, hogy Kolumbus nem akkor

volt boldog, amikor felfedezte Amerikát, hanem akkor, amikor még csak kereste. Az élet, csakis az élet a fontos, csakis az élet szakadatlan és örökös kutatása, és egyáltalán nem a felfedezés!”¹⁰, felidézhetjük az idősödő Ottlik Gézával kapcsolatos történetet is, aki Réz Pál visszaemlékezése szerint valósággal leszúrta őt, hogy – miután egy beszélgetésük során megtudta, hogy a *Budán* dolgozó Ottlik egy bizonyos regényről ír új könyvében, amelyet nem talál, amely csak emlékezetében él talán – megtalálta neki a *Nyugat* folyóirat egyik számában azt, amit keresett. „Benne van. Rémes. Tönkretettél. Az, hogy nem tudom, hogy ki írta ezt a nyavalyás regényt, a *Buda* legfontosabb motívuma. Így nem tudom megírni... Semmit sem értesz az irodalomhoz, az író lélektanához. Még te se. Semmit.” – mondta a kiábrándult Ottlik a „trouvaille” után barátjának a telefonban¹¹. „Rémes”, ha valaki megtalálja azt, amit keres; elveszíti a keresés és ezzel a bizonytalanság lehetőségét. Szörnyű dolog megvalósítani álmainkat; megfosztjuk magunkat az álom valóságától. Mi lesz akkor a valósággal? S az idővel, az időnkkel? Mégis mit csinálunk majd, ha megtaláltuk, amit keresünk?

III.

Ha a kérdés az, hogy miként helyezhetjük át – át kell-e, át lehet-e egyáltalán helyezni – valamiképpen életünk súlypontját a keresésről a találásra, hogy miként lehet ezt az általánosan elfogadottnak tekinthető kulturális logikát, „a keresés logikáját” legalábbis megkérdőjelezni, akkor mondhatjuk, hogy itt, Európában ezt többek között az evangéliumok segítségével és ihletével végezhetjük el, amelyek végső soron éppen a megtalálás könyvei, hiszen arról az örömhírről számolnak be, hogy a Messiás, akit kerestünk, akit vártunk, akit hirdettek, mindörökre eljött és mindörökre eljön, itt van, megjelenik és megjelent; a Jézusban pusztá csalót látó és a Jézust elítélő pogányokra és zsidókra pedig tekinthetünk úgy, mint akik azt a vágyukat fejezték ki, hogy maradhassanak azok, akik voltak: várakozók, tévelygők, keresők. Innen már csak egy lépés azt állítani, hogy a keresztény ember nem más, mint a par excellence találó ember, akinek nincs is semmi keresnivalója; ezt teszi például a 17. század neves francia püspöke, az ékes szavú Bossuet, aki egyik szentbeszédében, ahol Jézus Krisztus vallásának bizonyosságát a filozófia keresésével és bizonytalankodásával állítja szembe, így fogalmaz: „A gondolkodás útja túlságosan lassú és túlságosan bizonytalan; amit keresünk, messze van tőlünk, amit be kell bizonyítanunk, eldönthetetlen. Itt azonban cselekedeteink alapelvéről és megalapozásáról van szó, és ebben a tekintetben nem tétlenkedhetünk: szükséges tehát, hogy higgyünk valakiben. A keresztény

embernek semmit sem kell keresnie, mert a hitben mindent megtalál. A keresztény embernek semmit sem kell bizonyítania, mert a hit mindent eldönt számára.”¹² Le chrétien n’a rien à chercher, car il trouve tout dans la foi. Le

chrétien n’a rien à prouver, parce que la foi lui décide tout: hajmeresztő kijelentések ezek, amelyek valahogy az inkvizíció logikájára emlékeztetnek – még ha van is bennük valami igazság, vagy legalábbis az igazság csírája, amennyiben egy vallás nyilvánvalóan nem állhat csupa „mindenre nyitott” keresőből.

Összességében azonban a megtalálás minden igaz hívőre kötelező jelleggel való kiterjesztése, sőt, eleve adottként és evidenciaként való felfogása nagyon hamisan cseng, és tulajdonképpen inkább csak arra ad magyarázatot, miért tűnhetett a felvilágosodás korában nemcsak jogosnak, de valahogy sürgetően legitimnek is a keresés kilátástalan örömeire való ráhagyatkozás. Nem idegesítő-e az a bárgyú bizonyosság, amellyel azoknak az arcán vagy azoknak az írásában találkozunk, akik, úgy mond, beérkeztek, mindent megtaláltak, akiknek már egyáltalán nincs – nem is szabad – mit keresniük? Ha a hit valóban ez a bárgyúság, akkor nem akarunk-e inkább hitetlenek lenni? De valóban a találóknak erről a minden további kereséstől mentes bárgyúságáról tudósítanak-e bennünket az evangéliumok? Ha magam elé képezem a tanítványokat, Pétert, Mátét, Jakabot, nem is annyira az evangéliumokban lépten-nyomon tetten érhető bizonytalanságot, csodálkozást vélem látni csupán az arcukon, amellyel az Úr jelenléte, szavai, tettei felé fordultak, kissé értetlenül, hanem olykor a keresők ki nem mondott szorongását és félelmét, amely abból fakad, hogy talán tényleg megtalálták azt, akit a szívük mélyén mindig is reméltek, vártak, kerestek. Nem erről, a keresés bizonytalanságáról való lemondás már-már felszámolhatatlan nehézségéről regél-e az evangélium egyik csodálatos példázata, amelyben Péter „tengeri” kalandjáról olvasunk?

Máté így számol be róla: miután a kenyérszaporítás hallatlan csodája révén öt kenyérből ötezer hívőnek ad enni, Jézus mindenkit elbocsát, és magányosan visszavonul a közeli hegyre, részint a tömeg előtt, aki királlyá akarja tenni, részint pedig azért, mert imádkozni s virrasztani szeretne. A tanítványokat egy hajóba ülteti, akik kieveznek egy tóra – a *Vulgata* szerint a „tengerre” (ma Genezáreti tónak illetve Galileiai tengernek nevezik) –, ahol ellenszélben hánykolódnak a hullámokon. A hajnal közeledtével egy alakot látnak, aki legnagyobb meglepetésükre a vízben jár; félelmükben kiabálni kezdenek. Jézus, hiszen ő az, lecsillapítja őket, mondván: legyetek bizalommal, én vagyok az, ne féljetek („Habete fiduciam, ego sum, nolite timere”). Péter megismeri az Úr hangját, és így kiált felé: „Si tu es iube me venire ad te super aquas!” („Ha te vagy, parancsold meg, hogy odamenjek hozzád a vízben!”) Csodálatos mondat ez: Péter nem azt kéri, hogy odamehessen hozzá, hanem azt, hogy Jézus parancsolja meg neki, hogy menjen oda hozzá; magában nem bízik

annyira, hogy elinduljon, de abban sem bízok még teljesen, hogy Jézus az, hogy tehát megtalálta azt, akit keresett, és nem egy kísértet jár előtte, aki a halálba rántaná a háborgó vízen. A tegnapi csodát, a kenyérszaporítást Péter már feledte, mintha meg sem történt volna, s most újra keresőként van jelen ott, a „tengeren” – Ágoston a „világ”, végső soron az „idő” min- 35 dent magába nyelő tengereként értelmezi majd ezt az elemet („Navi- cula ecclesia est, mare saeculum.”¹³) –, újra egyedül van a félelmeivel, újra nem hisz a szemének, és próbaként, talán hogy megint hallhassa hangját és megbizonyodhasson róla, hogy Ő az, újra egy ígét kér az előtte álló Igétől.

Tanácsstalanságát jelzi, hogy bár Jézus – az Exodus Istenére utalva szavával – már kinyilvánította magát („Ego sum”), Péter mégis feltételes módon kezdi válaszát: „Ha te vagy”. Jézus nem sértődik meg Péter értetlenségén, az evangélium szerint inkább elcsöndesedik. Válasza csodálatosan egyszerű lehetett, mert a latin szövegben pusztán annyi áll: „At ipse ait veni.”, „Erre ő azt mondta: gyere!” Péter hall és – látszólag – nem kételkedik tovább, rááll a vízre. Jár a vízen! Mikor azonban elindul Jézus felé, egyszerűen nem tud nem kételkedni mégsem, maga sem hiszi ugyanis el, hogy jár a vízen, miközben ténylegesen jár a vízen, így aztán egyszerre sülyyedni kezd. Megzavarja őt az éjszaka, a szél ereje, saját fáradtsága. Hogy is lehetne Ő az Úr, és hogy is járhatna ő a vízen? Nem mer még, nem tud találni, nem képes rá; nem tudja maga mögött hagyni a keresést, a kutatást, a bizonytalanságot, a kételkedést, nem lehet. Látja ugyan mesterét, de lehetséges-e egyáltalán, hogy tényleg Jézus az? És lehetséges-e, hogy ne Ő legyen? Elindul imbolygó léptekkel, és azonnal visszahőköl. Mi van, ha nem látja azt, amit lát, ha gögös énje csapja be éppen, és a viharos víz felszínére bocsátva törekeny és erőtlen testét, a vízbe fullad? Újra felkiált, immár harmadszor kiált Urához – először a meglepetéstől kiáltott fel, hogy talán kísértetet lát, másodszor a hit vagy csak a hit reménye adta szájába a szavakat, a találás öröme, parancsold és én megteszem, harmadszor pedig újra a keresők, a bizonytalanok kiáltása hagyja el ajkát –; Jézus megfogja a kezét és megmenti őt. Csodálkozva tekint Urára, aki csodálkozva tekint rá: hogyan lehet valaki ennyire tétova, hogy Isten fia ott áll vele szemben, beszél vele, a hangját hallja, elhagyja érte mindenét, és még így is tovább keresi, így sem meri megtalálni, így sem tud hinni benne? Kishitű ember, mondja Péternek, a kösziklának, miért kételkedtél? „Modicae fidei quare dubitasti?” Amint visszatérnek a hajóra, elül a szél, és a hajón ülő tanítványok Péterrel együtt fejet hajtanak Jézus előtt¹⁴.

A tanítványok – elvileg – a találók és a megtaláltak, ők tizenketten csupán a kiválasztottak egyelőre; a legtöbbször mégis úgy viselkednek, a megtalált jelenlétében is, mint akik továbbra is keresők maradtak vagy mint akik

a legszívesebben továbbra is keresők maradnának. Olyan elsőprő erejű az emberben a keresés, a kutatás, a megközelítés logikája, hogy már-már lehetetlennek tűnik a találás logikájával helyettesíteni, amire Jézus hívja meg őket, bennük és általuk pedig – az evangéliumok szerint – minden embert.

36 Képtelenek együtt virrasztani vele, elalszanak mellette, mint a kisdedek, elfogatásakor kardokkal hadonásznak, mintha nekik kellene megvédeniük őt, a per során megtagadják, a kereszten magára hagyják, halála után szétszéledve és szinte tanácstalanul gyászolják, mintha eszükbe sem jutna, hogy feltámadhat, feltámadása után pedig eleinte nem vagy csak nagy nehezen ismerik fel őt: egyáltalán nem várnak tőle semmiféle felbukkanást, megjelenést; mindig csak eltűnésében és eltűnésekor jönnek rá, hogy talán megtalálták, talán megtalálhatnák őt, aki keresi őket és akit kerestek. Pedig a saját fülükkel hallották, amit Jézus mondott nekik: „Kérjetelek és kaptok, keressetek és találtok, zörgessetek és ajtót nyitnak nektek. Mert aki kér, az kap, aki keres, az talál, s aki zörget, annak ajtót nyitnak.” (Mt 7, 7-8). Máté a maga életéből is ismerheti a találás erejét és örömét, hiszen bámulatos módon haladéktalanul és feltétlenül igent mondott Jézusra, aki pedig épp csak elhaladt mellette és magához intette őt: „Amikor Jézus továbbment, látott egy Máté nevű embert, amint ott állt a vámnál. Szólt neki: »Kövess engem!« Az felállt és követte.” (Mt 9, 9).

IV.

Mondhatjuk, hogy csak a feltámadás „teljesen sajátságos”, ám „megkérdőjelezhetetlen” eseménye tette a tanítványokat keresőkből, majd megtalálta igit az. ¹⁵ A korintusiakhoz írt levél végén található arám nyelvű szöveg fordítási és értelmezési dilemmái nyomán (a kijelentést „kétféleképpen is tagolhatjuk, és ezért kétféleképpen is érthetjük: »Marana tha!« [Jöjj el, Uram], vagy »Maran tha« [Az Úr eljött]) azonban az értelmező arra is felhívja a figyelmet, „milyen sajátos a Jézus eljövételével kapcsolatos keresztény várakozás. Benne van a kiáltás: »Jöjj!«, és egyben a hálás bizonyosság: »Az Úr eljött.«” ¹⁶ Fordítva is fogalmazhatunk persze: Pál szerint a hálás bizonyosság legmélyén („Az Úr eljött”) is ott él, továbbra is, a keresztény hívő szíve mélyén a várakozás, a kiáltás: „Jöjj el!”. A kérdés az: mire utalhat az újszövetségi iratok világában a szüntelen keresés és várakozás feltámadás utáni motívuma? Nem arról van-e szó, hogy az ember végső soron ezekben a szövegekben is oly módon kerül leírásra, hogy ábrázolása és értelmezése összességében megmarad a keresés logikáján belül?

Kétségtelen, hogy a keresztény bölcseleti és spirituális hagyományt mélységesen átjárja a szüntelen keresés valósága és öröme; *De quaerendo Deo* című értekezésében Cusanus például – talán a zsoltáros kiáltására is gondolva: „Isten, én Istenem, téged kereslek, utána szomjazik a lelkem!”

(Zsolt 63, 1) – az embert eleve keresőként határozza meg, „aki azért jött erre a világra, hogy Istent keresse, és ha megtalálta, ragaszkodjék hozzá, s így hozzá ragaszkodván megnyugvásra találjon”¹⁷, de Clairvaux-i Bernát is nagy hangsúlyt fektet az *Énekek énekében* olvasható, és a misztikus értelmezés nevében azonnal az istenkeresésre vonatkoztatott kijelentésre: „Éjszaka az ágyamban kerestem, akit szeret a lelkem.” (Én 3, 1.) Ha a zsidó szerelmi ének menyasszonyát az emberi lélekkel, szerelmét pedig a kereszthalált halt és feltámadt Jézussal azonosítjuk, akkor a kérdés valóban az: mit jelent pontosan az Úr keresése? Úgy tűnik, ebben az esetben az ember megint csak keresőként kerül tehát meghatározásra, élete pedig útként, amely a kereséstől a találáshoz vagy a nem találáshoz vezet. Valójában azonban talán csak arról van szó, hogy annyira nem értünk már a találás számunkra szinte holtnak tűnő nyelvén, hogy még azokat a szövegeket is a keresés logikája szerint olvassuk, amelyek végső soron egy egészen más logika, és talán éppen a találás logikája mentén szerveződnek, még ha a találásnak ez a logikája nagyon távol áll is a találás Bossuet által elképzelt és megfogalmazott „keresztény” logikájától.

Bernátnak például esze ágában sincs azt állítani, hogy a „hívó” lélek nem is keresi szerelmét, hiszen hite által teljességgel megtalálta őt; épp ellenkezőleg: a lélek legnagyobb javának tekintti, hogy keresheti és keresi Istenét, ezért idézi többek között megint csak a zsoltáros szavát is: „Tekintsetek az Úrra és erejére, keressétek mindig az ő tekintetét!” (Zsolt 105, 4). Rögtön ezután azonban arra is fontosnak tartja felhívni a figyelmet, hogy ez a keresés maga nem más, mint adomány, Isten adománya, ami nemcsak azt jelenti, hogy az Igét kereső lélek mint a keresés alanya egyszerre a keresés tárgyaként lepleződik le, akit maga az Ige kutat, keres („Quaerit anima Verbum, sed quae a Verbo prius quaesita sit.”) és persze szeret, hiszen a szeretés itt a keresés szinonimája, hanem azt is, hogy csak a keresőnek az Isten általi megkeresése és megtalálása teszi egyáltalán lehetővé magát a keresést, amit a keresőnek folyton az eszébe kell vésnie: „A lélek emlékezzen tehát arra, hogy előbb volt keresett [mint kereső], ugyanúgy, ahogy a szeretésben sem ő az első [hiszen minden szeretését megelőzően már eleve szeretve van]; és hogy csak ez [a keresettség és ez a szeretettség] teszi egyáltalán képessé a keresésre és a szeretetre (tantum se meminerit quaesitam prius, sicut et prius dilectam; atque inde esse, et quod quaerit, et quod diligit).”¹⁸

Bernát nem tagadja, hogy az ember és a hívó ember is alapvetően kereső vagyis szerető és szerelmes ember marad; a hangsúlyt azonban, mint már a *sermo* címe is jelzi, az isteni megelőzöttségre teszi, vagyis arra, hogy a kereső a maga keresésében már mindig meg van előzve Isten által,

38 aki kezdettől fogva az őt kereső keresésére indul, ezzel pedig végső soron tagadja, hogy a kiindulópont az ember keresése, kutatása, bizonytalansága volna, amellyel előbb-utóbb Isten felé fordul, hogy megtalálja vagy ne találja meg őt; a történet más dimenzióban kezdődik és más dimenzióban is játszódik le, más logika mentén szerveződik. Ahogy az Isten szeretetének szentelt szövegében írja: „Jó vagy, Uram, a téged kereső lélekhez.» Hát ahhoz, aki megtalált? Mert ebben éppen az a csodálatos, hogy csakis az képes téged keresni, aki előbb már megtalált téged. Azt akarod tehát, hogy megtaláljunk téged, azért, hogy keressünk; hogy keressünk téged, azért, hogy megtaláljunk. Kereshetünk téged és meg is találhatunk, de meg nem előzhetünk.”¹⁹ Cusanus is ezt emeli ki, amikor Bernáthoz hasonlóan és Pálra hivatkozva a kereső keresettségét, megelőzöttséget hangsúlyozza²⁰, de ugyanezt látjuk később többek között Pascalnál is, aki felhívja a figyelmet arra, hogy „az ember kétféle módon keresi Istent, és Isten kétféle módon keresi az embert”, ami pedig ez utóbbit illeti, Pascal szerint itt valójában arról van szó, hogy az elsőben Isten úgy keresi az embert, hogy az ember keresni kezdje őt, míg a másodikban úgy, hogy meg is találja²¹; nem kérdéses azonban, hogy ha Isten keresi, akkor meg is találja az embert, amivel Pascal megint csak az Isten általi megelőzöttségre hívja fel a figyelmet, és ezzel – Bernáthoz és Cusanushoz hasonlóan – a keresés logikájával ellentétes logikát érvényesít, hiszen itt nem a keresés vezet el a találáshoz, hanem eleve csak a találásból fakad a keresés: a keresés csak a találás talaján mehet végbe, vagyis csak ott, ahol a keresőt, az Istenre szomjazó lelket Isten már megke-reste és megtalálta, és persze mindig újra megkeresi és megtalálja.

Euszták története juthat eszünkbe, aki a legenda szerint Traianus császár katonai parancsnoka volt, és aki vadászat közben egy szarvascsordára bukkanva maga mögött hagyta katonáit, hogy a legszebb példányt egymaga vegye üldözőbe. Amikor már-már leterítette volna, a szarvas agancsai között megpillantotta egy számára addig ismeretlen Isten jelét, a keresztet, aki így szól hozzá: „E szarvasban, akire vadásztál, én vadásztam terád!”²² A vadász-ból hirtelen zsákmány lesz tehát, a zsákmányból pedig vadász, a kereső egyszerre talál valamit, amit vagy akit nem keresett, és ami vagy aki megtalálja és egész életére zsákmányul ejti őt. Hosszú időre és sok megpróbáltatásra van szükség ahhoz, hogy élete és hite révén Euszták bemutassa, nemcsak megtalált, hanem egyben megtaláló is; hogy valóban megtalálta azt, aki rá-talált, és akit egész életében úgy keresett, hogy korábban, élete egy döntő pontján már megtalálta őt. Ezzel szólítja meg az Atya is, Pascal szerint,

Jézust, az embert, örök agóniájában: „Vigasztalódjál: nem keresnél, ha már meg nem találtál volna.”²³ Mindenesetre ha Pascal az emberi időtöltések és szórakozások kapcsán azt írja, kissé lenézően, hogy a legtöbb ember természeténél fogva „jobban szereti a vadászatot, mint a zsákmányt”²⁴, akkor Euszták története, épp ellenkezőleg, arra mutat rá, hogy maga a vadász is lehet olykor, egészen váratlanul, zsákmányává valami más hatalomnak; hogy aki birtokolni akar vagy nem akar, az talán élete egy pillanatában – akár akarja, akár nem – birtoklottá válhat. Ez a megfordított vagy feje tetejére állított logika, a birtoklottság és megtaláltság látható valósága, döbbenetes élménye fejeződik ki Assisi Szent Ferenc óta a szentek stigmáiban, de akár már gyötrelmes vízióiban is, az a tudás, hit, remény vagy meggyőződés, hogy a találás, a megtaláltság igenis lehetséges: „Érzi, hogy gyönyörűségesen megsebeztek, azt azonban nem érti, hogyan történt, és hogy ki sebezte meg. Azt is érzi azonban, hogy nagyon értékes kegyelmet kapott, s azt kívánja, bárha sohase gyógyulna ki ebből a sebből... Vajon micsoda nagyobb boldogságot kívánhat? Azt én nem tudom, de annyit tudok, hogy ez a fájdalom szíve mélyéig hat, s mikor kihúzza nyilát Az, aki megsebezte, úgy érzi, mintha szívét is kiszakítaná: ilyen erős érzelem, ekkora szeretet tölti el!”²⁵

V.

A legalapvetőbb kérdés innentől fogva, legalábbis ebben a kultúrkörben, elvileg nem az tehát, hogy kereshetjük-e Istent és ha igen, akkor van-e esélyünk arra, hogy megtaláljuk, és hogyan, hanem az, hogy miként sikerül megbirkóznunk azzal a feladattal, hogy a keresés kilátástalan örömét egyszer s mindenkorra a találás ujjongó örömével helyettesítsük; ami azt is jelenti, hogy a feltámadás kérdése végső soron a maga teljes természetességében azonos azzal a mindennapi kérdéssel, hogy miként éljük az életünket. Jézus radikális jelenléte pontosan azért olyan elsőprő erejű, ha az, mert olyan igazságot tartalmaz, amely – akár pozitív, akár negatív értelemben – a legteljesebben érinti azt, aki él és emlékezik arra, hogy él, és ez az igazság, ami ő maga, bizonyos értelemben talán nem is más, mint az a logika, nevezetesen a találás logikája, amely – még ha tud is róla és azonnal és gondolkodás nélkül meg is bocsátja – mindig újra és mindig váratlanul felülírja és zárójelbe helyezi a keresés, a kutakodás, a halogatás, a kételkedés általánosan elfogadott logikáját. Ezt mutatja az is, hogy a nyugati bölcseleti hagyomány meghatározó elméi – anélkül, hogy tudnának vagy tudni akarnának a feltámadás valóságáról – éppen a találásnak és a megtaláltságnak ezt a feltámadásban is tetten érhető logikáját érvényesítik legfontosabb szövegeikben.

A Fizikában és a Metafizikában Arisztotelész például egyértelművé teszi, és ezzel bizonyos értelemben megint csak feldúlja az általánosan elfogadott hétköznapi meggyőződéseinket, hogy az aktus, vagyis a megvalósulás, a megtalálás (az *energeia* mint „műben-lét” vagy „műnél-lét”, 40 az *entelekheia* mint „célnál-lét” vagyis mint a megvalósított és elért dologban vagy dolognál-lét) megelőzi a potenciát mint keresést, kutatást, dinamikát, pulzálást, ösztönt; valójában csak azért van út, mert már eleve és már előbb van cél (függetlenül attól, hogy látszólag az út vezet a cél felé, mintegy maga találva fel és meg azt), ahogy „az élőlények sem azért látnak, hogy legyen szemük, hanem azért van szemük, hogy lássanak.”²⁶ Nem arról van tehát szó, hogy a természetben valahol egyszer csak támad egy lehetőség, amely aztán valamilyen módon megvalósul vagy megvalósulatlan marad, hanem arról, hogy a megvalósulásnak megfelelő, azt előfeltételező, arra tekintettel és abból létrejövő lehetőségek úgy teljesítik ki – vagy vétik el – magukat, hogy visszajutnak – vagy nem jutnak vissza – oda, ahonnan származnak, saját lényegükhöz, eredetükhöz, alapjukhoz. A skolasztikus gondolkodás is támaszkodik majd erre a belátásra; nem véletlen, hogy Aquinói Tamás „a bármilyen lehetőséggel való elkeveredés nélküli tiszta valóságként (*actus purus absque alicuius potentialitatis permixtione*)” határozza meg a keresztény Istent; de Leibniz *Monadológiájában* is azt olvassuk, hogy „Istenben van a forrása annak, ami reális a lehetőségben.”²⁷

Más szinten ugyan, nem az istenkeresés, hanem a jelenvalólét önkeresése és önmagára találása kapcsán Heidegger is ezt a megelőzöttséget emeli ki: „A jelenvalólét a diszpozícióban már eleve szembekerült önmagával, már eleve fellelte magát (hat sich immer schon gefunden), de nem önmagát észlelve, hanem önmagára hangolódva. Mint olyan létező, amely ki van szolgáltatva létének, ki van szolgáltatva egyszersmind annak is, hogy már eleve meg kellett találnia önmagát (daß es sich immer schon gefunden haben muss) – megtalálnia egy olyan fellelésben, mely nem annyira a közvetlen keresésből, hanem a menekülésből származik... S csak mert a jelenvalóság léte a megértés által és ennek kivetülés-jellege által konstituálódik, minthogy az, ami lesz, illetve nem lesz, csak azért mondhatja önmagának: »Légy, ami vagy!«”²⁸ Ágoston ezt úgy mondja: a lélek nem keresi, mert már mindenkor megtalálta, vagyis ismeri önmagát, amennyiben jelen van önmaga számára: „amikor keresi, hogy megismerje magát, keresőként már ismeri önmagát (*cum se quaerit ut noverit, quaerentem se jam noverit*).”²⁹ Nem azt kell kérdeznünk tehát, miért és hogyan keresi a lélek önmagát, hanem azt, hogy miért és hogyan ismeri félre önmagát, miközben teljes mértékben önmaga birtokában van; ami Ágoston szerint persze megint csak abból a tudásból, emlékből, hitből, reményből fakad, hogy létezik egy titokzatos határvonal, amely a keresést megelőző találás és a találást megelőző megtaláltság között

húzódik, vagyis hogy létezik egy elképesztő jelenlét, amelyről nemcsak azt tudom, hogy mindenütt megtalál („Ugyan hol ne találnád meg a teremtményeidet?” – teszi fel a kérdést Ágoston Istennek), hanem azt is, hogy még ha messze eltávolodtam is tőle, itt van a közelemben, és ha valóban meg akarom találni, akkor minden keresgélés nélkül, azonnal megtalálható: „Térjenek meg tehát s keressenek téged, mert te nem hagytad el őket, ahogy ők elhagytak téged. Térjenek meg s keressenek téged, és íme, máris itt vagy, az ő szívükben.”³⁰ Ahogy megint csak Avilai Teréz írja, a belső várkastély, vagyis a lélek belső tereiben való megtalálás lehetőségéről: „Hagyja már abba azt az örökös lórást-futást idegen házakba, maradjon a saját lakásában, hiszen minden kincset megtalál benne, minden megvan ott, amire csak szüksége lehet és pedig sokkal jobban, mint bárhol másutt.”³¹

VI.

Van-e logika a keresésnek és a találgatásnak ebben a hétköznapival éppen ellentétes logikájában? Nem pusztán egy túlságosan könnyű hittapasztalatot ölt-e testet ezekben az érvekben (már ha tekinthetjük a hittapasztalatot könnyűnek)? Másképp megfogalmazva: mondhatjuk-e, hogy alapján véve teljesen értelmetlen, vagyis teljesen irracionális Lessing látszólag nagyon is racionális kijelentése, amely a találgatás helyett a keresést választja; értelmetlen, amennyiben – mivel a találgatás eleve megelőzi a keresést – végső soron nincs is lehetőségünk egy ilyenfajta választásra? Wittgenstein azt állítja: „Aki mindenben kételkedni akarna, az el sem jutna a kételyig. Maga a kételkedésnek a játéka már előfeltételezi a bizonyosságot.”³² Mit kell értenünk a múlt század talán legkitűnőbb és legnagyobb hatású logikusának ezen a némileg váratlan állításán? Különös példákat hoz Wittgenstein, különös kérdéseket. „Gyakran előfordul, hogy egy könyvet nem találunk meg többé, holott azt hittük, biztosan tudjuk, hol volt.” Mi biztosít minket arról, kérdezi, hogy nem arról van-e szó, hogy a könyvek olykor eltűnnek, netán elpárolognak?³³ „Amikor föl akarok emelkedni a fotelból, miért nem győződöm meg arról, hogy megvan-e még a két lábam?”³⁴ „Én, L. W. hiszem, biztos vagyok benne, hogy a barátomnak nem fűrészpör van a testében vagy a fejében, bár nincs erről közvetlen érzéki evidenciám.”³⁵ Mit jelent itt az, hogy „hiszem, biztos vagyok benne”?

Wittgenstein válasza egy döbbenetes kérdésben kristályosodik ki: „Honnan tudom, hogy ez a szín kék? Ha magamban itt nem bízom, akkor miért bízzam valaki más ítéletében? Van »miért«? Nem kell valahol elkezdni bízni?” Majd így folytatja: „Azaz valahol a kételynélküliséggel kell kezdenem;

és ez, hogy úgy mondjam, nem elsietett, bár megbocsátható, hanem hozzátartozik az ítéléshez.”³⁶ Máshol ezt olvassuk: „Tulajdonképpen azt akarom mondani, hogy egy nyelvjáték csak akkor lehetséges, ha az ember valamiben megbízik. (Nem azt mondtam, hogy »valamiben megbízhat«.)”³⁷

42 Bizonyos értelemben az egész *A bizonyosságról* erről szól: az alaptalanság – vagyis a bizalom – megtalálásáról, az alaptalanságba való megérkezésről, be-menetelről vagy inkább bejövételről („invenire” – ez a latin nyelv szava a találásra, ami azt jelenti: „be-jönni”; az *Etimológiai szótár* szerint a magyar „találni” ige is egy olyan gyökből származik, amely azt jelenti: „megjönni”, „megérkezni”). Értelmetlenség az értelemre hivatkozva azt állítani, hogy a bizonytalanság felől haladunk a bizonyosság felé; a valóság ugyanis az, hogy ez lehetetlenség és képtelenség: a bizonytalanságnak már eleve csak egy bizonyos bizonyosság-rendszeren belül van értelme. „A kétely a hit *után* következik.”³⁸ Triviális példákon bemutatva: „Ellenőrizi-e valaki valaha is, hogy ez az asztal megmarad-e itt, ha senki sem figyel rá? Napóleon történetét ellenőrizzük; azt azonban nem, hogy minden róla szóló beszámoló érzéki csaláson és hasonlókon nyugszik-e. Igen, ha egyáltalán ellenőrzünk, ezzel már valamit előfeltételezünk is, amit nem ellenőrzünk.”³⁹

„A nehéz az, hogy hitünk alaptalanságát belássuk”⁴⁰, teszi hozzá mindehhez Wittgenstein, és hiten itt természetesen nem pusztán vallásos hitet kell érteni, hanem pontosan az értelem olyan használatát, amely eleve és fenntartás nélkül bizalmat szavaz az ellenőrzés munkája közben mindannak, amit nem ellenőriz, amit eszébe sem jut ellenőrizni, amit nem is tudna egyenként sohasem ellenőrizni, hiszen ebben az esetben egytől egyig végig kellene mennie elmékedése minden elemén, és minden ellenőrzést folyton újra és újra ellenőrizhetne, hogy biztos lehessen magában, ami képtelenség: valójában sokkal hamarabb abbahagyjuk az ellenőrzést, mint az racionálisan – ha a végsőig komolyan vesszük a racionalitást – indokolt lenne, a legtöbb esetben pedig bele se kezdünk semmiféle keresgélésbe, kutakodásba, ellenőrzetésbe, mert eleve elfogadunk, eleve találunk. Amit a gondolkodás munkája során teszünk, az végső soron nem más, mint hogy kiválasztjuk az eleve elfogadott és megtalált elemek közül azokat, amelyekben valami miatt érdemesnek tűnik kételkednünk, ez azonban éppen arra utal, hogy tudni valamit tulajdonképpen egyenlő a bizalom gyakorlásával. „Aki megtanulta, hogy a Mont Blanc négyezer méter magas, aki utánanézett a térképen, azt mondja, hogy *tudja*. Lehet-e mármost mondani: azért szavazunk ily mértékben bizalmat, mert ez bevált?”⁴¹ „Nem az mutatkozik-e meg itt, hogy a *tudás* egy *döntéssel* rokon?”⁴² Amit biztos evidenciának tartunk, az egyáltalán nem attól bizonyos, „mivel biztosan igaz”⁴³, hanem azért, mert bizalmat szavazunk neki, és bizonyos értelemben pontosan azt az embert mondjuk intelligens

embernek, „akinek *nincsenek* bizonyos kételyei.”⁴⁴ „Meggyőződéseim alapzatahoz érkeztem. És erről az alapfalról szinte azt lehetne mondani, hogy az egész ház tartja. Az emberek helytelen képet alakítanak ki maguknak a *kételyről*.”⁴⁵

VII.

43

Alexandriai Philón négyféle embert különböztet meg a kutatás és a felfedezés módozatai szerint: akik nem keresnek és nem találnak, akik keresnek és találnak, akik találás nélkül keresnek, és akik keresés nélkül találnak; Philón szemében a legutolsó, vagyis a keresés nélküli találás számít a legmagasabb rendű kategóriának.⁴⁶ A keresés nélküli találás persze némi képp pontatlan megfogalmazás, a találás logikájában ugyanis, mint láttuk, a találás egyáltalán nem keresés nélküli, hiszen minden keresés belőle fakad, hanem csak a keresést megelőző, azt lehetővé tevő, és alighanem Philón is inkább erre gondol itt. Ezért mondja, hogy három dolog jellemzi ezt a találást: az, hogy hirtelen, egy csapásra megy végbe, az, hogy nem emberi, hanem isteni eredetű és az, hogy olyan gyümölcsei vannak, amelyek „maguktól nőnek”⁴⁷; Philón szerint ez a találás összességében inkább leírható az elengedéssel, mint a megragadással⁴⁸. Arról van szó, hogy bizonyos kérdéseinkre – például: jól döntök-e, ha ezt és ezt teszem, van-e értelme annak, amit csinálok vagy amiben létezem, igazat mondok-e akkor, amikor beszélek, igazat mond-e az, aki beszél hozzám és akit szeretek – a választ valahogyan már azt megelőzően tudom (legalábbis az az érzésem, hogy tudom, még ha itt a tudás egy nagyon sajátos értelméről beszélünk is), hogy feltettem volna magamnak a kérdést, és bár ezekben a döntéshelyzetekben az általánosan elfogadott logika szerint úgy szokás eljárni, hogy ismereteket, információkat gyűjtünk, töprengünk, mérlegelünk, kutatunk, keresünk, a „szívünk mélyén” valójában már régen ismerjük a választ, és elegendő volna emlékeztetni rá magunkat. Ezekben az esetekben egyáltalán nem azért találjuk meg tehát a választ, mert keressük, hanem azért keressük, mert már megtaláltuk: éppen azt keressük, csodálkozva, hogy mégis miként és honnan tudhatjuk, és hogy pontosan hogyan is fordíthatnánk le a magunk nyelvére azt, amit tudunk (hacsak nem kezdünk el menekülni ez elől a tudás elől és nem próbálunk minden erővel képessé válni arra, hogy a lehető leggyorsabban elfelejtjük azt, amit tudunk); azt kérdezzük, azt keressük, hogy miként szüntethetnénk meg magunkban azt a természetesnek tűnő gyanakvást, amellyel azt állítjuk, saját szívünket megcáfolva, hogy mégsem találtuk meg és tudjuk azt, amit tudunk és megtaláltunk.

Talán nevezhetjük ezt, a keresés indukción alapuló logikájával szemben, amely a kevesebbtől és a résztől halad a több és az egész felé, ahogy az

az úgynevezett „diszkurzív” gondolkodásban szokás, a találás reduktív logikájának, amely nem a bizalmatlanságból indul el a bizalom mint elérendő cél felé, hanem belátja vagy inkább emlékezteti magát arra, hogy léte, gondolkodása és szeretete eleve el van jegyezve a bizalommal, a bizonyossággal és a találással, és nem tesz mást, mint megtér, visszatér, visszafordul léte – a lét – e sűrűsödési pontja, a több, az egész felé, visszatalál ahhoz a felejtetetlenül jelenvalóhoz, amely mindig az lesz és az volt, ami, és amelyet nem lépésről lépésre értünk meg, hosszas keresgélés után, hanem egyszerre megtaláljuk, megérintjük, megkapjuk; birtokoljuk, mielőbb birtokolni akarnánk, meglegljük, még mielőtt keresni kezdenénk, megtalál és birtokába vesz minket – mint a feltámadt Jézus a tanítványokat –, hogy keressük és megtaláljuk őt. A legtöbbször másoktól várjuk, kérjük, mások mondataiban és tetteiben keressük a választ kérdéseinkre, szavakkal s szavaktól remélünk magyarázatot, aztán a viták, a kételyek, a félreértések, mindig újabb szavak és mondatok, replikák, kérdések, válaszok; miközben még az őket érintő kérdésekre is, ha emlékezetünkbe idézzük, mennyire szeretjük őket, magunkba tekintve tisztán tudhatjuk a választ, anélkül, hogy szavakhoz, tényekhez, információkhoz folyamodnánk. Erre mondja azt a Plótinoszt értelmező Pierre Hadot, hogy „minél inkább keressük, annál kevésbé találjuk meg, ha azonban lemondunk a kereséséről, felfedezzük, hogy már mindig jelen volt”⁴⁹, de talán ezt fogalmazza meg Schelling is, amikor azt írja: „Az ember az időben születik ugyan, mégis a teremtés kezdetébe (a centrumba) teremtetett. A tett révén terjed az ember élete a teremtés kezdetéig; ezért az ember a tett révén a megalkototton túl is szabad, és maga is örök kezdet. Bármily felfoghatatlannak tűnik ez az eszme a közönséges gondolkodás számára, mégis minden emberben szunnyad egy ezzel az eszmével összhangban levő érzés, hogy öröktől fogva az volt, ami most, és semmiképpen nem az időben vált azzá.”⁵⁰

Az „Én nem keresek: én találok” kijelentés végső soron ehhez az elfeledett – felejtetetlen – tudáshoz kapcsolódik és mintegy ahhoz tér vissza: visszatér a visszatérés, a találás logikájához. Rámutat arra a nem csak és nem kifejezetten művészi belátásra, programra, életgyakorlatra, hogy a bizonyossághoz nem a keresés, a kutatás, a bizalmatlanság, a kétely vezet el, hanem a megtalálás, a rábízás, a bizalom, az elengedés. Valójában talán nem is létezik más, mint az, amire teljes szívvel és ujjongó örömmel azt mondom, azt tudom mondani: megtaláltam, megtaláltalak; mindaz, ami ezen kívül van, az örök keresés tárgyaiként, pusztá ígéret, és a keresők ebben az értelemben valóban „az ígéret földjén” élnek, csodálatosan megfedkezve önmagukban arról, ami van; „boldogságuk érdekében, írja róluk Pascal, jobb nekik, ha nem ismerik önmagukat.”⁵¹ És itt – bár tudásról beszélünk – pontosan arról van szó, hogy mindez, a keresés és a találás, elsősorban nem a hagyományos

értelemben vett tudás, hanem az emlékezet kérdése, a jövőre, a múltra, a jelenre és az időn túlra egyaránt vonatkozó emlékezet, hiszen minden megtalálás mindig egyben újrageltalálás, ha igaz, hogy a keresés csak a találgatás talaján értelmezhető. A találgatás logikája a feltétlen bizalom logikája, amely, szemben a keresés nagyon is lehetséges és valóságos logikájával, szinte lehetetlen, mert mozdulatlan, megállásra kész, emlékeztet és emlékezik, felfedez, remél, bizakodik, rábíz, odaad, tud, megleg; de élet fakad belőle, s talán csak ebből fakad élet, még ha ez az élet nem is feltétlenül azonos azzal, amit általában életnek nevezünk és tetteinkben, gondolatainkban folyton-folyvást keresünk és elvesztünk. Nem ez-e a felnövés, a felnőtttség igazi logikája? „Amikor fiatal voltál, felövezted magad, s oda mentél, ahova akartál. De ha majd megöregszel, kiterjeszted karod, s más fog felövezni, aztán oda visz, ahova nem akarsz.” (Jn 21, 18.)

¹ M. Foucault: *Le courage de la vérité*, Gallimard-Seuil, Párizs, 2009, 173.

² Lukács György: *A heidelbergi művészetfilozófia és esztétika. A regény elmélete*, Magvető, Budapest, 1975, 539.

³ Uo., 518.

⁴ U. Eco: *A Foucault-inga*, Európa, Budapest, 1996, 774.

⁵ G. E. Lessing: *Eine Duplik*, Braunschweig, 1778. Internetes hozzáférés: <http://archive.org/details/eineduplik00lessgoog>. A szöveget részleteiben és pontos forrásmegjelölés nélkül, J. Colette *Histoire et absolu* (Párizs, 1972) című művére hivatkozva idézi J.-L. Chrétien, lásd: *A felejtethetetlen és a nem remélt*, Vigilia, 2010, 148.

⁶ Lásd *A felejtethetetlen és a nem remélt*, 148.

⁷ Vö. pl.: *Bevezetés a metafizikába*, Ikon, Budapest, 1995, 7.

⁸ *A látható és a láthatatlan*, L'Harmattan, Budapest, 2007, 118.

⁹ *Silentium. Titkos jegyzőkönyv. Unicornis*, Medio, Budapest, 2006, 244. Vö. Cioran megjegyzését: „Le kellene mondanunk arról, hogy bárminek is a lényegét keressük. Rossz beidegzettség gondolkodásunknak, hogy mindig rögzíteni kívánjuk azt, ami fokozatosan eltűnik, hogy meg akarjuk találni a maradandó okát. Semmi mögött nincs semmi. Bennünk azonban van valami, esetleg. Ebbé kell belekapaszkodni.” *Füzetek 1957-1972*, Európa, Budapest, 1999, 88.

¹⁰ F. Dosztojevszkij: *A félkegyelmű*, Európa, Budapest, 1962, 377.

¹¹ Réz Pál: „A Serpolette rejtély”, *Holmi*, 1993/12, 1725.

¹² „Oraisons funébres; Sermons”, *Œuvres complètes*, II. k., Párizs, 1841, 183.

¹³ *Enarrationes in Psalmos*, 92, 7.

¹⁴ Mt 14, 22-32. Vö.: Mk 6, 45-45 és Jn 6, 16-21.

¹⁵ *A názáreti Jézus*, II. k., SZIT, Budapest, 2011, 184.

¹⁶ Uo., 215.

¹⁷ Vö.: „Az Isten keresése”, *A rejtett Istenről*, Kairosz, Budapest, 2008, 19.

¹⁸ Lásd az Énekek énekéhez írt 84. szentbeszédet („Quod anima quaerens Deum, praeventa est ab eo: et quid sit illa quaesitio, in qua jam ab eo praeventa est.”), Szövegkiadás: Bernard de Clairvaux: *Sermons sur le Cantique*, V. *Sermons 69-86*, Cerf, Párizs, 2007.

¹⁹ *A kegyelemről és a szabad elhatározásról. – Hogyan szeressük Istent?* Paulus-Kairosz, Budapest, 2002, 180.

²⁰ „Isten meghatározott időt bocsátott az emberek rendelkezésére ebben a világban, hogy az emberek keressék őt, és hogy lássa, vajon rátalálnak-e, képesek-e kitapogatni. Hiszen Isten senkitől sincs messze, mivel mindnyájan, mint Pál mondja, »benne élünk, mozgunk és vagyunk.«” *A rejtett Istenről*, i.m., 19.

²¹ Vö.: „Levél a parancsolatok betartásának lehetőségéről”, *Írások a szerelem szenvedélyéről, a geometriai gondolkodásról és a kegyelemről*, Osiris, Budapest, 1999, 140.

²² Vö.: Jacobus de Voragine: *Legenda aurea*, Helikon, Budapest, 1990, 265.

²³ B. Pascal: *Gondolatok*, Gondolat, Budapest, 1983, 259 (§ 553). Jelenits István fordításában lásd: Pascal: „Jézus misztériuma”, *Vigilia* 2000/4.

²⁴ *Gondolatok*, i.m., 71. (§ 139).

²⁵ Avilai Szent Teréz: *A tökéletesség útja. A belső várkastély*, SZIT, Budapest, 1979, 374–375. Lásd még: Avilai Szent Teréz: *Versek. A lélek kiáltásai Istenhez*, Eötvös Kiadó, Budapest, 2006, 19: „Az édes vadász nyila / ettalált s legott aláhullt / szerelmem karjaiba / lelkem, a bénult, az ájult, / s újjászülve megújult... Nyilvesszejét rám kilötte, / szerelemmel mérgezett, / lelkem hódol öelőtte, / Teremtőmmel lettünk egyek.”

²⁶ *Metafizika* 1050a. Lásd: *Metafizika*, Budapest, 1936.

²⁷ Lásd: Aquinói Szent Tamás: *A teológiai összefoglalása*, Magyar Könyvklub, Budapest, 2000, 41., ill.: G. W. Leibniz: *Válogatott filozófiai írásai*, Európa, Budapest, 1986, 315.

²⁸ *Lét és idő*, Gondolat, Budapest, 1989, 271 és 284.

²⁹ *De trinitate* X, 3, 5.

³⁰ *Vallomások* V, 2, 2.

³¹ *A tökéletesség útja. A belső várkastély*, i.m., 284.

³² *A bizonyosságról*, Európa, Budapest, 1989, 39 (§ 115)

³³ Uo., 43 (§ 134)

³⁴ Uo., 48. (§ 148)

³⁵ Uo., 76. (§ 281)

³⁶ Uo., 48. (§ 150)

³⁷ Uo., 185. (§ 509)

³⁸ Uo., 50. (§ 160)

³⁹ Uo., 51. (§ 163)

⁴⁰ Uo., 52. (§ 166)

⁴¹ Uo., 53. (§ 170)

⁴² Uo., 97. (§ 362)

⁴³ Uo., 58. (§ 197)

⁴⁴ Uo., 63. (§ 220)

⁴⁵ Uo., 70. (§ 248)

⁴⁶ Lásd: *De fuga et inventione* § 119–176. Vö.: *A felejthetetlen és a nem remélt*, i.m., 145.

⁴⁷ Vö.: Lev 25, 11. Lásd: Alexandriai Philón: *De fuga et inventione* § 166.

⁴⁸ Philón erre sajátos módon azt a példát hozza a Teremtés könyvéből, hogy a terhességre készül „Sárának már nem voltak asszonyi dolgai” (Ter 18, 11), vagyis hogy testileg alkalmatlan volt a fogadásra és a szülésre, és ezt állítja párhuzamba azzal, hogy a Sárahoz hasonló nők „életerősek, mielőtt a baba megérkezik, már megszülnék” (Kiv 1, 19), mondván, hogy a baba nélküli szülés itt a módszertelenséget, technikátlanságot és mindenféle tudomány hiányát és elengedését jelenti. Philón tehát úgy értelmezi, hogy Sára nem azért lesz terhes, mert testi értelemben képes volt rá és mert kereste vagy akarta, hanem azért lesz képes kihordani és megszülni a fiát, mert már terhes, vagyis már megtalálta azt, amit nem is keresett. – Lásd: *De fuga et inventione* § 165.

⁴⁹ *Plótinosz avagy a tekintet egyszerűsége*, Kairosz, Budapest, 2013, 57.

⁵⁰ *Az emberi szabadság lényegéről*, T-Twins, Budapest, 1992, 87.

⁵¹ *Gondolatok* § 144 (79. o.)

papírvászon

árnyakból.
néztem a fényt.
lencsék homálya.
az üres.
a telt.
tengerek.
tétován.
megkövült.
távolodból.
lettem.

ezüstkamra

– *hommáge á Gustave Le Grey* –

füst

mintha volna.
valami.
mintha volna.
az ember.
horizont füstje.
lent tükrön az ég.

hullám

a vihart kerestem.
a megvilágított éjt.
ahogy a hullámok -
semmit.
magamról.
- oda és vissza
mindent.
rólam.

emlék

48

volt idő mikor
láttam. habzón
vonaglott.
karjaim közt.
és tetemre hívta.
a fényt.

torony

csak álltam.
és tudtam a toronyba
tartok én is.
állni az ostromot.
odalent.
örökké.
amíg.
felfelé nézhetek.

látás

nincs makulátlan.
ebben áll.
ember.
világ.
kép.

fonál

a habok fehérje.
az ég sötétje.
csak egy rés.
tűhegynyi.
valóság.
forró fény.
szemeimben.

hagyatéék

kiszakadt tengerek.
élére fordított idő.
hidegen olvadnak.
a lapok.
jártam.
partjait.
elmúlt szemcsékből.
ezüst egek.

49

RUFUS

Kiss Tibor, Rufus, olaj, farostlemez

Nem figyel Horácra.
Egy kis füzet közepére könyököl,
ahol a költő foltokat hagyott—
kidolgozatlan, akár egy gúnyos
epigramma, szól Rufus.
Püspökvörös zakója kigombolva.

A fal zöld, akár az áspisvipera.
Háta mögött fekete ajtó—
ki tudja, nyitva-e vagy zárva?
Homérosz beengedi az alvilágba,
a nevét kérdi, de ő gúnynevét
mondja— Rufus, *cognomen*.

A pergamen másik oldala üres,
Horác válasza a kritikára.
Bal fülére jobban hall, mégse
folyik dialóg köztük, hisz ő
se akarja, hogy szembe nézzen
Dante sötét erdejével.

ODETTE

Varga Imre, Odette, bronzszobor

Egy karcsú nő. Ül.
Lábára támasztva előre dől.
Talán egy zsonglőrt nézhet.
Széke a párizsi Café De La Chandelleből való.
Háttámlájának ívét gömbök díszítik –
görcsök a fiatal gerincen.

Fodros szoknyáját nem fújja szél.
A hímzés, a varrás, a csipke nem látható.
Bronzszínű mind. Elmossa a múltszázad.
A rokokó. A Szajna olajos vize.
A fényes ruha alatt a mell kicsúcsosodik.
Válltömése elenyészlik.

Egy karcsú nő ül.
Lábára támasztva előre dől.
Téged néz: egy zsonglőrt, aki
egy iskolai szék ülőkéjén kuporogva
mellé-mellé nyúl készülő szobrán –
nincs szeme, hogy férfira vesse tekintetét.
Álmodik csupán.

Nagypál István első kötetének versei elsősorban a gyermekkor világában helyezik el magukat, a költői beszélő a gyermek még ártatlan, romlatlan perspektívájából igyekszik megszólalni, ám sajnos folyamatos csalódásokkal kénytelen szembe-

52 Kántás Balázs

AZ ISMERŐS IDEGEN ÉRINTÉSE

Nagypál István: *A fiúkról*

nézni, valahol pedig ezáltal válik felnőtté. A kötet három jól szerkesztett, egymásba szervesen illeszkedő ciklusra tagolódik, melyeknek látszólagos hősei, lírai megszólítottjai három ismert német regény főszereplője, Her-

mann Hesse *Demiánja*, Siegfried Lenz *Arnéja* és Robert Musil *Törlessze*. A költői beszélő hozzájuk beszél három cikluson át, ám fokozatosan kiderül, hogy e három különböző maszk mögé bújtatott megszólított valójában egy és ugyanaz a személy, a költő csupán más-más perspektívákból ábrázolja.

A fiúkról című verseskötet, bár címe már magában foglal szexuális beállítottságra való utalásokat, ennél sokkal általánosabb nézőpontból közelíti meg a témát: az emberi kapcsolatok nemtől, szexuális orientációtól független jellemzőire kíván reflektálni, egyfajta kapcsolatboncolás és önboncolás keretében feltárni azokat a visszasságokat, melyek két, egymáshoz közel álló ember intim kapcsolata során kialakulhatnak. A három regényhős a versciklusokban egyfajta negatív fejlődésregény/*leépüléstörténet* (anti)hőisévé válik, a kötet pedig nem más, mint a költői beszélő megszólítottjától, életének (egy-kori) talán legfontosabb szereplőjétől való elidegenedésének lírai naplója.

Nagypál szövegeinek érdekes tendenciája, hogy elsősorban nem magyar irodalmi hagyományokból, nem kortárs magyar szerzők versvilágából, hanem a világirodalomból merítenek. Explicit módon megjelenik, bár pusztán csupán egyfajta díszletként és maszkként Hesse, Lenz és Musil egy-egy paradigmatis regényének hőse, ám ha feltesszük a kérdést, hogy kik azok a költők vagy más műnemben alkotó irodalmi szerzők, akik igazán hatottak Nagypál István lírájára, meglepő válaszokat kaphatunk. Első helyen említhetjük a nemrégiben elhunyt Nobel-díjas lengyel költőnőt, Wislawa Szymborskát, valamint a kortárs amerikai irodalom számos jeles képviselőjét, többek között a viszonylag fiatalon nagy karriert befutott Megan O'Rourke-ot és a Nobel-díjra jelölt Joyce Carol Oates-ot, de ott van a háttérben Roberto Bolaño, vagy akár a kortárs magyar irodalom nagyjai közül Kertész Imre is.

Az első ciklusban a költő Demián barátjának maszkját ölti magára, miként az kitűnik a tematikus egység talán legjellegzetesebb verséből, a *Nagy-mama almája* című szövegből. A lírai hős igazából nem annyira maga a

beszélő, sokkal inkább a megszólított, aki ellenben végig néma marad, a vele kezdeményezett dialógus is csupán látszólagos:

Nagymama almája

53

*ahogy a kertben fekszünk Demián
állandóan szíve felé nyúl kis virág
fejeket szedek szét megsimogatja
a tenyeremet szeretem a kezét*

*gyógyszerszagú szájában nyalóka
forrónadrágban selyempólóban
őszillatú angyalokat rajzol nevetek
nagymama figyel a padról lédús*

*almát dob nekünk civakodunk
a bokádba harapok rám sziszegsz
belém marsz figyelnek minket
fülembé súgysz a padot nézem*

Új Forrás 2014/2 – Kantás Balázs: Az ismerős idegen érintése
Nagypál István: A fiúkról

E látszólag idillikus, álomszerű emlékkép-sorozat valójában nyomasztó atmoszférát teremt maga körül. A beszélő és *Demián* között végig ott kavargó valamiféle feloldhatatlan feszültség, a szerelem/szeretet és az elidegenedés, a viszolygás érzetének elegye. A néven nevezés, hogy itt épp Hesse *Demián*-ja a vers megszólítottja, akár esetleges költői választásnak is tűnhet. Nem igazán beszélhetünk azonban valami öncélú intertextuális irodalmi játékról, hiszen a maszkok, első olvasásra talán túlzottan intellektuális(kodó)nak ható irodalmi utalások mellett kőkemény érzés- és élménylírárt találunk e szövegek mögöttes tartományában.

A *Demián*-ciklus végül látszólag a megszólítottól való totális elidegenedéssel és búcsúval zárul, hogy azután a finom vonalakkal megrajzolt arc vonásai egy kissé megváltozzanak, s a lírai megszólított újabb irodalmi (ál)arcot öltön magára, ezúttal Sigfried Lenz *Arne hagyatéka* című regénye főszereplőjének, a rövid életű, *Demián*hoz hasonlóan tragikus sorsú *Arne Hellmer*nek alakját vegye fel. Az *Arne*-ciklus legtipikusabb verse, *A kikötő* című szöveg ugyancsak az elidegenedés, s talán a kényszerű búcsúzás lírai lenyomata, melyben a megszólított továbbra is néma marad, a beszélő hiába próbálja felébreszteni, valamiképp segíteni rajta, talán immár utolsó drámai kísérletet téve a megmentésére:

A kikötő

54

*Az óváros partján sétálok,
egy kiálló szögbe próbálok
belerúgni, mely a sós víztől
berozsdállt. Sétálok, előled.*

*Aztán alga-penészes hajó-
testek között alva talállak.
Kamaszos mosoly ül ki az
arcodra. Ott fekszel most,*

*ahol nevetségessé tettünk.
Azt mondták, nem tudsz
úszni, és azt is mondták,
gyenge vagy, törékeny.*

*Próbállak felkelteni, mert
a reggeli dagállyal úszik be
a komp a kikötőbe; ellep
a tenger, mint a súlyos bóját.*

Bár a szöveg nem deklarálja nyíltan, a megszólított valószínűleg itt is szükségszerűen a halállal, az elmúlással néz szembe, s a legszörnyűbb az egészben, hogy ezt a halált maga választja, döntését pedig semmi sem képes megváltoztatni. Bár az *Arne*-ciklusban is találhatunk finom intertextuális utalásokat a megidézett regény cselekményének elemeire, az intertextualitás itt sem cél, csupán lírai eszköz egy bizarr és csak nehezen szavakba önthető emberi viszony leírására. Olvasóként szinte észre sem vesszük, úgy siklanak át a második ciklus versei a harmadik, záró tematikus egység szövegeibe, ahol a megszólított immár Robert Musil *Törless*-szének arcát ölti magára. Ennek a ciklusnak talán kulcsverse a *Törless színe* című szöveg, egyúttal a lírai egység és a kötet záróverse, mely a korábbi verseknél is nyomasztóbb és súlyosabb képet fest egy két ember között fennálló kapcsolat teljes tönkremeneteléről, s e baljós atmoszféra már nem csupán a szövegek mélyebb rétegeiben húzódik meg, hanem ott van előttünk a maga teljes valójában, olvasóként kendőzetlenül szembesülünk vele:

*Az ágyad szélén ültél és nézted az éjjeli
szekrényre tett gyümölcsöket, minden
ebédre kaptál egyet, de te mintha csak
gyűjtögetted volna őket, nem etted meg.*

55

*Azt kérdezték tőlem a gyerekek, hogy
miért hideg az arcod, ha megpusztilnak.
Nem tudom, arra sem tudok választ
adni, hogy milyen színű az arcod.*

*Mosolyogva mondtad, hogy ma nem
gyümölcsnapot tartasz, azért maradt
meg mind, és nyugodtan megehetem
a barna körtét, ami közel volt hozzád.*

*Aztán cukrot, azt a feketét osztogatta
nagyapád a templom fala mellett,
mintha ünnepeltek volna valamit,
nem értettem a szokásaikat.*

Új Forrás 2014/2 – Kantás Balázs: Az ismerős idegen érintése
Nagypál István: A fiúkról

A megszólított arca sápadt és hideg – bár még él ugyan, okvetlenül ott viseli magán a halál letörölhetetlen előjeleit. A felmerülő kérdésekre persze nincsenek válaszok – nem kapunk indoklást, hogy a végig néma megszólított élőként miért keresi és várja folyamatosan a halált, miért tesz kísérletet újra és újra önnön létezése felszámolására, legfeljebb sejtéseink lehetnek. Az irodalmi maszkok és intertextuális díszletek mögött olyan hétköznapi(bb) emberi tragédiákat láthatunk kibontakozni, mint a valakin legyőzhetetlenül elhatalmasodó depresszió és az ezzel járó esetleges öngyilkossági kísérletek, s mindaz, amekkora terhet a lelki beteg ember jelent szeretteinek és környezetének. Nagypál István versei talán többek között éppen ezt a terhet párolják finom, intertextuális lírai szövegekkel – bármennyire is küzd egy ember a másikért, az már nem fogad el semmilyen segítséget, s hiába kap bármennyi szeretetet, tragikus módon immár szinte megszűnt ön-maga lenni, s a világtól és önmagától is végleg elidegenedve csupán a létezésből való valamiféle kilépés válik a céljává. *Demián*, *Arne* és *Törless* mind ugyanannak a teljesen néma, a beszélőtől és önmagától is végleg elidegenedett megszólítottnak az (olykor egyébként esetlegesnek ható) lírai-irodalmi alteregói, a három ciklus pedig ugyanannak az (egyre nyomasztóbbá váló,

egyre súlyosbodó) emberi viszonyoknak a körüljárása. Az elidegenedés traumáján túl a lírai beszélőnek talán szembe kell néznie egy még nagyobb traumával: a (szeretett) megszólított immár *nem válaszol*, s többé nem az, aki valaha volt.

Hogy önmagát is megmentse a végső lelki-érzelmi elsorvadástól, a be-
56 szélőnek búcsút kell vennie attól a személytől, aki talán már csak *testben* van itt, lélekben azonban már régen eltávozott. A szeretett másiktól való búcsú, a róla való végső lemondás kényszere pedig az egyik leg-súlyosabb emberi trauma, melyet irodalmi szöveg megörökíthet.

Nagypál István első verseskötete, bár sok más egyéb vonatkozása mellett vállaltan egy disszonáns és szomorúan végződő férfiszerelem lírai lenyomata, ezen a tematikán jóval túlmutat, így nehéz lenne pusztán a *gender-irodalom* egy kortárs mintaszövegeként olvasni. A beszélő és a megszólított neme, bár tisztázva van, egyáltalán nem számít olyan szempontból, hogy a mindenkori olvasó képes lehet-e azonosulni a szövegekben megfogalmazott élményekkel és érzésekkel, fajsúlyos és autentikus líraként tapasztalva meg a szerző verseit. Szokatlanul erős, jól átgondolt pályakezdés, mondhatnánk. Méltán remélhetjük, hogy *A fiúkról* a JAK-füzetek sorozat költői hangvételébe jól illeszkedő, ugyanakkor a költő nemzedékén belül egyéni lírai hangjának köszönhetően e sorozattól függetlenül is széleskörű szakmai recepciót kiváltó mű, a fiatal kortárs magyar líra egyik fontos darabja lesz. Miként a kötet egyik bemutató estjén talán éppen Sopotnik Zoltán, a JAK-füzetek akkori sorozatszerkesztője szubjektív módon megjegyezte, Nagypál könyve az azóta a középnemzedék jelentős képviselőjévé avanszált Peer Krisztián *Belső Robinson* című első kötete óta talán az elmúlt tizenöt-húsz év egyik legerősebb első verseskötete magyar nyelvterületen. Bízunk hát benne, hogy szerző és műve a nem is olyan távoli jövőben beváltja a hozzá fűzött reményeket. (*JAK-PRAE.HU, Bp. 2012*)

Nehéz megszólítanom Önöket, mert Önök csendben vannak, ahelyett, hogy tiltakozásuk felverné Európát. Mert mi is folyik itt? Keresztény és magyarüldözés, gyalázás, a másság, azaz a sátdáni másság égisze alatt. Önöknek püspökök és érsekek, papok és szerzetesek, köteleességük volna egyapróság: ha kell, életük árán is megvédeni a hitet, Krisztust, és híveiket. De Önök nem teszik. Hallgatnak, és bölcsességnek gondolják ezt a hallgatást... Pedig nem az! Ennyiit Önök-

Lanczkor Gábor 57

FOLYAMISTEN

(regényrészlet)

nek, akik ma, a homoszexuálisok önmutogató és kereszténységet gyalázó felvonulása után egyetlen szóval sem tiltakoztak, noha XVI. Benedek pápa erre vonatkozó véleményét és utasításait jól ismerik... Ám, Önök püspökök, érsekek és papok ismét, mint már oly sokszor cserbenhagyták saját híveiket, a megalázott Egyházat. Mert az egyház mi vagyunk. És Önök elnézték a rózsaszín Bibliát, és a Korpuszt. Sajnálom Önöket, mert némák maradtak... De Önök e kis levelet is elhallgatják nyilván. Hiszen a szokás hatalom! Tartsanak bűnbánatot, mert Önök ma hitetlennek látszanak híveik előtt!

Ennyi állt girbegurba kézírással a négyzetrácsos spirálfüzetből kitépelt lapon, amely címzés, aláírás és boríték nélkül volt bedobva a Pest megyei kisváros római katolikus plébániájának postaládájába. Múlt héten volt a fővárosban a melegfelvonulás, hangos tüntetőktől kísérvé, akik a *Buzikat a Dúnába, zsidókat is utána* szlogen skandalása után jól össze is vertek két német homoszexuális férfit a rakparton. A bulvársajtó persze címlapon tudósított mind a rendezvényről, mind annak megzavarásáról, így valamelyik lakótelepi újságosbódé mellett elhaladva Gellei János atya is szembetalálkozhatott a papi galléros inget kigatyával viselő, és rózsaszín Bibliát ölelgető fiúnak a képével, akire a levélíró utalt.

Miután a bejárati folyosóról nyíló irodahelyiségben az íróasztalhoz ült, eltöprengett, mihez kezdjen az obskúrus írománnyal, aztán negyedrért hajtva négy darabba tépte, és a papírkosárba hajította. Az alpakka késsel bontotta föl a maradék postát, amely ma egy közüzemi számlát és az egyházmegye körlevelét jelentette, ez utóbbit átfutotta és a feketére érett asztal-lapon hagyta, míg a számlalevelet a megfelelő irattartóba helyezte. A két borítékot összegyúrte, és az anonim levél darabjai közé hajította.

érsekek, ez meredt rá az átrendezett fecnik közül. Tisztában volt vele, hogy a paplakban ő az egyetlen, aki képes ezt a szót ilyen távolságból kiolvasni, de azért csak-csak lenyúlt a szakadt papírszeletért, összegyúrte, majd különös óvatossággal ejtette vissza a többi közé. Aztán egy szűk órán keresztül

adminisztratív ügyekkel foglalkozott. Bőven lett volna még tennivalója, amikor a tizenegyet elütötte a falióra, de nagyot sóhajtvá kikapcsolta a laptopot, összerendezgette az asztalon szanaszét heverő iratokat, fogta a táskáját, és sietősen elhagyta a parókiát. Autóval ment a városi kórházba. A múlt

58 héten érte szélütés a plébánia idős kanonokját. Ebéd közben. Egyszerűen csak lefordult a kópadlóra. Nem egészen öt perc alatt ott volt érte a mentő, de azóta is öntudatlan volt. János atya ma is hozott a szentostyából, remélve, hogy sikerülhet valami módon kapcsolatot teremtenie a galambösz, szikár arcú beteggel, hogy le tud olvasni a szájáról egy áment, hogy biccent neki, jelez a szemével, vagy bármiféle jelet ad, amit ő igenként értelmezhet, de hiába beszélt hozzá, Donát atya semmi jelét nem mutatta, hogy észlelné a jelenlétét. A betegek kenetét még a baleset napján megkapta. Mint azóta minden nap, János ma is bő háromnegyed órát ült az ágya mellett, fogta a kezét és csendesen mormolva imádkozott, mintha az ő nevében is tenné.

Miután a fiatal pap elhagyta a kórtermet, váltott néhány finomkodó mondatot a beteg állapotáról a főnővérrel, majd leviharzott a lépcsőn, hogy minél előbb kívül legyen a hetvenes években épült csúf klinikaépületen. Beült a viharvert fehér Suzukiba, indított, és olyan figyelmetlenül és zavartan kanyarodott ki a kórház előtti széles fasorra, hogy a védett úton haladó metálszürke autó sofőrjének kellett a fékbe lépnie. Az amúgy is paphiányban szenvedő magyar egyházmegyéek átlagához képest jócskán túlképezve, közvetlenül Rómából került János bő egy évtizede a vidéki plébániára, és nem lehet mondani, hogy felhőtlen lett volna a viszonya az idős, és rettentően konzervatív atyával, aki akkoriban már húsz esztendeje pásztorolgatta itt a főként lakótelepi tömbházakban éldegélő nyáját.

A posta előtti piros lámpánál várakozva a papi civilt viselő Gellei arra eszmélt, hogy egy szőke fiatalember tépi föl a Suzuki ajtaját.

– Meg vagy te hibbanva?!

Az atya olyannyira megszeppent a töprengését elvágó agresszív hangtól, hogy mukkanni sem tudott.

– Mondjál már valamit, malacképű! – ordította karláncát csörgetve az inkább fiú-, mint férfikorú, rövid ujjú kockás inget viselő alak.

A pap önkéntelenül is a visszapillantó tükörbe lesett az orrára tett célzás miatt, amely a gyerekkorában elviselt csúfolódások keserű emlékét kavarta föl benne, de persze nem a saját képét látta, ahhoz közelebb kellett volna hajolnia, hanem egy metálszürke Hondát, amelynek a volánja mögött nem ült senki.

– Bocsásson meg, kérem! – ennyit tudott kibökní ijedten.

– Nehogy Jézus Krisztusról kezdj el itt nekem hadoválni! Majdnem öszetörted a kocsimat!

- Nem állt szándékomban. Bocsásson meg!
- Legalább a kezedet emelted volna föl, hogy elnézést!
- Elnézést – mondta, és végre nyíltan a fiú szemébe nézett.

A leplezetlen agresszió által eltorzított arc, amit látott, ahogy rögtön és különösen megnyugtatta.

– Az egyik paptársamnál voltam a kórházban, aki nagyon beteg. Elmerültem a gondolataimban, és figyelmetlenül kanyarodtam ki az útra. Kérem, ne haragudjon rám, őszintén sajnálom, hogy veszélyeztettem az ön és autója épségét – mondta higgadtan, mindvégig a fiatalember szemébe nézve. Aki nemcsak ettől jött zavarba, de a komikus hangütéstől is. Izgágán járatta tekintetét a férfi arcán és az autó belsején.

– Hihetetlen – mondta, és visszasietett a kocsijához.

A pap a harmadik keresztutcánál lefordult jobbra, a fiatalember ment tovább egyenesen.

Míg megebédelt a parókia konyháján, megint Donát atya járt az eszében. Immár hatodik napja kellett nélkülöznie a társaságát. Ahogy csendesen, gépiesen táplálkozva egyedül ült a megszokott helyén a négyfős étkezőasztal mellett, élesen látta maga előtt, amint az asztalterítőre esik kezéből a villa a rászúrt húsdarabbal, aztán élettelenül fordul le a sovány test a megnyikorduló székről a padlóra.

Feje halkan koppan a kövezeten.

Megtörölte a száját, töltött az üvegkancsóból a pohárba, fölhajtotta a kissé fertőtlenítőszer-ízű csapvizet, majd az irodahelyiségbe vonult. Az interneten keresgélt egy jó ideig a környékbeli és budapesti buszosok között, néhányat föl is hívott, sűrűn jegyzetelgetve közben.

Gyalog indult el a lakótelepi általános iskola felé. Tíz perc alatt oda is ért. Amikor a hatvanas évek végén, hetvenes évek elején fölépültek az új négyemeletes háztömbök, az egykori faluból, amelynek csaknem teljes utcaszerkezetét eltörölték a megbízott mérnök- és munkás-kezek, jobbára csak a parasztkorok templom, a parókia, és a templom mögött elterülő temető maradt meg. Gellei az oldalsó kapun ment be az iskolaudvarra. Az órájára pillantott, volt még három perce. A négy évtizedes épületkomplexum olyannak tűnt a nagyra nőtt fákkal, csúnyácska bokrokkal, lehasznált padokkal, töredezett aszfalttal, és a tornateremmel, amelyen egy óriási op-art festmény díszlett, és amit egy csupa-ablak folyosó kötött össze a panelekből összerakott háromszintes főépülettel, olyannak tűnt most mindez a papnak, akár egy utópikus kaszárnya, amelyet az elmaradt harmadik világháború idején építettek föl a Hitlerjugend mintájára toborzott szocialista ifjúságnak.

János Csongrádról került a pesti szemináriumba, és az ódon Tisza-parti kisváros képe azóta is az elveszett édenként élt emlékezetében. Mélyen vallásos családban nőtt föl, három testvére közül a nővére négy, az öccse két gyereket nevelt szigorú katolikus szellemben. Húga, aki három évvel volt fiatalabb Jánosnál, kissé kilógott a sorból, hiszen az idős szülők rosszlása ellenére harmincon túl még mindig nem ment férjhez és nem szült gyereket, három éve éltek együtt a jelenlegi barátjával.

Ez volt a kevésbé kedvelt hittancsoportja a kettő közül. Egy idősebb, világi hitoktató hölgygel osztozva János atya tanította a legkisebbeket és az ötödik-hatodik osztályosokat, ők vártak most rá a kopott iskolapadok mögött kuporogva.

– Dicsértessék a Jézus Krisztus! – zengték kórusban, kánonban egy mutáló fiúhanggal, amely kissé kényszerűen kullogott a többiek után.

– Mindörökké ámen! – felelte a pap, és megállt a tanári asztal mögött. Szétcipzározta a táskáját, kitette a kerek talpon álló ezüstszeszletet, aztán a gyerekek is fölálltak, hogy közösen elimádkozzák a Miatyánkot. Az atya inkább volt híve a fesztelen társalgásnak, mint a soros lecke rigorózus fölmondatásának, ezért, miután fölírta a hiányzókat, az órát most is a múlt vasárnapi evangélium megbeszélésével kezdték, ami amúgy péntek lévén már meglehetősen távolságban volt. Így aztán, hogy valóban legyen miről beszélni, fölcsapta a Bibliát, és újból fölolvasta a vonatkozó részt.

– És elfogyván a bor, a Jézus anyja monda néki: nincs boruk.

Ha csak tehetne, nem az egyháza által jóváhagyott hivatalos modern fordítást, hanem a Károli-Bibliát használna, kissé rebellis módon ugyan, és azt is kockáztatva, hogy a gyerekek kevésbé értik meg a régies nyelvet.

– Amint pedig megízlelé a násznap a borra lett vizet, és nem tudja vala, honnét van (de a szolgák tudták, akik a vizet merítik vala), szólítja a násznap a vőlegényt, és monda néki: minden ember a jó bort adja fel először, és mikor megittasodtak, akkor az alábbvalót: te a jó bort ekkorra tartottad.

Ahogy befejezte, hátradőlt a kényelmetlen székén, végignézett a kilenc gyereken, és mosolyogni próbált. A lányok mindig sokkalta komolyabbnak tűntek, mint a látens idiotizmussal kamaszodó, velük egykorú fiúk. Most is egy szőkecopfos kislány, Viki lendítette legelőször magasba a kezét, miután az atya fölvetette első kérdését a szövegre vonatkozólag.

Közhelyeknél és a történet fölmondásánál sokkal többre persze egyiküktől sem futotta. János nem feledte azt a sokszerű döbbenetet, amit az első hittanóráján élt át, sokkalta jártasabb lévén a teológiában, mint a pedagógiában. Minden közelítésével a gyerekek merev hallgatásába ütközött. Azóta persze belejött ebbe is, mint másba, például a plébánia adminisztratív irányításába, amelyet Donát atyától vett át fokozatosan, aki körülményességével és a pizskálódásaival nem könnyítette meg a fiatal pap irodai tanulóidejét.

Míg Kánában a vízből lett bor, addig Jeruzsálemben, a tanítványaival elköltött utolsó vacsorán, ott mi lett a borból, egy pillanatig habozott, hogy föltegye-e a keresztkérdést, de aztán a válasz helyén tátongó süket csöndtől tartva inkább rátért a mai témájukra.

A csongrádi templom hajlott korú plébánosa, akire János azóta 61 is nagy szeretettel emlékezett, úgy segített annak idején megjegyezni a hét főbűn listáját, hogy egy képzeletbeli japán nagykövet nevét írta föl a táblára. *Keföbu Ihatolu*, véste föl most ő maga a nevet az alig fogó kék filctollal a nagy fehér műanyaglapra, amelyen mindenféle korábbi kriksszkraszok halvány, letörölhetetlen nyoma látszott, és közben nosztalgiával gondolt a régi palatáblákra és a krétára, amelytől mindig rettenetesen kiszáradt a keze.

– Keföbu, vagyis Kevélység, Fösvénység, Bujaság. És Ihatolu, vagyis Irigység, Harag, Torkosság, Lustaság – nyilazgatta végig szótagonként János atya, mindegyiket a lehető legolvashatóbban igyekezvén fölgyötörni a táblára a vacak írószerszámmal.

Váratlanul a magasba lendült az egyik fiú keze.

– Atya, van erről egy film! – mondta büszkén és harsányan, miután a pap fölszólította.

– Miről, Dominik? – kérdezett vissza komolyan.

– A bűnökről.

– A főbűnökről? És miféle film az?

Izgatottság uralkodott el a csoporton. Mire az atya kiszedte belőlük, hogy *A hetedik* című thrillerről van szó, addigra homályosan ugyan, de maga is emlékezett a mozira, amit még Csongrádon látott. Úgy rémlett neki, hogy nem is volt rossz film. De azért a főbűnök részletes magyarázatánál szándékosan került bármiféle kérdezősködést a thrillert illetően, még ha ezzel el is mulasztotta azt a kivételes alkalmat, hogy a csoport kevésbé aktív részét is bevonja a beszélgetésbe.

Az óra végén elimádkozták az Üdvözlégyet, aztán a gyerekek kiviha-zottak a tanteremből. A pap komótosan összepakolt a táskájába, lekapcsolta a villanyt, majd a főkapun keresztül hagyta el az iskolaépületet. Szeretett volna a lakótelepi nagybécében egy doboz bonbont és egy csomag kávéét vásárolni a kórházi nővéreknek. Meglátása szerint igen lelkiismeretesen viselték gondját Donát atyának.

Mivel nem kávézott és nem különösebben szerette az édességeket, így csak körülbelül volt tisztában az efféle cikkek árával. Igyekezett az olcsóbbak közül választani, de így is szorongásszerű, ösztönös rossz érzés töltötte el, amikor a pénztárnál bőven ezer forint fölött fizetett. Majd rögtön meg is fedtte magát, hogy miért ilyen fukar. Amitől különösen megkönnyebbült.

Ahogy kilépett a boltból, egy lila nyúljelmezt viselő alakba ütközött.

Szórólapokat osztogatott. Hiába intett neki a pap, hogy köszöni, nem kér, groteszkül gesztikulálva csak rátukmált egy kézzel teleírt papírt. Olyan laszan, méltóságteljesen biccentett aztán feléje a nagy tapsifüles fejével, akár egy spanyol nemesúr. Gellei a zebránál állva olvasta el a szöveget, míg az ötös számot viselő busz eldübörgött előtte. A következő állt a lapon:

1. *Ami lesz, és visszahatni képes, az van.*
2. *Ami önmagára visszahat, az önmagát okként határozza meg.*
3. *Csak az képes magát alakítani, aki visszafordul és magára okként hat.*
4. *Aki magára okként hat, az már olyan, amilyenné magát alakítani kívánja.*
5. *Azonban mégsem lehetett volna olyan, amilyen, ha nem alakította volna olyanná, amilyen, jóllehet azzal a magával alakította magát olyanná, amilyen, amilyenné alakult.*
6. *A fejlettebb visszanyúl, hogy fejlettebb legyen.*
7. *Így önmagát (oda-vissza) kölcsönösen meghatározza.*
8. *Ekként a szabadság kétszeres meghatározottság az időben.*
9. *Ha annak tudatában élsz, hogy minden pillanatodhoz vissza(meg)térhetsz, saját megváltásodtól vagy bekerített.*
10. *Az ember tehát alávetett valakinek, aki legjobban ismeri: önmagának.*
11. *Tarts önmagadtól.*
12. *Kész van, ami készül.*

Visszalépett kettőt, hogy a rondán elburjánzott túskebikor takarásából megnézzé magának még egyszer a nyulat. De nem látta ott az üvegajtónál. Két idős hölgy beszélgetett a bolt előtti kis téren. János atya a zsebébe gyúrta a lapot, és zavarodottan indult meg a zebrán keresztül.

Ahogy hazaért a parókiára, nyomban az íróasztalhoz ült az irodában. Kiterítette maga elé a nyúl üzenetét, és miután kihalászott néhányat a reggeli íromány cafatjaiból, egymás mellé helyezte őket. De sem a tinták színe, sem a két kézírás nem egyezett. Félbehajtotta a szórólapot, belecsúsztatta azt a pár szakadt darabot, még egyszer félbehajtotta az egészet, majd anélkül, hogy kimondta volna magában, mi is a célja ezzel, fogta, és eltette az íróasztal fiókjának belső sarkába egy köteg összegumizott levél alá.

Épp csak be tudta fejezni a vasárnapi nagymise előtt a gyóntatást. Kilenc negyvenkor kinézett a gyóntatószékből, és minthogy úgy látta, csak nem csökken a sor hossza, eztán igyekezett jelentősen rövidebbre fogni az intelmeket.

Két évtized távolából is elismerésre méltó volt a csongrádi plébános pedagógiai trükkje. Tegnapelőtt, a hittanórát követő éjszakán Keföbű Ihatolu kereste föl álmában a papot. Sötétbarna selyemköpenyt viselt. Haja, amely úgy fénylett, akár egy hollószárny, a feje búbján kontyba volt fölkötve. Ritkás, arasznyi hosszú kecskeszakállát szárazgatta hegyes, sárgás 63 körmeivel, majd így szólt:

– Nem akar a hold feljönni.

Miután ezt kimondta, elmosolyodott, a szemével mosolygott és a szeme körüli ráncokkal, míg cérnavékony szája rezzenéstelen maradt, de hogy mit jelentett ez a mosoly, hogy rá vonatkozhatott-e, hogy gúnyos, elnéző avagy bátorító, azt János atya nem bírta eldönteni.

– Nem vagyok japán – ennyit válaszolt.

– Nem akar a nap feljönni – szólt higgadtan Keföbű Ihatolu.

Majd fölállt és eltűnt.

Gyóntatás, és főként misézés közben a fiatal pap gyakran érezte magán eluralkodni a kényszert, hogy a szavai által előhívott gesztusok tudatosságán túl igyekezzen odafigyelni a legegyszerűbb, látszólag jelentéktelen mozdulatai ritmusára is. Amitől egyébként a rövid imádságokkal keretezett étkezései közben sem volt képes eltekinteni. Emiatt néha már úgy érezte magát, mint egy eszelős. Amíg nem ivott egy kortyot, tudatosítva, hogy most éppen vizet iszik, és aztán nem helyezte vissza a poharat az asztalra, de olyan halkan, hogy az nem koppanhatott, és nem is akárhová, pontosan oda, ahol már előre kinézte neki a helyet, a kockás abrosz egyik világoskék négyzetének a sarkába, egészen addig nem lapátolhatta föl a villájára a következő adag rizst.

A vasárnap délelőtti istentiszteletet, amelyre a hittanos gyerekei is jártak, jó ideje ő tartotta. Donát atyának megmaradt az esti mise, amely most szintén a fiatal papra hárult, bár ezt egyáltalán nem érezte tehernek. Ahol igazán megszenvedte a kórházba került kanonok hiányát, a gyóntatás volt. Nem szeretett gyóntatni. Ezt jó néhány évig magának sem ismerte el, aztán egyszer csak, tökéletesen tisztában lévén a helyzet ellentmondásosságával, kisfiús durcássággal meggyőnta a budapesti szerzetes testvérnek, akire legfőbb lelki gyámolítójaként tekintett.

Egy lány következett a sorban. Ahogy letérdelgett, nagy szeme a gyóntatószék rácsozatán keresztül olyannak látszott, mint két túlérett vadcese-resznye. Szégyenlősen sutyorgott a papnak, aki a legszívesebben csuklyát húzott volna a fejére, mint a néma barátok. Elhadart néhány kenetes közhelyet, kijelölte az elimádkozandót, és gyorsan megadta a föloldozást. Ismerte a lányt, Patríciának hívták, járt hozzá hittanra, tavaly bér málkozott. Kedvelte. Szorgalmas volt, energikus, kissé lobbanékony. Jánosban soha még

csak föl sem merült a cölibátus szükségességének megkérdőjelezése, vagy pusztán a vágy, hogy nőhöz érjen. Hogy magához nyúljon. Római katolikus hitvallását és a papi hivatás iránti elkötelezettségét töretlennek érezte.

De titkon azért irigyelte a protestáns lelkipásztorokat, hogy nem kell
64 gyóntatniuk. Ami persze logikai nonszensz, és ez a gondolat megint valamelyest megvigasztalta, hiszen bűnbocsánat nélkül nincsen szentáldozás sem. A papot nem érezte leválaszthatónak a civil énjéről. Nem volt civil énje. De egy serdülőlány megkezdett nemi életének tényszerűségére egyszerűen nem volt fölkészülve a vasárnap délelőtti érzékenységgel. Kizökkentette a belső ritmusából.

– Krisztus teste.

– Ámen – felelte Patrícia, majd az orgona zúgása és a hívek éneke közepette elnyitotta fényes ajkait, és kissé kidugta a nyelvét. János atya ráhelyezte az ostyát, aztán igyekezett a sorban következő fiúra figyelni.

nem pont az előttem haladó sarkában
hanem kicsit srégen és odébb, hogy a terület jól átfésülhető legyen
mit érne, ha ugyanazon métereket néznénk mind a ketten
beszélni sem kell, legfeljebb annyit, hogy a lehetséges irányok közül
melyiket válasszuk, ha meg akarjuk járni a tetőt
vagy, hogy mely oldalakban jár a vad
és az apadó vizekből, ha az ember szerencsés, foghat-e halat
estére a laza íveket hazafelé irányítani, és az árkokba benézni
nem hunyorogva, mint aki keres, csak bámészkodva, mint aki remél
valamit

KEDVES BRÚNÓ,

a partfal leszakadt ott, ahol sétálni szoktunk,
és a kidőlt törzseket homok fedi be.
A házak közét, ahová beláttunk,
fölveri a gaz,
lakóik a főutcán topognak.
A fűrészek járnak. Egyformán zúznak
csontot és gerendát, ami maradt.
Mivel vigasztaljalak, ha nem azzal,
hogy az álom végleg tetőt vont fölénk,
és rugdalózásunk nyomán
visszapattannak ölünkbe képzelgéseink?
Elégtétel ez talán számodra is,
aki nyomorúságos odúdban vártad a halált,
vártad, hogy beteljesüljenek kívánságaid.

MONOMÁNIA

66

Felhívtam telefonon, és sértegettem őket.
Úgy viselkedtem, mintha az anyémek volnának, és bármit mondhat-
nék nekik,
mert feltétlen végig kell hallgatniuk, és be kell látniuk igazamat.
Elégedettség töltött el, ha éreztem hangjukon a félelmet vagy zava-
rodottságot,
és szántam őket tehetetlenségükért.
El kellett jönnie a napnak, amikor az igazságra fény derül.
Az asztalomnál ültem, és egyedül voltam.
Ők többé nem voltak sehol.
Soha többé nem lesz úgy, ahogyan volt.
Engedelmesnek és jószágosnak mutatkoztak.
Itt hagytak ebben a kitalált faluban, ami életre kelt,
és most egyedül kell benne élnem; ez lett a büntetésem és menedé-
kem.
A legreménytelenebb mégis az éjszaka, amikor a tükörben csak ön-
magamat látom,
és minden mást felfal a sötétség.

NEVEZÉKTAN

sorban állnak, hogy megnevezem őket
sorban állnak a völgyekben és a tetőkön
minél messzebb megyek, annál többen
minél közelebb maradok, annál erőszakosabban
a látás mellett jó szaglásra is szükségem van
hogy az árnyban, ahol minden rejtve van
rámutassak és megnevezem őket
hosszabb-rövidebb munkával
nem lelkesedésből, hanem kötelességtudatból
megnevezem azt is, ami nincs

SZUBMONTÁN BEVEZETŐ

67

A Szaturnusz megjelent a déli égbolton,
és a középhegységi erdőkben ismét beesteledett.
A kétéltűeket megzavarja valami, és elhallgatnak,
aztán a veszély elmúlik, és újra énekelni kezdenek.
A régi vasút töltésein tarvad kószál,
a bikák valamivel odébb, a hegyoldalban állnak.
Semmi nem töri meg a csendet, csak olykor annak léptei,
aki a völgybe merészkedik,
ahol napközben irdatlan vontatók rönköt szállítanak,
de ilyenkor csak óvatosság és félelem lakozik.
Amikor eltűnnek a bolygók fényei,
a vadak nagy ricsajjal birtokba veszik az erdőt,
és feltűrják a rejtett árkokat.
Aki erre jár, jól teszi, ha útjukból kitér,
és a földsáncok mögött keres menedéket,
mert ha éhesek, többé nem félnek,
és indulatukban fellörik az óvatlanokat.

VISZONTLÁTÁS

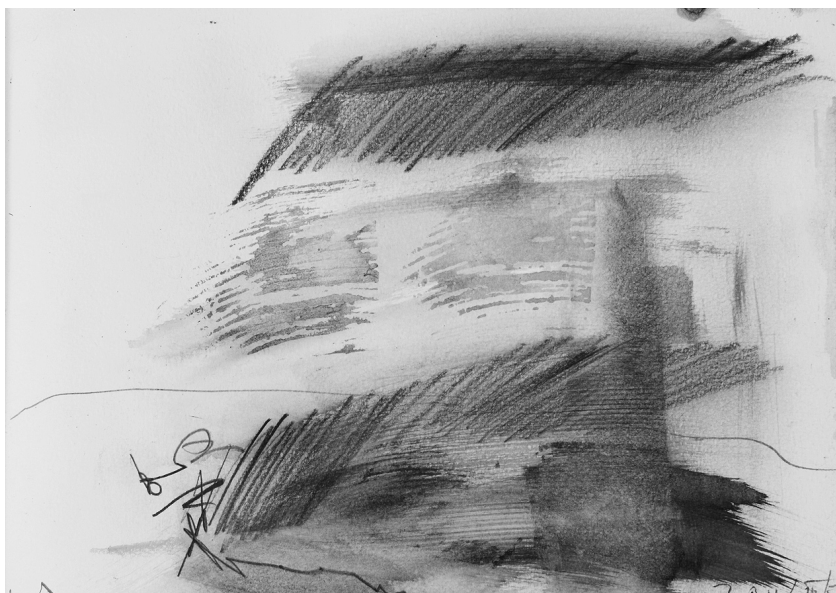
Az asztal közepén álló csendből
mindegyikünk tölt magának.
Koccintunk, bár tudjuk,
nem fog jól esni. Lecsapjuk
a poharat s mikor már nem
kapaszkodik torkunkba
a néma kiáltás,
tovább bámuljuk az üveget.

Mintha elhagyott strandszereket
keresnél az elszegényedett
parton. Úszógumikat, matracokat,
amiket nem esett jól hazavinni.
Úszószemüvegeket, bennük maradt
tekintetekkel, itt mégiscsak strand volt.
Bár ez már a megszokás,
nem vonz a viszontlátás.

Amit találsz: a közvetlentől
elformázott köz. Kifejezőbb ezt nézni,
fokot, mennyiséget jelző címkéjével.
Igaz, ez semmi, ahhoz képest,
mennyivel díszesebben mutatott
a fürdőzők kezei között,
de nyelni lehet rá.

CSAK EZ A SEMMITMONDÓ

napsütés ne lenne,
könnyebbnek érezné
a partot, a hullámzást
nem olyan vánszorgónak,
mely kelletlenül veti
ki magából nedvesítő
csipkéit. Egyébként
könnyű az üresség,
hajók modelljeit
sem látni, pár sirály
megy csak össze,
ejtve tekintetét
a távolikék
titkok közé.

Ingujjban nem ajánlatos megközelíteni a krátert. Csalatkozik, aki ott nagy hősségre számít. Alaposan meg is fázhat, amikor a növény övezetből a salakosba ér. Kopárság és hideg levegő hirtelen együtt jut érvényre. Csak éppen

70 Karátson Endre

KÉNKÖVES

a magaslatok üdesége helyett enyhe záptojásbűz áramlik a tüdőbe. Nem is vonzza ugyan a kirándulókat, de el sem kergeti őket, ellentétben a madarakkal. Ezek ösztönösen

elcsúrnak, mihelyt közel tévednek a szóban forgó övezethez, talán azért, mert csőrüket nem tudják úgy befogni, ahogyan az emberek teszik az orrukkal. A madár csak távolmaradással tudja kímélni tüdejét, ennek a korlátozott önvédelmi képességének köszönhető, hogy a távollevő madár kevesebbet oktalankodik, mint a jelenlevő ember.

Aki nyilvánvalóan számító, különben nem erősített volna kirakatának oldalára egy ferde fogódzkodót. Hogy a szíves vendéget esetleges többletsúlya ne rántsa lefelé, vagyis elfelé a szemléletre kiállított portékától. Mert a bolt előtt a lejtő olyan meredek, hogy minden más erőt felülmúl a nehézkedése. És ha egyszer a nézelődő elindulni kényszerül, aligha rugaszkodik vissza felfelé egy csupán futólag megpillantott holmi kedvéért. Nem is változhat át a közönséges bábéskodó kíváncsú vevőjelöltté máskor, mint amikor a fogantyút elengedve az alátántorgás veszélye elől egye fene bemenekül az üzletbe. Ahol persze tudják, hogy igazából csak a kisebb rosszat választotta, és ahhoz, hogy a maga életét mentő személy átadja magát a benti elvárásnak, lélektani megdolgozás szükséges. Erre a munkára szemfüles elárúsítók és elárusítónők állnak ugrásra készen a tulaj irányításával. Ő hol velük együtt az elárusító helyiségben a pénztárnál tevékenykedik, hol a hátsó irodában, honnan utasításokat hallat, és nem egyszer a fal titkos nyílásán át leskelődik az alkalmazottakra.

Az ő, a tulaj ötlete volt ezen a kényelmetlen, ferde helyen nyitni turista üzletet a tűzhányó látogatói számára. A felfelé igyekvőknek kínálni szögesbotot, vastag, kötött zoknit, magas védőhatású napejert, hegymászó kötelet, erős zacskót az emlékként megőrzendő látatörmelék szállítására, labdacsozt az esetleges magas vagy alacsony vérnyomástünetek ellensúlyozására, viaszosvászon zacskót émelygés esetére, vécepapírt annak, akit az ijesztő látvány meghajtana, szóval ilyesmit, meg üveges forrásvizet kínálni. A lefelé botladozóknak pedig kínálni orrba való erős bűzkezelő cseppeket, szédélgésgátló repülőst, kedvderítő nápolyi szeletet, kenőcsféléket kimarjult, illetve kicserepesedett bőrre, gumírozott kötést bokaficamra, napszúrás ellen utólag védő sapkaféleségeket, szeszes italt hatásosabb kedvderítésre, könyvet

a tűzhányó történetéről, kimutatást a tudományos felmérések előre haladásáról, kemény celofántartóban muzsikáló látatöredéket kicsiny gyermekeknek, szóval ilyesmit, meg persze forrásvizet és hasznos térképet a környék egyéb látnivalóiról. Életreszóló emlékként kínálni tetoválást szabadon választott testrészre egyéneknek, pároknak, tíz főig kollektíváknak is, továbbá a gyérülő bokrok szintjén legelésző kecskék bőréből varrt szőrös szoknyát, zekét, európaiaknak ágyékkendőt. Afrikaiaknak és ázsiaiaknak kecskebőr kalapot, és valamennyi civilizált nációnak kecskebőr lelépőt a toaletti kőpadlójára, hogy az ülőkén lehessen mezítláb hosszasan tartózkodni felfázás veszélye nélkül.

Biztosra ment a tulaj, biztosra óhajt menni a rendőrség is. Óvatosságból eleve megszámolatja a vakmerőket és a meggondolatlanokat, akik az egymás hegyén-hátán sorakozó hivatalos figyelmeztetésekre nem hederítve a tűzhányó látogatására merészkednek. Fel kell iratkozniuk a vonaton érkezőknek, az autósoknak a gyalogösvény alján nyitott parkolóban, aztán a jegyárusító bódéknál, valamint a sziklák árnyékában kuporgó ellenőröknél, és a turistabolt mellett működő mentőszolgálat vöröskeresztesénél. Jóllehet a boltba belépésre a hatóság senkit sem kötelezhet, a maguktól oda belépőkre tüstént rászáll egy elárusító, hogy diktálják be a nevüket saját biztonságuk érdekében a kassza melletti látogató könyvbe. Még sohasem mellőzte senki a boltba belépést tekintve, hogy ríktó feliratok húsz százalékos árengedményt kínálnak az „odafönt” nélkülözhetetlen kellékek beszerzéséhez. Aki tehát bekerül ebbe az eszelősen éber számtartásba, az csak illetékesen juthat el a kráterig és nem veszhet el visszafelé sem. Csakhogy a rendőrég kénytelen elismerni, hogy ezúttal két ötszörösen-hatszorosan is lajstromozott személy nem tért vissza. Nem jelentkeztek, és a szócsővel megállás nélkül visszhangzott szólítás ellenére, fülük botját sem mozdítják. Hogy aztán kifélék, mifélék a távollevők, ez ügyben megoszlanak a vélemények, valószínűleg egy nőről meg egy férfiről van szó, s annyi biztos, hogy nem zuhantak a kráterbe. Az oda sürgősen kiküldött helikopterek nem láttak ott lent semmi ember formáját pörkölődni, és a keresettek három ellenőr előtt is elmentek már lefele az úton. Nyomuk igazából a turistabolt magasságában veszik el. Mivel pedig a rendőrség a bizonyosságot keresi, rajtaütésszerűen behatol az elárusítók közé.

Ezeknek persze eszükbe sem jut, hogy az egyenruhások vásárolni akarnak, a faggatódzásukon mégis meglepődnek. Arról a két személyről nem tudnak, legalább is semmi pontosat, rajtuk ne keressék őket. Igen, felfele megfordultak párok és lefelé is, honnan tudnák, hogy a hiányzók férj és feleség, vagy éppen egy felhergelt, házasságtörő pár, akik bazalton is örömet dugnak, csak távol legyenek törvényes párjuktól: férjétől a nő férfinak

öltözve, nejétől a férfi nőnek öltözve – nem ódzkodva álruhától sem. Pimaszul hangzik a válasz, a hatóság hirtelen nem találja a replikát. Gyilkosan méregetik a három hetyke fiataalt, két fiút, meg egy kihívóan öltöző lányt, aztán felcattan a brigadéros, ki rátalál a szolgálati szabályzat szellemét kielégítő megoldásra:

– Nekünk ne mondják, hogy kin keressük a szóban forgó két személyt. Ha olyan jól tudják, milyen álruhát viselnek, akkor maguk ismerik őket. Ez most már kihallgatás. Felelősségük teljes tudatában nyilatkoznak.

Eltűnik a vigyor az alkalmazottak képéről, és feltűnik a két beosztott biztos úrén. Szóval akkor tudjuk, ki húzza itt a rövidebbet, ezt gondolják, fegyelmezett hallgatással. Az egyik fiú, akit Lesőnek hívnak, szintén hallgatva megpróbál beleakaszkodni a tulaj tekintetébe, hátha kiolvashat belőle valamilyen utasítást. A kémlelőnyílás abban a pillanatban lezárul.

– Rókalelkű bátya – látszik a Leső fizimiskáján, hogy ezt gondolja, a brigadéros pedig máris leolvassa róla.

– Hallja maga, az én szememben keressen segítséget, ha jót akar. Ki van itt még rajtunk kívül?

Leső némán és mindazonáltal megkönnyebbülten észleli egy idősebb pár belépését. Mindketten férfinek öltöznek, tiroli bőrnadrágban. Leső jelentősen rájuk szögezi tekintetét. Több se kell a brigadérosnak, rátámad arra a férfira, akinek a bőszárú bőrholmi megkönnyíti azonosítását.

– Maguk hol jártak?

– Micsoda kérdés! Talán itt nem szabad?

– Hiányozni nem szabad – rivall rájuk a brigadéros ügyesen elkerülve az ellenkérdésbe rejtett csapdát.

– Mi nem hiányzunk egymásnak. Önnek hiányoznánk? Hiszen itt vagyunk, tessék.

S a másik eladó, akit Kenőnek hívnak, tanúsítja, hogy ők fel vannak iratkozva, ők azonosak és nem ők hiányoznak.

– Hogy néznek ki a hiányzó személyek? – próbálja szaván fogni a brigadéros, de most a lány, akit Menyétnek hívnak, ellentmondást nem tűrően lefújja.

– Tudja maga jól, Primo, hogy mi mindenkit látunk, s ezért senkit sem látunk.

Ez a Menyét nem fél a rendőrtől, biztos tud róla valami terhelőt is. Ezek után a brigadéros olyan óvatosan kérdez, mintha tojásokkal bánná.

– Azt csak tudja, ki jelentette a hiányukat.

A három fiatal egyből vágja rá, hogy Kóró bácsi a harmadik kanyar második sziklájának az árnyékából.

– Hívják akkor ide azt a Kóró embert.

Elképesztően egyszerű ember a Kóro. Annyit lehet belőle kiszedni, hogy nyájasan kíváncsiskodó személyekről van szó – hogy kicsik-e, nagyok-e, milyen korúak, milyen az öltözkük, azt nem, csak annyit, hogy valamelyiküknek, a nőnek-e? a férfinak-e? véraláfutásos a szeme, s idegen kiejtésűek. Várta őket vissza, hogy kérdezze, milyen nyelvűek, és 73 abból jött rá, hogy hiányoznak, hogy nem jöttek.

– A kérdést nem tudta feltenni?

– Nem.

– És ők miről kérdezték magát?

– Hogy nem félek-e tűzhányótól?

– És maga mit válaszolt?

– Hogy azt én, kérem, nem mondhatom meg. Szolgálatban vagyok.

– Ők beérték ennyivel?

– Be. Tetszik tudni, nem volt náluk kiscímletű.

– Ha lett volna, maga hagyja magát korrumpálni?

Kóro tátott szájjal mosolyog. Véres ínye három sárga fogat tartalmaz.

– És ha nincs szolgálatban, mit válaszol nekik?

– Azt hogy, de: félek, be vagyok, kérem, szarva. Volt mitől azon az éjszaka, mikor fáklyával küldtek fel a hiányzó turisták keresése végett. Halálos némaság közepén lóbáltam a lángot, gurultak szét a törmelékek, ahogy kaptattam, lihegésemet hallottam, és hívásaim tompa visszhangját. Elbújhattak, gondoltam, akkor pedig napkelte előtt fölösleges vadászni rájuk. Becsületből másztam csak fel a kráterig, annak a körletéből az én fáklyám egy parányi cikknél többet alig lett volna képes bevilágítani. Indultam volna vissza, ha két vaskéz hátulról nem ragad meg.

– Hogy mered, te rühös állat, hogy mered? – sziszegett egy hang, melyet mintha már hallottam volna. Derekat a szorítás miatt mozditani nem tudtam, csak nyakamat tekertem addig, míg egy véraláfutásos szem jelent meg fölöttem.

– Lefelé nézzél, te ripők, az én szememmel nézzél – mondta rémületes idegen hangsúllyal, és, kérem, a kráter odalent üzemel, vörhenyesen izzó masszáján kékes sárga lángok száguldoznak, és mutatnak döglletes szörnyeket egy teljesen vörös, hordószerű és meztelen földémon vezérletével. Korbácsokat emelnek és lesújtanak, éles körmöket meresztenek, és belevájnak azt hiszem, tudom, kire, tudom, kibe, és elordítom magamat:

– Miért? A rémes, redves, pokoli életbe is, miért? És hol a nő, hol?

Aki a véraláfutással jár, aki most elveszi tőlem a fáklyát és bevilágít vele a kiáltó szájamba. Ő most állást foglal és idegen kiejtéssel utasít, lent pedig a könnyörtelen különítmény végrehajtja. Négy üggyel-bajjal megőrzött

sárga fogam közül a leghegyesebbet kitépik. A vulkán pedig erre kitör és dühös tüzet hány. A robajtól, a kintől, a hőségtől s a méltatlankodástól elvesztem az eszméletemet.

Megszokott sziklám tövében térek magamhoz, fáklyám csonkig
74 égve mellettem, és, megszámlolom, három fogam marad csupán. Nem álmodtam. Bizonyítja a kár, amit bennem tettek. De nem magyarázza. Az indoklás jobban hiányzik, mint a fogam. Hát ezért, értik? Ezért vonakodtam baksis nélkül tájékoztatni őket a tűzhányóval kapcsolatos érzésemről. Tudom, akármit mondok, én járok rosszul, akkor legalább üsse markomat valami fájdalomdj.

A brigadéros gondolhatná, hogy nagyot lendített a nyomozáson, de láthatóan nem ezt gondolja. Torkát köszörüli, szemöldökét összevonja:

– Maga jól megkapta, lehet, hogy meg is érdemelte. Ezt azonban maga mondja. Nekem viszont a másik fél tanúsága kell. Ha még élnek.

Máris adja embereinek a parancsot, fésüljék át a kráter körletét. Onnantól fölfele, ahol a kecskék legelnek. A két carabinieri szolgálatkészén elvonul. Leső és Kenő Kóró bácsival évődik arról, hogy a kihúzott fog biztos gyökeréig megszuvasodott, és hogy az a könnyörtelen pár egyszerűen vándor fogorvos volt, akik megszokták, hogy a bunkó falusiak lehazudják a csillagot az égről, csak ne kelljen nekik beülni a fúró alá – így aztán nekiestek merő szakmai beidegződéssel. Ha valóban démonok lettek volna, kirángatják mind a négy fogát, és a pucájába is beleharapnak rossz emlékezés végett.

A brigadéros kettesben marad Menyéttel, aki továbbra is Primónak hívja. Primo simogatja Menyétnek a kihívó ruhából kilógó gömbölyűségeit, nem erotikusan, csak éreynesén, ahogy édesapáknak illik. Menyét nehezményezi a frigid érintkezést, de könnyed, gépiráshoz szokott ujjai nem bírnak az ormótlan, hatósági sliccgommbal, mely mögött az édesapai fütykös lapul kétértelműen. Döntetlenre áll a mérkőzés, mikor betrappol a két szolgálatos azzal, hogy a brigadéros úr haladék nélkül induljon velük vissza, az ügyet most már egy sarzsi vegye kézbe.

Fájdalom, a látvány nem a nemi gerjedelem fokozására való. A környékről valamennyi gazdátlan kecske, bakok, gödölyék, gidák egy túskeborköré gyűlnek, és rettenettől megigézve bámulják a bozót mélyén kirajzolódó kést a pengén már megbarnult vérfoltokkal. Nem mekegnek az állatok, csak tipródnak egymáshoz szorulva, emelgetik szakállukat, és fejük is egy irányba bök, mint a néma tanuké, akik mutatják, merre kell a nyomozást folytatni. Nem tudhatja a brigadéros sem, hogy láttak-e valamit, vagy csak a nyájszellem diktálja a fejük tartását. Mindenesetre ő is mutatja állat fölfelé emelve, hogy emberei arra folytassák a kutatást. Olyan képet vág, mint aki tudja, nem sokkal távolabb holttestre is bukkanhatnak, kettőre is akár, s ő bármennyire edzett, körültekintőbbnek tartja, ha nem ő szembesül elsőnek az ilyesmivel.

Bokorról bokorra halad a lehetséges rejtekek átfésülése, mindegyiket megöntözi a két legény a verejtékével, egyelőre fölöslegesen. Az egyik tövibe oda öntözött és csinált valaki, papírt nem használt, s a brigadéros szerint bárki lehetett, csak akkor lenne érdemes laborvizsgálatnak alávetni, ha a keresett pár valamelyike által létrehozott másik székléttel a rend- 75
őrség rendelkezne összehasonlítás céljából.

– Az is lehet, hogy a Kóró valóságosan idegazolt, nem csupán szóközi hatással akarta ijedségét ecsetelni.

Az egyik carabinieri, akit Luidzsinnak hívnak, felröhghen. A másik, kinek neve Ivor, elfintorítja képét, de aztán ő is röhghent szervilisen. Akkor komolyodnak el, mikor az ösvényen előbukkan egy vászoncafát. Lehet, hogy női, lehet, hogy férfiruháról, azonosítása bizonytalan, mindazonáltal nyilvánvalóan új keletű. Nem vérfoltos. A következő sem, amelyet tíz lépéssel feljebb találnak, s a többi sem, melyek a kráter kihűlt széléhez vezetnek. Átvizsgálják a krátert göröngyről göröngyre, felforgatják a súlyosabb bazaltlapokat is. Végig semmi, viszont a kráter ellenkező oldalán ismét egy cafát. Hasonló, de nem egészen azonos anyagból, mint a felfelé vezetőők.

– Valaki az orrunknál fogva vezet, brigadéros úr – így Ivor.

– Akkor őt is elő kell állítani, de előbb meg kell találnunk a hiányzó két személyt – így a brigadéros.

Követik hát a cafátokat lefelé. Tétova botorkálással a turistabolt irányába ereszkednek. Kiruccanásuk egyre kimerítőbb. A fehéren izzó napfényben káprázatok kerítik őket hatalmukba. Megcsonkított holttesteket vélnek felfedezni kidőlt fatörzsekben, kanyarokban kíméletlen jelenetek játszódnak. Ivor szerint a férfit, aki német, és Wilhelmnek hívják, hátba szúrja a szeretője. Luidzsinek úgy rémlik, hogy Wilhelm végzi ki fiatal nőjét, akit Barbarának hívnak, sebes nyakelenyiszlással. Wilhelm olyan bénító fogást gyakorol, hogy az egyébként sportos Barbara csak rángani tud, szabadulni nem. A brigadéros eleinte nem lát semmit, de ahogy hallja őket saját maga jelenik meg saját magának, amint teljes lendülettel seggbe rúgja képzelődő legénységét. Szerencsére ezek nem vesznek ebből észre semmit – kiki a maga rögeszméjére szögezi tekintetét, így aztán fényes nappal olyan tétova léptekkel imbolyognak a turistabolt bejáratához, mint a holdkórosok.

Van hát miből ébredniük. Két életerősségében megtépzott germán személy, eredeti formájában úgynevezett jó nő és szépfíú, félig leégett hajjal, legalább másodfokú égési sebekkel, kormosan, toprongyosra szaggatottan, és mégis nekivadulva, anyanyelvüket a tűzhányó környékén elterjedt tájnyelvvél keverve és a hiányzó szavakat szemük kék és szürke meregetésével pótolva Kórót keresi, azonnali letartóztatását követeli. Ebből a rendőrség

számára kiderül, hogy Kóró, ki az imént két személy távollétét jelezte, most maga is hiányzik. Viszont a brigadéros tisztán látja, hogy a férfi kék szemét véraláfutás keretezi, és hogy a kráterhez felfelé talált vászoncafatok az ő, előző napon még feltehetőleg elegáns vászonöltönyének szakadása-
76 ihoz illenek, a krátertől lefelé elszórtak pedig a nő lávaszínű kosztümének hasadásait egészítik. Nem is kell előállítani őket, itt vannak, de miért kellene ezért Kórót előállítani?

Ahogy a hivatala megköveteli, újabb kihallgatást rendel el, noha legszívesebben letelepedne embereivel sörözni egy napernyő alatt. Küzd a pilledés ellen, küzd a zavarosan keveredő nyelven előadott eseményekkel – úgy is néz ki a jegyzőkönyv, amelyhez végül Luidzsi és Ivor emlékezetét is kénytelen mozgósítani. Az olvasható ebben, hogy Frida és Kurt a sváb vegyipar alkalmazásában áll, de nem ugyanannál a cégnél. Nem mellékes tényező ez és elég sok baj okozója. Ezt a két becsvágyó fiataalt küldetésük hozta össze, azelőtt nem is hallottak egymásról. Miközben a repülőn tisztázták: egyazon cél vezérli őket, egymás iránt ébredő vonzalmuk annyira leköti őket, hogy nem gondolnak a rájuk leselkedő csapdával. A közös cél fonákja ugyanis az, hogy a másíknak semmi köze nem lehet hozzá. Mindketten kén ügyben utaznak azzal a feladattal, hogy a kéndioxidból kivonják a bűzt. Mindketten a tűzhányón akarják próbára tenni kísérletező szakértelmüket, mert, nemde, a bűdösség itt korlátatlan, s aki ennyit szétoszlat, ekkora állományt, az hosszú ideig rekorder lesz a szagtalanításban. Kurt a szakma bűzölő Györgyének képzei magát, Frida bűzverő Johanna babérjára áhít. Kurt a kénnel dolgozó hajhullást gátló szeszek vonzerezét akarja maximálisra fejleszteni, Frida a vérbűsögnak kedvező kénhatást akarja szalonképessé tenni a libidóserkentő labdacok híveinél. Egyik is másik is a maga cégét akarja szabadsalomhoz juttatni. A lehető legkisebb feltűnéssel.

Ezért fordulnak Kóróhoz, aki diszkrét turistakísérő hírben áll és a környéken leleményesnek ismerik minden szolgáltatásban. Ők vulkánkutatónak adják ki magukat, ő félredugó párnak nézi őket. Róla azt tartják, hogy nagy csibész, rögeszmés kukkoló, számítását a lesipuskások örömeiben találja meg. Elfogultsága miatt a kettős jelenségekben csak az egyikkel számol. Mikor Frida és Kurt karöltve arra kéri, juttassa el őket oda, ahol a vulkán a legbűdösebb, nyomban a barlangja mögötti tárnát ajánlja fel, úgy vélvén, ők olyan helyet keresnek paráználkodásra, melyet mindenki messze elkerül. Levezeti hát őket a tárna mélyére, ahol olyan bőrdíványos kéjbarlangot tart fenn, melynek eseményeit egy titkos fülke tükkörrendszerével biztonságban lesheti. Működik is a berendezés kielégítően, amíg a közöszlők felhergetten egymásra fókuszálnak. Ám e két sváb, miközben az ipart űzi, egy percre sem feledi iparáguk velük szemben támasztott elvárásait. Hiába a tellurikus lökések, ők éberek, mint a ragadozók az éjszaka mélyén. Hogyisne hallanák meg a

csörrenést, melyet egy ügyetlen mozdulattól egymásnak koccanó két tükörlap okoz a szomszédban. Kóró hiába zárja le tüstént a kémlelő nyílást, ők tudják, hogy figyelik őket, és párjukban kölcsönösen felbérelt árulót gyanítva, egymás ellen pusztító haragra gyúlnak. Amilyen hevesen dugtak, olyan hevesen gypálják egymást. Beleszippantva a levegőbe tudatosítják, hogy a tanya egyáltalán nem olyan bűdös, amilyennek bérelték, s ezért egymást hitszegőnek nevezve, egymás fulladásos halálát kívánják. Frida kötéllel fojtogatja Kurtot, Kurt lapát tenyere Frida nyakán. Aztán jönnek a ruhaszaggalatások, a vászonhasogatások a szabadság védelmében, aztán a döntetlen felborítását célzó öngyújtó Frida kezében, mitől Kurt nem átvitt értelemben lángra gyúl, mire Kurt Fridára veti magát: – Éjj el te is, ribanc, – kiáltással. Ez az a pillanat, mikor a tűzhányó kitörésétől megrettenve, Kóró a leshelyéről kerekelt old, és hogy megelőzze bérlői bosszúját, kidolgozza kárpadra vonásának elbeszélését.

– Igenám, – mordul fel a brigadéros, – csak hogy mi láttuk, hogy Kórónak egy fogát csúfosan kitepték.

– Ugyan, parancsnok úr, – így Luidzsi – ha már csak három foga marad valakinek, mi sem könnyű annak azt állítania, hogy az imént még négy volt a szájában.

A brigadérost bosszantja a közbeszólás, de kénytelen elismerni, hogy legénye nem mond hülyeséget. Ám a kis melléfogásnál nagyobb felsülést is gyanít, ami növekvő rossz érzéssel tölti el. Elvégre is Ő a carabinieri élén daliásan megjelent s egész nap egy gyilkossági ügyet igyekezett méltósággal megoldani kimerítő hegymászással, a dirib-darabos talaj bokacsavarintó tiprása közepett. S az egészből mi lett? Egy bűdös kirándulás. Elvégre gyilkos után hiába nyomozott, hiszen nem halt meg senki. Persze, kihágásról hallott, nem is egyről, de ezek jegyzőkönyvezését a két beosztott is elvégezhetette volna, ilyen csip-csup ügyekhez, amit intézzenek el az idegbajos undokok egymás között, ilyenekhez tehát Őrá nem volt szükség.

Azonban nem ér rá énhasadásába istenigazából beleélni magát, mert Ivor kérdésétől elakad lélegzete.

– Kóró hova lett?

Megint kiszalad lába alól a vulkanikus talaj. Hiába visel vezérmundért brigadérosi paszománttal, ha nem övé a kezdeményezés. A jegyzőkönyv kivonatolásában sem az övé az utolsó szó. És nemsokára jön Menyét is, és igényli a tartásdíjat ama gyerek számára, melyet apja nem is akart neki csinálni. Szédületes válságba sodródik a brigadéros. Hivatása, életfelfogása, önbecsülése mind ellene fordul, és hirtelen nem tud mást elképzelni, mint a tüskeborkorban bűnjelként lefoglalt rozsdás kést saját mellébe döfni. Körötte Leső, Kenő, Luidzsi, Ivor, és mintha tiszteletlen mosollyal várnák, hogy megtegye.

- Nem igazi kés az – szólok rá hirtelen, nagy szánakozással.
- Ha nem igazi, akkor milyen? – hökken meg ő.
- Jeleképés. Amilyen a túskebokorban szokott lenni.
- Ön kicsoda?

78 – Az elbeszélő. Én találom ki a történetet.

– Ha nem esik meg rajtam a szíve, akkor ön képes lett volna saját kezemmel véget vetni életemnek. Önt emberölés szándékos kísérlete miatt előállítom – rivallja és int Luidzsinak és Ivornak, hogy verjen bilincsbe.

Igenám, de mindent megakadályoz a bolt mélyéről támadó recsegéscsopogás oly erővel, amilyennel a tűzhányó dörömböl kitörés előtt. Óriások eshetnek így egymásnak, ez lehetne a hatás fordítása, s ahogy rohan be a két elárúsító fickó, Leső és Kenő, a tulaj irodája felé, annak kémlelő nyílásából egy duvadt szem hirtelen eltűnik. Mintha valaki a szemhez tartozó fejet erővel elrántaná. Ugyanaz a kéz ugyan olyan durván feltépi az ajtót. Ennek nyílásában Kóró jelenik meg, aki ide vette be magát üldözői elől, és most a tulaj kezéből csavarja ki a rozsdás kést.

– Te, gané, te, görény, – hörgi a tulaj képébe – ha te nem vagy, nem tesznek csúffá, neked köszönhetem ezt az egész bűzös, poklos történetet, és a végén le is akarsz szűrni. Feljelentlek emberölés szándékos kísérlete miatt.

A tulaj reám néz, nem őrá az orrát befogva. Ha tekintet ölni tudna, az övé átdöfne engem, ahogy az enyém őt.

Közben immár higgadtabban a két sváb a ferde fogódkodóba kapaszkodva azon tanakodik, hogy halott híján hogyan mondják meg, kinek van igaza.

KERT

mint egy középre zárt vers
 úgy tündököl a kert
 középen a menta
 széleken a tulipán
 és a kis szegfű
 majd a hagyma és a répa
 a partikularitás és a nembeliség
 egy helyen
 a nemes és a profán
 békés egymás mellett élésben
 mint egy tökéletes parlament
 ékes rendben a frakció
 Majoránna képviselő asszony kedveli Citromfű urat
 a zöldek megegyeznek a sárgákkal
 a vörösök nincsenek kiközösítve –
 ám ekkor egy kutya ront az ágyásokba
 mint egy tényfeltáró újságíró
 és keresni kezdi
 a tavaly elásott csontokat

PRÁGA

FÉNYMADARAI

ha arra jársz, ne csak a friss lapokat fúsd át
pár sábeszdeklis megmaradt zsidó között...
fajansztányérokon kapros galuskát
míg flammolunk, e slampin öltözött
haverjaim fotóikon

csicsergetik – ne mondd, na, ehhez mi közöd! –
a város istenségeit: izsom
Dvořákot, Smetanát, Mozartot
– mi más, zenei Helikon!
...nagytercfejű, ki járt ott

vagy élt: ki cseh, az muzsikus is általán
vagy író... Hrabalunk azóta áldott,
tán vadgalamb törött tetőpalán,
szívárványból, hogy átszívárgott
az égbolt lyukain... na, lám

„S mert fekély e föld az Ige testén
életünkből majd vérzön fölfakad,
s rohanva fúló gyermekimám vesztén
új sorsot kér e lobos áradat.”
Gérecz Attila

Tóth Tünde 81

A csaknem ezer oldalas hexameterfolyam elsősorban gondolati munka, amelyben a világról való elmélkedés áll a középpontban;

ÁTOK ÉS PSZICHÉ

Babics Imre: *Gnózis*

ezt az a nyomasztó kettősség hatja át, hogy az ember annak ellenére, hogy szellemi lény (is), arra van ítélve, hogy a fizikai törvényekkel meghatározott világban fölöslegességeknek éljen, ráadásul fölösleges (jobbára destruktív) embereknek alávetve. Ezért a három főszereplő is kivételes, és az olvasó is, ha képes megérteni a művet. Ahogy Babics az ajánlásban írja: „Ezt a könyvet kevés embernek ajánlom. Nem is ismerem őket. De el kell jönniük, különben „csak” Istenért éltem.”

Nemcsak a könyv roppant terjedelme zavarba ejtő, hanem mindenekelőtt az a komplexitás, amivel az univerzum (spirituális) működését, az ember világegyetemben elfoglalt helyét, betöltött szerepét, kilátásait, és a kilencvenes évek magyar valóságát összegzi, ami nem más, mint a lehúzó, altató, befedő gaz. A rózsadombi villák sötét alakjai, valamint a mellékutcák és lakótelepek kegyetlen bűnözői közt élő szereplők – emellett vagy ennek ellenére – összhangban élnek a szellemekkel, a szakralitás hétköznapi és kevésbé hétköznapi jelenségeivel, és a világ megreformálására törekuszenek. Mindehhez a szerző archaikus formát választott.

Az *Ének* a mű líraiságra, az archaikus verses formára való utaláson túl, szójáték is; a történet homlokterében több különböző *én* áll. Ezek az ének találkoznak, egyesülnek és megsemmisülnek. A test, a lélek, és a szellem klasszikus hármas egységből Emlék gondolkodik, Atkó cselekszik, Béla a természetfeletti erejét kamatoztatja. Ilyen a látnoki képesség, gondolatolvasás, lebegés. Ezek között üdítően eredeti megoldás, hogy egy esetben Béla a társára vadászó bűnözőket csokitortákká hipnotizálja, így azok idejük jó részében egymás kóstolgtatásával foglalkoznak. Nem hiányzik a szerző humora sem.

De rajtuk kívül még fontos szerepet kap Emlék felesége, aki jórészt szellemként van jelen, ő maga a megtestesült tiszta érzelem, aki éltében viszonzatlanul, de hűségesen és odaadóan szerette a férjét. A túlvilági lét másik hírnöke, Bruckó a lélekvándorlás bizonyossága; egy macska, aki valaha

maja papnő volt. És nem utolsósorban az ártatlan Xénia, Emlék nevelt lánya, ugyanakkor Béla tanítványa, aki továbbörökíthetné, felhasználhatná, tökéletesíthetné Béla tudását, a saját veseszületett képességei révén, de a helyszín a kilencvenes évek Magyarországanak egy lakótelepe.

82 Ebből az alaphelyzetből bontja ki a szerző a tükör-szerkesztésű, millenniumig tartó történetet, amelyben 1994-től datálja a napló-szerű feljegyzéseket a szerző egészen az apokalipszist ígérő millenniumig, 1999.12.23.23.59.-kor írja az utolsó bejegyzést. Ez idő alatt a szereplők szellemi felemelkedése és testi pusztulása ugyanahhoz a ponthoz közelítve fokozódik. A szerző pedig eltávolodik a cselekményszáltól, narrátort vált, idősíkot és elbeszélés-technikát, annak érdekében, hogy a világ teljességét tudja leképezni, a sikeres üzletemberektől, a jövő halhatatlanjaiig, kétezer éves távlatokban. A mélyvilági tengődést riasztó jövőbeli mészárszékeket festő látomások váltják. Bonyolult, sokrétű, szövevényes könyv.

A narrátornak nemcsak a szereplők felett van teljes hatalma, hanem afelett a világ felett is, amit megismertet a szereplőivel – és az olvasóival. Ábrázolja a világegyetemben az embert; a lelket, ami szerettei körül bolyong, mert képtelen elfogadni a halált, a férfit, akit (természetesen) elmebetegként kezelnek, holott csak természetfeletti képességeinek adózik, egy kamaszlányt, egy szép szerelmes asszonyt, és annak férjét, aki egy macskává reinkarnálódott valaha volt maja papnő emléke.

Vagyis a narrátor mindent tud, de a szereplők is. Biztosra veszik mások következő lépését (ha még oly kevésbé valószínűsíthetőek is) mindazt, ami épp történni fog; és meg is történik. Mint ahogy egybehangzó meggyőződéssel veszik biztosra az eltűnt Xénia elrablását, többszörös megerőszakolását és azt is, hogy eztán, fogvatartói prostituáltként akarják futtatni. Ez a legerősebb kontraszt, amikor tudvalevőleg az őt védelmező három férfi a Havannai lakótelepen a *líraviláguralom*ért küzd, vagyis a világ megváltására törekcszenek, de a beteljesülés várat magára. A terv természetsszerűleg bukik el, visszakanyarodva az örök kérdéshez: miért érdemes tenni, miben lehet hinni? *Mi dolgunk a világon?* Főleg, ha nem marad erő küzdeni a legnemesbekért.

Önmagukat mindenesetre megváltják azáltal, hogy felnőnek egymáshoz, feltárják a világ törvényszerűségeinek előlük eddig rejtett összefüggéseit és mechanizmusait, idővel meg tudják érteni és el tudják fogadni azokat. Azaz a mag egy hagyományos beavatás-történet, de eköré különösen rétegzett korpuszt épül. A többi szövegrész azonban mindehhez kissé szervetlenül kapcsolódik. Magába olvaszt ugyanis korábban megjelent szövegeket. A *szét-hajtogatott fekete doboz* című eposzt és a *Warning* című drámát (1993) és ezenfelül még verseket is.

Ezek érezhetően egymástól függetlenül íródtak, hiszen alig van átjárhatóság közöttük. A szerzői jelenlét a markáns összekötő kapocs, amely az

univerzumban betöltött pozíciót is egyértelműsíti; amikor nem a szereplők monológjai tükrözik a világ (szerintük való) működését, a narrátor kiigazítja az ő látás- és kifejezőmódjukat, mintegy magyarázatot ad a valóság működésére, és abban a létezés szabályait olykor kissé didaktikusan ismerteti: „Révbe nem érhet, akit nem támogat emberi mítosz, mert egyedül van a képzeletével. A háta mögött nincs megtörtént esemény, csak előtte, de el sosem éri, mint puha ködbe kilőtt nyílvevőjét soha többé nem láthatja viszont, ki a tengeren éjszaka lődöz. [...] Megszenvadni a mitikusért: jutalom keveseknek, s mindezt ábrázolni megint jutalom keveseknek. És ki találni: magány csakis, és mély elfeledettség. Ámde ha nincs más. Akkor rév sincs, és csak a megtett, jól elvégzett munka varázsa marad, de belül, s nem szűnik meg soha, ám teljesességgel lehetetlen térbe kitörnie.”

Visszatérő motívum továbbá a könyv egészét átható probléma; a szellemi társak hiánya. Tengődnek (még meggazdagodva is) a kiválasztottak, akik hivatottak és alkalmasak volnának a világ szellemi újratereztetésére, de az emberek végtelen aljassága gátat szab mindennemű változtatásnak.

Ez a tehetetlenség mozgatja a drámát is, ahol – különböző térben is időben egyaránt – a többség vérlázítóan aljas, gátlástalan gyilkos. A dráma egy olyan elképzelt jövőben játszódik, amelyben az Unatkozók – a kiégett tévénezők – követik figyelemmel szórakozásképp a különböző előre megírt programok szereplőit, akik egyenes adásban erőszakolják, gyilkolják, eszik meg egymást: „Nem nagyhatmak, nem országok háborúztak! Nem hadseregek! Mindenki mindenkivel! Huhú! Nem mintha sok emberben maradt volna addigra félelem, esetleg lelkiismeret furdalás tettei felsőbb megítélése, valami magasztos örök igazságszolgáltatás miatt. De akiben maradt, az anynyira megdöbbsent, mint most maga. Hirtelen azt sem tudta fiú-e vagy lány? Azokat könnyű volt elintézni. Azok az áldozatok csak melléktermékei voltak a leggátlástalanabbak küzdelmének. Az a harc kovácsolta ki az Unatkozók osztályát. Bárcsak ott lehettem volna!”

Azok a kevesek, akiket nem az életöszön és a brutalitás tart életben, majd a szellemi térben találhatnak egymásra. Nincsenek átmenetek, variánsok. A Földön minden pusztítás termékeny táptalajon burjánzik, minden érték és erény a túlvilágra menti át magát. A szereplők végig szenvednek attól, hogy nem tudják érvényesíteni a tudásukat ebben a szélmalomharcban. Az alacsony életszínvonal, a kiválasztottság megtiszteltetése, (enyhe felsőbbrendűség tudattal) együtt előre látható következményekkel jár. Ők együtt hermetikusan elzárják magukat a társadalom többségétől, és amikor nyilvánvalóvá lesz, hogy hárman képtelenek lesznek megbontani a világ rendjét,

a saját békéjüket keresik csak. Az emberiségtől való elszeparálódásuk – a morális felülemelkedésükön túl – azt a nyomasztó gondolatot is sugallja, hogy az emberek világával szembenálló (rendkívüli) psziché csak szellemi-spirituális síkon teljesebb lehet.

84 Különös manapság az a fajta kiválasztottság-, egyúttal médiumfelfogás, amely áthatja a narrációt és a cselekményt. Az viszont nem ritka hogy a profánt, a vulgáris minőséget vegyíti az emberfelettien magasztossal, és nem csak az antikizáló műfaj, a szövegek tárgya által, hanem a nyelvezet révén is. Az archaizálás és modernség együtt áll, meglehetősen szokatlan kombinációban. Átlagos szófordulatokkal, beszélt nyelvi elemekkel szövi át az alapvetően lírai szövegtestet, hexameterben káromkodik: „Sose hittem volna: a szleng is képes törleszkedni a nála nagyságrendekkel magasabbakhoz. Tudja a gyíkom, lám, a sivár, kültelki szövegből most a valóság cseng ki, a mítosz cseng ki, a képzelet. És az egészet hozzák létre együtt.”

Amellett hogy rendkívüli költői és szellemi teljesítmény, minden bizonnyal páratlan a maga nemében, (a legnagyobb elismeréssel) bármi is legyen az. Olyanfajta könyv ez, ami bőven okot és módot szolgáltat arra, hogy az olvasó mindig felfedezzen benne valami újat, valami megfajtottot. Ezáltal feladvány marad az olvasó számára. Az is jó kérdés volna, hogy mit jelent a gnózis ebben a műben, milyen értelemben használja a szerző. Mindenesetre ahhoz a fölfogáshoz közelít, amely szerint a (transzcendens) ismereteknek már önmagában megváltó erejük van. Természetesen az erkölcsi tett is fontos, de a tudás már magában hordozza a mindent átható teljességet. (*Napkút, Bp. 2013*)

ABRAK A VADNAK, ABLAK A VAKNAK

(részlet)

Földtulajdon

Az én földemen nem járnak sokan,
még azt sem értik, mi az: „földemen”;
holtpont, hol a múlt ismét megfogán,
habár
anyag erőszakolja szellemem.

Madár,
őz, macska és korcs eb jár földemen,
mert nem kell újra megszületniük,
a jövőben széthordják szellemem,
s vagyok, ezen a földön mindenütt.

Másokkal most nem is közösködöm,
újjászületnek s értik szellemem,
holtpont teret fed le a küszöbön,
hol mindenki jár, így nincs földemen
határ.
...Ma már.

A szőlőlugas alatt fecskék cikáznak,
kerülve érett embert, éretlen fürtöt,
ám nekicsapódva egy új világváznak,
mit a szeretet alkotottaknak küldött.

Nekicsapódnak imádvá: már otthonuk,
s lélek sugallja ezt, nem pusztuló tudat,
egyként látják az alant készülő hamut,
s a mennyezet alá tapasztott álmukat.

S a fecskeszárnyak porszemcséket kavarnak,
a szeretetnek azok is világrészek,
s bár pusztító vízözön minden csöpp harmat,
létezik oly világ, mely halálra készebb...

:A lugasban érett emberek fecsegnek,
kerülve a lényegre törő témákat,
részecskéi egy nem alkotó seregnek
és a fecskék iránt nincs bennük imádat.

S tömegesen a világ végén lakoznak,
s mint túlpermetezett, töppedt szőlőfürtök,
s az új honból lényük csak csöpp részt orozhat,
mert szárnyalni szánták s mégis porban fürdött.

S lelkük bár piramisokra szét nem hullhat,
egyenlő lehet fecskékkel, porszemekkel,
s nem kerülük, mi alkotottaknak súlyt ad:
tapasztott kunyhókba pusztá szeretet kell.

Jégzivatar, szívtől pár ujjnyira csak,
s lám, a kaukázusi jegenyefenyő
 rendületlen úgy áll ott
mint kinek a nagy vihar elemi kacat,
s én nem tudom, anyám óvja-e vagy nem ő,
édesanyám, kiről az anyagi kacat
 három éve lemállott.

Cserépben hoztam el senyvedő fenyőjét,
mikor meghalt s lett alatt rögvést idegen,
 a kis fát elültettem,
hogy sorsát az égi kezek tovább szőjék,
s anyám tán dús hajtásokkal üzen nekem,
melyeket nem rendít meg aláömlő jég,
 s érintkezhetünk ketten.

S jégzivatarban fenyőnk ágát megfogom
és szívemre vonva tovább képzelődöm:
anyám lelke leng a fenyőhajtásokon.
 Kinyújtom felé kezem,
s tudom, nem győzhetek az égi erőkön,
de csak csüngök a dús fenyőhajtásokon,
 nem tudván: megérkezem.

Ágyban fekszem, a roppant nyárfát siratom,
ágain fagyöngyökkel állt egy ér mellett,
hitvány polgármester szolgálékúsége,
újjgazdag parkolója miatt lett vége,
s csak lubickolnak e szardínialekek
körülöttem rajban, a létmélyre vakon.

Ágyban fekszem, másnaposan-félrészezen,
és mellettem temetkezési likőrök
s mint pusztítók lelke, oly roppant sötéten,
s haldoklom szokás szerint, de nem lesz végem,
ereimben a gyilkolni készülő rög
vár még, tudom, s fogadalmam meg nem szegem.

Ágyban fekszem, esküt téve: el nem múlok,
míg meg nem írom: látom más óceánon
a fát, ahogy lényéből feltör a pára,
s fényárbockosárból angyal néz a nyárra,
s az elpusztítottat felesleges szánnom,
mert kiáltás harsan: – *Roppant lélek fúj ott!*

Ágyban fekszem, macskák csípőmön, mellemen,
szeretetbóják és nem anyagi súlyok,
hogy tudjam, hol kell majd mélyből felbukkannom
a nyár után, s a habokon is van még nyom,
s addig a hitványságba bele nem fúlok,
s egységben hunyom le két vérekes szemem.

Hallottam, a nádasban egy fácán rikolt,
fiókáit kóbor kutyák elrabolták.
S mi számára fájdalom, az nekem mi volt?
A kétségbeesett hang óvón karolt át,
mert úgy vágytam egy igazabb lét védelmét.
S megkérdendő: ugyan miféle vért ez?
Nekem jó lesz – habár olykor szesz is kell még –,
mert kínjaimról soha senki sem kérdez.

Halogattam ama tény beismerését,
hogy ebben a világban nem sokat érek,
mert összhangját repeszti rég nem kevés ék,
s a felhozott pokol lesz folyton fehérebb.
Így hát alászálltam oly birodalomba,
hol tett alapjául nincs rossz magyarázat,
mert piramissá az ösztön összevonta
az odaadást és a gyilkolási lázat.

Hallgattam sok kis fácánvadászt, fatolvajt:
teremből szorítottak ki egyre síkok;
maradt pusztuló erdő, s nádas, ahol hajt
mindaz, mi eszmék által el nem vakított.
S ők, kik átadják maguk a létezésnek,
kivágva, megtörve, feldúlva, lelőtten,
fácánsikolyú vértemre címert vésnek:
lebegő, tépett toll zsendülő mezőben.

Ökörnyál

90

A kopár bodzabokorról ökörnyál lóg,
cinke, rigó reszket, a köd egyre sűrűbb,
csak magam látom: körforgásba beszállót,
kinek nem húznak ujjaára égi vádlók
a Semmibe pörgető tornádógyűrűt;
vár legvégső csendem.

Nem túl kifizetődő a társaságom,
szavam sem ér sokat: kihal, elrejtőzik,
csak lényem melegítsen cinkét az ágon,
gondolatom jusson el a sebzett őzig,
és sok nyálás ökör, ökörnyálás ősz itt
nem pusztít el engem.

Vándordíj

Egy indiai kisfiú majd
megérinti magányos lelkem,
mivel ez lesz, mit kettőnk óhajt,
mikor magam kiénekeltem,
s így összekapcsolunk egy sóhajt.

S akkor táncolunk a Holdon,
ő álmában, én asztrálisan,
teljes jövője az én *volt*-om,
és én magam el nem sikoltom:
ugyan hová lett kockahasam?

Tűnőben kezét elengedem,
mikor múltam már eltáncoltam,
s ébred, él tovább révetegen,
magyar költőtől átkaroltan,
nem olvassa semmi szövegem.

De összekapcsoltunk egy sóhajt
– kockanyakúakból is árad –
mit oly erő, – nővő, fogyó – hajt,
amely akkor lesz látható majd,
ha holdat a lelkek alá rak.

szarvas lábnyomában könnycsepp
emberi.
Nagy eső jön, s – mi sem könnyebb –
elveri.

Kopogást érez: égi dalt,
oldódik.
Csak emléke jut el kihalt
bolygóig

Mellette egy gomba kinő,
pereszke.
Várja, hogy a ráért idő
eressze.

Akkor roskad, a tócsára
ráhajol.
Egyesül majd minden pára
valahol.

Emberkönny, szarvaslélegzet,
gombatönk.
Mégis, sírboltjuk a legszebb:
tiszta csönd.

Legszebb...

Boltív

92

Gombalemez-boltívek,
beléjük feledkezem,
s csak leszek egyre hívebb,
de más földön, nem ezen,

földön, hol kora reggel
tündérek szélbe ássák
csöpp, kibújt levelekkel
az Éj szívdobogását,

s elfújat az, s a gombák
üde katedrálisok,
s rázza harmatkolompját
az Ébredés máris ott,

a földön, hol a hívek:
árnyak gombalemezen,
ők tartják a boltívet,
amely alá érkezem.

Ököljog

A didergő cinke a melegbe szállna
testével verdesi az ablak üvegét;
ha Isten mindenkit szeret,
úgy létük rangos angyaloknak is fáj ma,
az ártatlanságuk nem óvhatja meg ég;
s míg kétely kínoz, s halálba száll a madár,
ők csak felséges fagyban lakoznak, s akár
világtalan hóemberek.

Ökölnyi lény...

Maroknyi fény...

Trónus, Erény...

Mától egy lélek lehull, hóban térdepel,
cinkéé, enyém? Nem kétlem, tudni fogja
Ő, kit értek nagyobb perek;
a cinke szárnya angyalokon hólepel,
s én maradok a kozmikus rend foglya,
s leírhatom ezt, ököllel ütve fejem,
s felé szállhat szavam gondolatgerelyen
mert Isten mindenkit szeret.

Vadállat

Fekete erdőben egy éjszínű vadkan,
avart túr, rőfög; önmaga, s megvetettebb
mint őt úzó vadak,
fegyveresek.
Tisztán láthatom őt, mert gyermek maradtam,
lelkemben az, ki takaró alatt retteg,
míg jön a pirkadat,
mert elesett.

Éjszínű vadkan, húsában fémlövedék,
fölötte egy fekete falka elvonul;
öltek: égi másuk
töporódott.
Az iszony velük kezdi új évezredét,
gőgöt s mételyt elfogadtatva alkonyul,
szívükben, mint másutt:
tömör ködök.

Pirkad, s kisfiú-énem visszahúzódik,
kelek, végzem dolgom mint egyéb férfiak;
minden cselekedet
salakanyag.
Holtakat túró, rőfögő vaddisznó-hit,
mely vadkant, gyermeket a Sátánnak kiad,
hizlal roppant jeget.
Alatta mag.

Lóverseny

94

Igáslovak munkáját végzem,
eladták mind, s betondúccokat
vonszolhatok negyedmagammal,
nem számít, vigyáz rám elég szem,
holté, angyalé, s bennem van dal...
Ki hisz, jól teszi, ha rám fogad.

A dagadt cigány szotyolázik
mögöttünk, „munkafelügyelő”,
s e tényből is rasszizmus leend.
Hogy érdek káosznak bokáz itt,
nem számít, rajtunk túl szerte rend...
Ki tud, jobb, ha engem vesz elő.

S e téren túl, vagy éppen benne
halott igáslóban befutót,
véresre korbácsoltat nézek,
körülötte e világ szennye
nem számít, doppingszere végzet.
Ki lát, az legyen méltó utód,
jóvá tevő. Előbb vagy utóbb.

Vérbosszú

Leccsap egy váratlan szívroham,
s a vadász az erdőben suhan
ismerősen,
ott, hol annyit öldökölt,
száll, nem tűri már a föld.
A mentőhordágyon bábu van,
senki, ő sem
érti szavát...
„Kalap, kabát.”

Várbörtönben szélroham, olyan,
olyan most, repül, mégis zuhan,
szemsugarak,
vadakéi, kiket megölt
nyomják le, most ő a jelölt.

Az orvoskezekben áru van,
nincs akarat
benne semmi...
„Akkor ennyi.”

95

Fafaj

Fűzfám halála megviselt,
fura, korszerűtlen módon.
Testem miatt nem aggódok,
végzi a dolgát némi sejt,
viszont
lelkemből gyökeret vesztek,
melyek feltartóztathatnák
a pokolból ömlő magmát,
a világunkra eresztett
iszonyt.

Fűzfám halála megvasalt,
különös béklyóm viselem,
s fegyenc lényemen őselem,
ám nem pokol ül diadalt.
Rabként
a föld magába növesztett,
iszonyból magmélybe török,
hol az isteni hő örök,
s tudom, szabadságot vesztek,
vagy fényt.

Ellentmondás

Életben vagyok még,
s hold fényétől halott.
Mindig versbe fognék,
de inkább szárnyalok.

Röppályám költemény,
hold fényéből szövött.
Ívén megértem én:
itt voltam s eljövök.

Folyóiratunk a
NEMZETI KULTURÁLIS ALAPPROGRAM
anyagi támogatásával jelenik meg.
Terjeszti a Budapesti, a Nemzeti és a Vidéki HÍRKER RT.
és alternatív terjesztők

Szerkesztők
JÁSZ ATTILA - Csendes Toll (főszerkesztő)
SZÉNÁSI ZOLTÁN (felelős szerkesztő)

nka
Nemzeti Kulturális Alap

ACSAI ROLAND (Indiáner-gyermekirodalmi rovat szerkesztője)
BÓDI LÓRÁNT (online szerkesztő)
NÁDOR TIBOR (online galéria)

Lapterv és műszaki szerkesztés
SELLYEI TAMÁS OTTÓ

Munkatársak
BUCSI-KOVÁCS ANIKÓ
MIKLÓSVÖLGYI ZSOLT
PAPP MÁTÉ
REICHERT GÁBOR
TURI MÁRTON

Tiszteletbeli munkatársak
BUJI FERENC
FÖLDES LÁSZLÓ HOBO
MONOSTORI IMRE
MUZSNAY ÁKOS
VASADI PÉTER

ÚJ FORRÁS

IRODALMI, MŰVÉSZETI ÉS TÁRSADALMI FOLYÓIRAT
ALAPÍTÓ A KOMÁROM-ESZTERGOM MEGYEI ÖNKORMÁNYZAT
JÓZSEF ATTILA MEGYEI KÖNYVTÁRA

Megjelenik évente tízszer
Alapítva ezerkilencszázhatvankilencben
Alapító főszerkesztő: PAYER ISTVÁN

Szerkesztőség: 2890 Tata, Székely B. u. 2/A Telefon: 20/3353 626
E-mail: info@ujforras.hu. Interneten olvasható: www.ujforras.hu
Előfizethető az Új Forrás szerkesztőségi címén. Előfizetési díj egy évre 5000 Ft.
ISSN 0133-5332

Kiadja a József Attila Megyei Könyvtár. A kiadásért felel: Új Forrás Kiadó Nonprofit Kft.
Készült a Sollers Kft. nyomdájában Tatán.